Информационный вестник
Восточноевропейской ассоциации нидерландистов
выходит с 1995 года

Nieuwsbrief

www.doenned.org

№1 (27) 2011

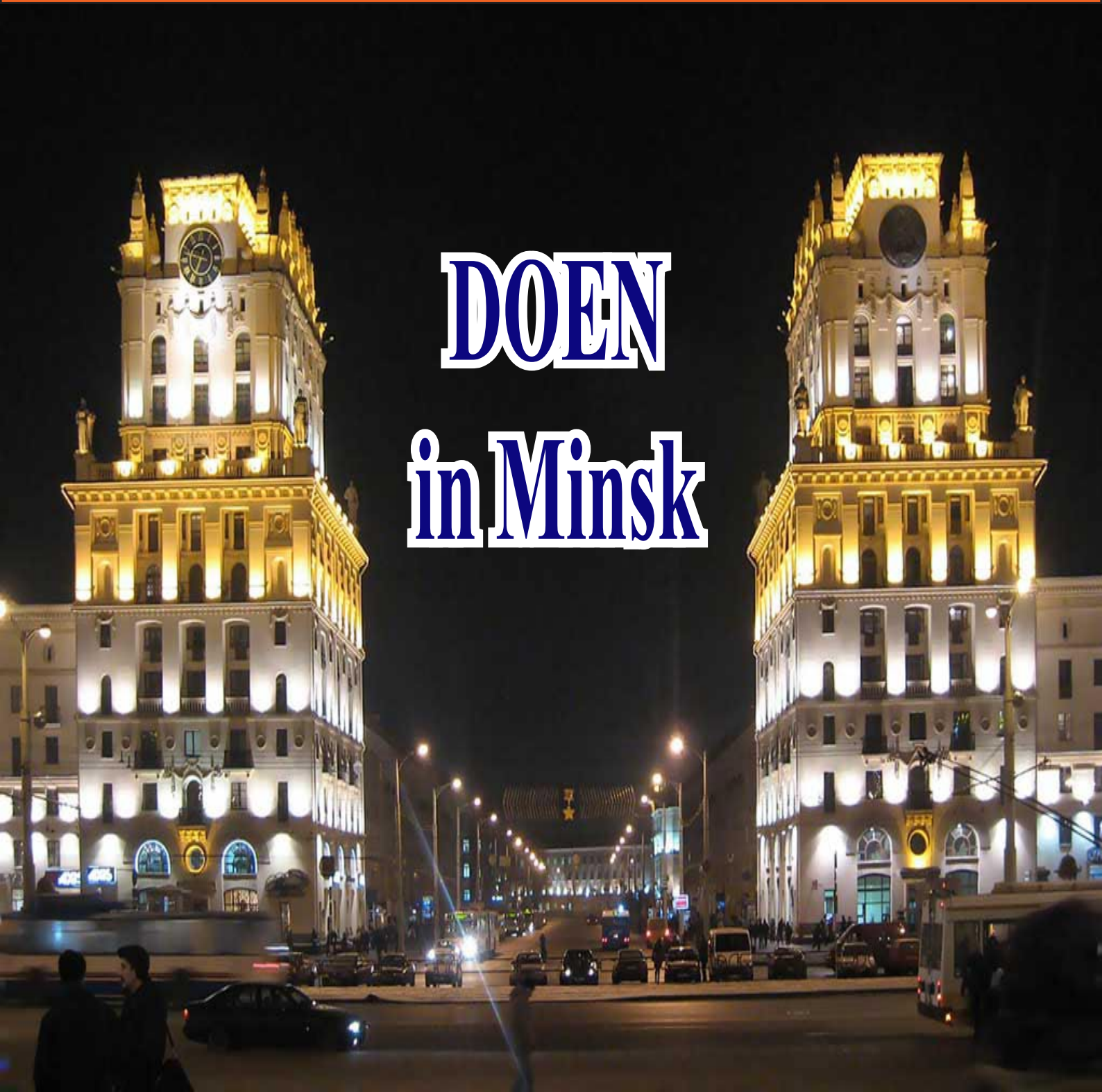

Inhoud

Voorwoord....3
Kort Nieuws....4
Regionaal colloquiuum Minsk....5
Verleden, heden, toekomst (Vladimir Belo-oesov, MGU)....12
Verzuiling in Nederland (Anna Gladkova, MGU)....20
Enkele aspecten over de Vlaamse identiteitsvorming
(Olga Zabotina, MGU)....22
"Textuele kenmerken van persoonlijke advertenties"
(Kristina Kobyz, PGPU, Pskov)....26
Sparen in de Nederlandse en Oost-Europese culturen
(Valeria Reutava, Minsk)....30
De symboliek van HUIS in Nederlandse en Engelse idiomen
(Olga Gotman, Pskov, PGPU)....38
Heeft het überhaupt of sowieso geen zin? (Wabke Waaijer)....42
Vertaaltransformaties bij het vertalen van Nederlandse infinitiefconstructies in
het Russisch (Dasja Burkova, SpbGU, Sint-Petersburg)....44
Nederlands-Russisch Idioomwoordenboek
(Ljudmila Pavlova, RosNOU, Moskou)....46
Multiculturaliteit in Nederlandse gerechten
(Anna Kochegura, KNLU, Kiev)....48
Het hedendaags Nederlands: culturele en maatschappelijke verschijnselen en
hun weerspiegeling in de taal (Nina Spiridonova, KNLU)....50
Gogols Dikanka in het Nederlands (Aai Prins)....52
Geschiedenis gevisualiseerd. Rol van visuele steun in postmoderne proza van
Nederland (Jevgenia Yarmysh, KLU, Kiev)....54
FOLKLORE IN DE RUSSISCHE CULTUUR
Verschillen in definitie en perceptie
(drs. Bas Lohmann)....58
Nieuwe publicaties op het taalgebied
(Maria Pushkova, MGLU, Moskou)....67
Moppen....69

Voorwoord

Beste lezer,
Weer komen er ´de nieuwe lente en de nieuwe geluid´, en weer heten de jonge en niet zo jonge Neerlandici elkaar welkom op de Dag van de Nederlandse taal en cultuur – 2011. Weer houd je, beste vriend, dit nummer Nieuwsbrief in je handen. En dit alles betekent dat we elkaar weer terug zien bij de activiteiten van het DOEN! Mooi, he?

Dit nummer geeft een terugblik aan het afgelopen regionale colloquium van het DOEN, dat nog in october 2010 in Minsk plaats vond. Er staan de voordrachten van de deelnemers gepubliceerd waaronder je zeker een stukje vindt dat je in de smaak valt. Tijdens het colloquium kwamen er zeer uiteenlopende aspecten van Neerlandistiek ter discussie, o. m. linguistische variëteit, vertaalproblemen, de banden tussen Russische en Nederlandse culturele gedachtengoed en inderdaad nog veel meer vragen om erover goed na te denken.

Zoals altijd geeft de Nieuwsbrief het woord niet alleen aan ervarende docenten, maar ook aan de studenten die voor het eerst in Minsk hebben geprobeerd in het openbaar te spreken. Hun artikels staan naast de stukken van hun docenten, en bieden net zo veel besprekingsmogelijkheden aan. Hoop dat die uitdagingen, eerst spreken een dan nog een artikel opmaken, de jonge Neerlandici goed gaan en hen aanmoedigen voor het verder zoeken en de resultaten delen met hun collega´s uit andere steden en universiteiten.

We vinden het ook van belang je op de hoogte te stellen dat de nieuwe lied tot het bestuur van het DOEN heeft toegetreden. De redactie welkomt van harte Valeria Reutava uit Pedagogische Staatsuniversiteit te Minsk, Wit-Rusland en wenst haar veel succes met haar nieuwe bezigheden.

We wensen je veel leesplezier en veel nieuwe vragen die je nieuwsgierigheid prikkelen. Een goede eigenschap, hoog gewaardeerd door Neerlandici...

Jevgenija Jarmysj

Kort Nieuws

Nieuw Bestuur

Tijdens de Algemene ledenvergadering van het DOEN werd een nieuw bestuur gekozen.

Larissa Shishulina - voorzitter (Moskou)
Alexandra Yakovleva - secretaris (St. Petersburg)
Jevgeniya Yarmysh - website (Oekraïne)
Valeria Reutava - algemene zaken (Wit-Rusland)
Maxim Roduk - vertaalwedstrijd (Oekraïne)

Het Centrum van talen en culturen van Beneluxlanden

Het Centrum van talen en culturen van Beneluxlanden wordt op 16 januari 2010 opgericht op basis van een overeenkomst tussen Russische Staatsuniversiteit van Geesteswetenschappen(RSUG) en Universiteit van Gent. De overeenkomst tussen onze twee universiteiten bevat onder andere een punt over het uitwisselingsprogramma voor studenten en docenten van beide universiteiten. Binnen de overeenkomst zijn er aantal evenementen gepland, zoals lezingen van Gentse docenten bij RSUG, die door beide partijen georganiseerd zullen worden.

De taken van het centrum zijn de bevordering van samenwerking tussen onze universiteit en de hogeronderwijsinstellingen van de Benelux regio, en promotie van de Nederlandse taal. Vanaf september 2010 is er specialisatie Nederlands bij het Centrum van start gegaan, met 11 studenten die de lessen volgen. In november 2010 hebben de vertegenwoordigers van het Centrum voor talen en culturen van Benelux voor de eerste keer deelgenomen aan een D.O.E.N. colloquium die in Minsk (Witrusland) heeft plaatsgevonden. Ons doel is om Nederlands aantrekkelijk en toegankelijk te maken voor onze studenten, en samen met onze Russische collega's aan het populariseren ervan te werken.

Regionaal colloquiuum Minsk

Op 21 – 23 oktober 2010 met de financiele steun van de Nederlandse Taalunie vond het Regionale Colloquium Neerlandistiek DOEN plaats aan de Linguistische Staatsuniversiteit te Minsk, Wit-Rusland. Ruim veertig docenten en studenten Neerlandistiek uit allerlei instellingen van Rusland, Wit-Rusland en Oekraine namen deel aan de conferentie. De eregasten van het Colloquium waren Marc LeClerc, de senior-projectleider en Maya Rispens, de projectleider van de Nederlandse Taalunie, Wilken Engelbrecht, de voorzitter van Comenius en Mikhail Jakovlevskiy, de projectleider van het pasopgerichte Benelux Centrum in Moskou.

Als algemeen onderwerp van het colloquium werd Multiculturaliteit gekozen. Zo'n begrip laat zien hoe divers en uiteenlopend de visies kunnen zijn op de tal van processen gaande in de Lage Landen van tegenwoordig. Hoewel de therm zichzelf doet meteen denken aan de aanpassingsproblematiek in de multiculterele samenleving is het alle deelnemers volkomen gelukt de multiculturaliteit als een veelzijdig fenomeen te presenteren. De voordrachten bevatten het ontstaan van stereotypen en hun weerspiegeling in moderne cultuur, wijzigingen in het taalgebruik, de vertaalbaarheidsproblematiek, met name, hoe men grammaticale constructies van de ene taal in de doeltaal weergeeft of wat als een 'reddende engel' kan dienen bij het vertalen van begrippen die de specifieke sfeer in belle lettres creeren. Het bleek ook uit dat zo'n verschijnsel als sparen kan diverse grond hebben in verschillende culturen – in Nederland spaart men omdat ze hun welvaart niet willen verspillen, en in Rusland sparen we omdat het altijd krap zit met het geld. Het ruime begrip van folklore kan ook uit een aantal invalshoeken bekeken worden – van kitscheachtige poppen en cadeautjes tot onderzoeken van nationale gedachtengoed en banden tussen volkscultuur en vermaarste literaire werken.

Fotoreportage

Fotoreportage

Fotoreportage

Fotoreportage

Fotoreportage

Interculturaliteit in actie

Fotoreportage

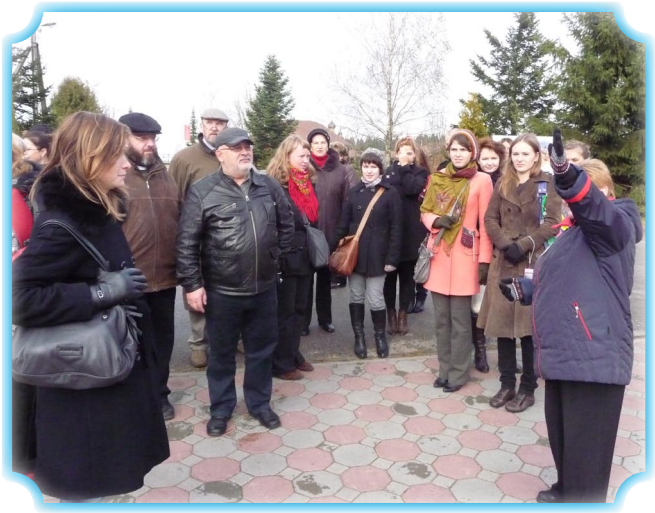

Verleden, heden, toekomst (Vladimir Belo-oesov, MGU)

Voor sommige wetenschappers is het kennelijk interessanter over de bekende en concrete dingen te spreken dan te gissen over een toekomst van één of andere taal. De geschiedenis van iedere taal komt vroeg of laat voor de noodzakelijkheid te staan een duidelijk antwoord te geven op de hamvraag – of je schrijf- en spreektaal zich ook consequent zal ontwikkelen als volwaardig element van een communicatiesysteem.

Talen lijken op mensen. Zij komen en gaan. Tientallen talen (eerder taaltjes) verdwijnen nu van de aarde ieder jaar. De "grote" talen existeren naast elkaar om ooit in een toekomst hun wurgende klauwen in een strijd op leven en dood uit te spreiden.

Het Nederlands van nu, gelijk veel andere talen, groot en klein, verkeert in de situatie van een te betwijfelen zelfstandigheid. Met "van nu" bedoel ik het proces van verengelsing van de Nederlandse taal dat ruim veertig jaar geleden begonnen is. Daarmee bedoel ik ook in de eerste plaats een lavineachtige en alles vernietigende toestroom van, vooral, Engelse woorden. Of ze allemaal later echte leenwoorden zullen worden en of er daarvoor bergingruimte was gespaard in het Nederlandse bestand zullen we verder zien: het proces van adaptatie is niet altijd te voorspellen. Lezer, let op: de "gastwoorden" komen, ze kunnen geweigerd worden door de sprekende gemeenschap; maar zij blijven; ze blijven en gedragen zich als de baas.

In dit opzicht is de positie van het Nederlands tegen de achtergrond van andere talen heel interessant. Heel problematisch lijkt me het lot van het Engels dat in verschillende plaatsen van de wereld, op verschillende manieren zal worden gesproken en geschreven zoals het bij hem/haar opkomt. In zo'n taal zal men allesbehalve aan een uitspraak denken. Dat zal een "overkoepelende taal" moeten worden met eerder mechanische functies van transport van nuttige informatie en geen emotioinele nuances. Nauwelijks zal in zo'n per plaats gespecialiseerd Engels een gedicht of een roman worden geschreven. Men kan zich verheugen met een naïeve gedachte dat de Literatuur in de nationale talen in de territoriale "culturele catacomben" zal proberen te overleven. Of zal er in die tijd geen behoefte meer aan kunst en cultuur meer bestaan? In de ogen van en taalpessimist is er een "taalwinter" aan het komen.

Tot nu toe spraken wij over "het Nederlands". Maar deze taal manifesteert zich in tenminste twee territoriale varianten: in het noorden (Nederland) en in het zuiden (Vlaams België). Het probleem van het zelfbehoud wordt dubbel zo moeilijk, omdat in elk van die regionen eigen, oorspronkelijke oorzaken zijn om de buitenlandse invasie toe te juichen of daar tegen te strijden.

De meeste geleerden kijken nu zeer desolaat de toekomst in en de vraag: "Gaat het Nederlands teloor?" vindt bij heel veel wetenschappers een positief antwoord. Vergissen is menselijk. Zonder zich tot de losers van het leven gerekend te willen worden, bedriegen ze zichzelf door de wereld met allerlei hypotheses te verrijken. Nou, gissen en misrekenen doet daarom iedereen: politici, economen, astronomen, bankiers. Op het eerste gezicht zijn dat allemaal mensen van wie je niet zegt dat ze van het leven geen kaas hebben gegeten. NIETS is waarheid geworden, behalve de waar geworden voorspelling van Orwell over 1984.

Het zuiden. Divergentie.

De geschiedenis van de Nederlandse taal vertoont ons een bizar en cruciaal verloop. De bakermat van de Nederlandse taal was in het Zuiden. Wij kennen een rijke en standvastige SCHRIFTELIJKE traditie in Vlaanderen (van west naar oost), die sinds de XII eeuw bestond. Later, in de tweede helft van de XIV eeuw zette provincie Brabant deze traditie voort. In de tijd van de grote economische en politieke neergang van de Zuidelijke territoria kwamen de Noordelijke provincies (voornamelijk Holland) aan het hoofd van o.a. de taalontwikkeling staan.

"De Gouden Eeuw" was de bloeitijd voor het noorden in alle opzichten. Economisch, geestelijk, cultureel... Het Hollands (let op!) werd een betrouwbare basis voor de verdere ontwikkeling van een taal die wij later het Nederlands zullen gaan noemen. De taal die zich boven alle zusterdialecten als bindmiddel verheft.

De (Vlaamse) zuidelijke provincies bleven tot het begin van de XIX eeuw afhankelijk eerst van Spanje, later bijna 100 jaar lang van Oostenrijk, vanaf het einde van de XVIII eeuw van Frankrijk. De plaatselijke taal (laten we die gemakshalve Vlaams noemen) stond in die tijd onder buitengewone druk van die taalkolossen. Pas aan het eind van de XVIII eeuw (!) verschijnen publicaties van zeer lage kwaliteit, terwijl het noorden al lang voor die tijd aan de wereldcultuur de namen van de coryfeeën Vondel, Hooft, Bredero, Kats e.a. had geschonken. Het noorden ontwikkelde zich gelijkmatig. De Gouden Eeuw in het noorden is de begintijd geworden van het splitsen, divergeren, UIT ELKAAR GAAN van wat ooit een eenheidstaal was.

En dat is logisch. Het Nederlands (de noordelijke variant) in België was toen (na 1830 en later) niet erg geliefd. Het tot het einde van de XVIII eeuw Nederlands sprekende Brussel was Franssprekend geworden – een voorbeeld van onvoorspelbare ontwikkelingen. Wie nu in Brussel komt kan daar niet makkelijk met zijn kennis van de Nederlandse taal pronken. Frans, quasi-Frans, quasi-Nederlands, Brussels.

Er heerste in Rusland vroeger in de XX eeuw een echt terminoligisch gewirwar omtrent de toen bestaande termen Nederlands – Hollands – Vlaams. Zelfs onder de taalgeleerden vormde het probleem van een niet zekere kennis. De doorsnee lezer moest zich toen verheugen met een evidente en alledaagse oplossing: boeken uit België werden uit het "Vlaams" vertaald, boeken uit Nederland vertaalde men uit het "Hollands". Soms werden boeken "overgezet" uit het Nederlands. Men wilde daarbij niet stilstaan bij het feit dat er eigenlijk geen "Vlaams" bestond en dat het "Hollands" iets anders betekende dan wat men daarmee bedoelde. De grote A.A.Reformatski gebruikte voor 1965 ook consequent "Hollands".

Het zuiden was bezig na de Revolutie van 1830 de positie van de tweede staatstaal te bepalen. Willems, de geestelijke vader van de Vlaamse Beweging in België, vocht voor een eigen taal met "de haegemonie van het Hollands", wat in zijn voorstelling toen gelijk stond met Noord-Nederlands. De geniale dichter, Westvlaamse priester G.Gezelle, maakte een ijdele poging die traditie voort te zetten, maar met weinig vrucht.

Naar mijn mening moet een taal in de vergelijkbare situatie een taalbasis UIT ZICHZELF en ZONDER een inmenging van buitenaf ontwikkelen. Het Nederlands in het noorden volgde de weg van een natuurlijke en consequente ontwikkeling, terwijl het bestaan van het Nederlands in België min of meer kunstmatig tot stand kwam. De status van het ABN (oude naam) in België is wankel: Antwerpse en Gentse professoren spreken onder

elkaar en thuis een dialekt, terwijl hun academische lezingen in een onberispelijk ABN worden verzorgd. Het Nederlands van het noorden wordt in België als geen echt thuis-Nederlands beschouwd.

Het Zuidnederlands ontwikkelt zich in een eigen richting, waarbij zijn bijzondere status in dit gebied behouden wordt. Het bewaart een zekere zelfstandigheid binnen de grote eenheid. In de eerste plaats betreft dit in zekere mate afwijkende woorddenschat, daarnaast behoudt "het Vlaams" zekere uitspraakbijzonderheden. Dat gebeurt spontaan en wordt de laatste ong. dertig jaar omschreven als objectieve "Brabantse uitstraling". Aan de andere kant van keuze van een eigen weg moet de actieve rol worden geconstateerd van subjectief hanterende leden, waaronder prof. Paardekooper: hij heeft een boekje uitgegeven met ruim 7000 "Belgisch-Nederlandse" woorden. Het grote verklarende woordenboek Van Dale neemt indiscreet een hoogdravende positie in door op allerlei wijze woorden uit het andere ("Vlaamse") taalgebied te noemen: gewestelijk, vlaams, Zuidnederlands, dialect. Alles, wat op deze manier wordt genoemd, is "anders". Als een tweetalig woordenboek in Nederland wordt uitgegeven, heet het Голландско-Русский of Русско-Голландский woordenboek. Hier is, aan de ene kant, sprake van een terminologische fout en, aan de andere kant, een indirecte bekentenis van het bestaan van een taal met belangrijke bijzonderheden. De grote Hubert Lampo vertelde mij vertrouwelijk, dat hij zijn boeken moest aanpassen om in Nederland te kunnen worden uitgegeven. Sterker nog, de Nederlandse politiereeks BAANTJER op de Vlaamse TV wordt ondertiteld.

De standaardtaal in België en die in het noorden wijken steeds meer van elkaar af. Een lange tijd groeiden ze naar elkaar toe, waarbij de snelheid van het zuiden naar het noorden altijd hoger was. Daarover zijn tientallen artikelen geschreven. O.a. over taalseparatisme. Men wil bij de Belgische televisie momenteel niets meer horen van wat je aan een tussentaal doet denken! Vergelijk de situatie in het begin van de XIX eeuw en in het begin van de XXI eeuw. Totale scheiding.

Kortom, het Nederlands in België is anders en ontwikkelt zich volgens zijn EIGEN regels. Een historisch fenomeen dat me doet denken van een apart proces van een taalontwikkeling in het zuiden. Vergelijk het lot van het Duits, het Engels, het Frans BUITEN hun eigen taalgebied.

In de officiële organen van de Europese Unie vindt men dat alle kleine talen te lastig zijn, dat ze wegmoete, anders is het te duur. Er zijn momenteel ruim 20 actieve talen, die allemaal gelijkwaardig zijn. "Gelijkheid binnen verscheidenheid" was het motto van de Europese landen. Was.

Het Nederlands, ongeacht zijn 22 mln. sprekers, lijdt zeker aan domeinverlies ten gunste van de Engelse taal. Jaren geleden heeft de toenmalige onderwijsminister Ritzen het zover bracht een voorstel te doen om het Engels als verplichte schooltaal in te voeren. ("Schoenmaker, blijf bij je leest"!!!). In het paradigma van hem heeft het Nederlands geen toekomst.

Dit vernederend voorstel is gebaseerd op een bittere, verdraaide en fatale werkelijkheid: wanneer je als specialist in het leven een beetje vooruit wilt komen, moet je talen kennen. Maar hoe; met je ouders kun je Nederlands spreken (over koetjes en kalfjes), maar op een internationaal kantoor of in een internationaal bedrijf moet je nolens volens een internationale taal spreken. Het makkelijkste is het Engels en zonder die taal kom je in de wereld van vandaag nergens aan de slag. Schoolengels is verreweg niet voldoende. Dus je gaat naar het hogerschool (waar alle vakken in het Engels worden gegeven), na beëindiging waarvan je specialist op wereldniveau wordt. Wil dat zeggen dat je je eigen taal moet vergeten (te leren) en een taal gaan leren die je een verdiende plaats in dit leven garandeert? Pragmatisch gezien klinkt dat overtuigend.

Van de nu ongeveer bestaande 5000 talen in de wereld neemt het Nederlands de 40 plaats in en blijft de derde taal onder de West-Germaanse talen (naast Engels en Duits). Dat is meer dan alle Scandinavische talen samen! Heel wat!

De Nederlandse taal heeft geen zin in een agressieve expansie. Tegelijkertijd is men verontrust over de lotgevallen van de Nederlandse taal, cultuur, literatuur. Toen het zover was is 30 jaar geleden de Nederlandse Taalunie als Nederlands-Belgisch intergouvernementeel orgaan tot stand gekomen. Het resultaat: de Nederlandse taal wordt momenteel aan 200 extramurale universiteiten als hoofd- en bijvak gedoceerd. Hiermee bereikt men niet alleen dat er steeds meer en meer mensen in de wereld in aanraking komen met de taal in kwestie. Het belangrijkste is dat men daarmee de taal in goede mate conserveert voor de van buiten en van binnen ondermijnende invasie van het Engels.

Sommige activiteiten van de Nederlandse Taalunie over de wereld beschouw ik als een absoluut onnodige en gedoemde zaak, o.a. het royaal steunen van bepaalde territoriale taalreservaten. Hiermee bedoel ik "Frans-Vlaanderen" Duinkerke/ Dukerque, Lille/Rijsel en elders. Die zijn echt perspectiefloos en aan het uitsterven. Mijns inziens verdienen die gebieden hooguit een gedenkplaatje ergens in een folkloristisch centrum van "Hier was ooit een Nederlandssprekende nederzetting". Tempora mutantur...Er worden ook traditioneel Kleef, Wesel, Bentheim, Lingen, plaatsen in Duitsland genoemd, die tot het midden van de XIX eeuw Nederlandstalig waren. Tempora mutantur...

Het Nederlands was een omgangstaal in de gebieden waar de Nederlandse kooplui ooit voeren:

- Nieuw Amsterdam (later New York) – centrum voor bonthandel. In sommige toponiemen aldaar vinden wij nog steeds de sporen van een ooit bestaande taal: Broadway (de Breede Weg), The Bowery (bouwerij = boerderij), Wall Street (Walstraat), Haarlem, Brooklyn (Breukelen);
- kustgebieden van Indië, Ceylon, waar de Europese kolonisten toen "burghers" werden genoemd;
- de Nederlandse zeelui bewoonden bijna tweehonderd jaar lang sommige Japanse eilanden, waar ze de plaatselijke bevolking in contact brachten met de moderne Europese astronomie, geneeskunde, natuurwetenschappen e.a. Opmerkelijk is dat er in Nagasaki onlangs een folkloristisch Nederlands museum is geopend;
- de inheemse taal die in Indonesië wordt gesproken is doorspekt van (onherkenbare) Nederlandse woorden als geen ander, want in de koloniale tijd speelde de kennis van het Nederlands een doorslaggevende rol bij het verkrijgen van een goed baantje.
- van het midden van de XVII eeuw tot het einde van de XVIII eeuw was het Nederlands de officiële taal van Zuid Afrika, waar de Verenigde Oostindisch Companie (VOC) zich vestigde. Daar gingen zich Hollanders, Duitsers, Vlamingen, Franse hugenoten vestigen. Hun voertaal was Kaaps-Hollands. Het Zuid-Afrikaans is later ontstaan als reactie op een samensmelting van allerlei hottentotten- en bantoetalen met talen van kolonisten uit Maleisië, Portugal, Engeland e.d. Nu is dat een taal ven ong. zes miljoen inwoners.
- een apart verhaal is het Nederlands in verschillende bovolkingsgroepen (oude en jonge variëteieten van het Nederlands. Curaçao-Nederlands, Indisch Nederlands, Jiddisch Nederlands, Arabisch Nederlands, Turks Nederlands)

Gaat het Nederlands teloor? Deze rethorische vraag hoort men vaak in de kringen van de verontruste taalkenners. Een doorsnee Nederlander krijgt daar niet meer last van dan als hij of zij door een mug wordt gestoken.

Een lange tijd bestonden er naast elkaar twee grote talen – het Nederlands en het Latijn. Latijn heeft de Nederlandse taal niet uit de roulatie verdrongen, omdat die Romaanse taal een van tevoren duidelijke nis kreeg in de hele Nederlandse cultuur: rechten en geneeskunde. Een aparte plaats neemt in de hele discussie de vraag over het Latijn, waartegen het Nederlands moest vechten om zijn eigen identiteit te behouden. Dat vechten was van een heel andere aard dan de strijd over de spontane Engelstalige invloeden op alle niveaus nu – lexicaal, fonetisch, grammatikaal.

Iedere taal heeft ooit tegen een vijand

gevochten. Het recente voorbeeld is het Frans met quota's voor het gebruik in de massamedia van buitenlandse producten (boeken, films, muziek, reclame etc.). Een vruchtbaar idee trouwens!

De hamvraag van het hele gesprek – gaat het Nederlands verdwijnen? Ik vraag dan – welk Nederlands? Dat van het noorden of dat van het zuiden? Eerder dat van het noorden. Waarom? Het Belgisch Zuidnederlands is veel standvastiger als strijder, het is verhard in zijn constant historisch vechten tegen het Frans. Mensen die in België vreemde talen leren doen dat zonder kapsones. Zij leren Engels, moet ik toegeven, veel beter en efficiënter dan hun leeftijdgenoten in het noorden .

Onder het Nederlands moeten wij de taal van het noorden verstaan. De meeste leerboeken zijn daarop georiënteerd, de uitspraak die de leraren proberen bij te brengen is Noordnederlands... Maat niet alles trouwens werkt in de hand van "taalpatriotten". In 1984 is een ANS-grammatica verschenen – schande voor een academisch werk!!! De eenheid van de Nederlandse taal werd daar op een cynische manier omzeild.

Er is de zoooveelste spellingwijziging tot stand gekomen in 1995. Ruim tien jaar daarvoor duurde er een discussie over !!! Als reactie op die wijziging verscheen gauw een meedogenloos boekje, een lezersreactie met veel kritiek daarop.

Het Engels wordt globaal superieur.

Het eigenaardige is dat de meeste Engelssprekenden geen andere talen willen leren. Een interessant socio-psychologisch fenomeen. Ze vertikken het vreemde talen te leren. "Iedereen moet onze taal kennen". Er is in de wereld een nieuwe geo-centrische verschuiving gaande.

In Amsterdam krijg je een directe reactie in het Engels als men een beetje hoort dat je Nederlands niet accentloos is.

Men zegt direct – het Engels zal het Nederlands doen zinken. Maar een taal gaat toch NIET teloor zolang die wordt gesproken. Dat is evident. Elotsjka-ludojedka sprak ook haar taaltje. Maar dit is waarschijnlijk een te extreem voorbeeld. Hierbij vergeet men practisch altijd dat er in bijna alle gevallen sprake moet zijn van werderzijdse (lexicale e.a.) beïnvloeding van de meeste talen. Je kunt een heleboel ontdekkingen doen in je kennis van het Engels, van het Nederlands, van het Frans noem maar op.

Ik zou zeggen – zolang er literatuur bestaat, bestaat ook de taal. Tot mijn grote spijt is de kwaliteit van de hedendaagse Nederlandstalige literatuur in vergelijking met 40 - 80 jaar geleden drastisch achteruitgegaan, vooral qua beeldende kracht en beperkte uitdukkingsvermogen van het woord.

Tot de belangrijkste omstandigheden die een taal tot opslorping door een andere kan leiden behoort de sociaal-economische stand van taal. Rust roest.

Mijn veronderstelling is gebaseerd op devaluatie van het geschreven en het gesproken woord. Vooral de jonge generatie bedoelde hiermee haar taal niet meer voldoende krachtig was, men vond buitenlandse woorden frisser en scherper. Alles uit het westen was cool, terwijl je moedertaal "een boerentaal" was. Amerika samen met Canada hebben ons bevrijd, in Amerika worden de beste films gemaakt, in Amerika zingen ze

de beste songs. Sigaretten en producten uit de States zijn perfect. En als je die taal spreekt/zingt wordt je bekend. Wie zingt er nog Nederlands? De losers. De Amerikaanse styl of life is perfect. Je moet rechtvaardig zijn en zeker toegeven dat het Engels evident makkelijker is om te leren.

Die "makkelijkheid" leidde vaak tot heeeeeeeel vreemde uitspraakpatronen en bizarre vertaalde constructies. Een heel bekend en herkenbaar verschijnsel in het naoorlogse Rusland, DDR e.a. (de beweging van "stiljagi", hun taal), hoewel in veel mindere mate. Om bekende redenen.

De Fransen die met hetzelfde fenomeen te kampen hadden, losten het probleem succesvol op. En hun systeem werkt.

Niemand denkt eraan welke rol je taal in het leven speelt. Taal is een familiepaleis, waar je regelmatig revisie moet maken, dat is een gebouw die mooie en nuttige bouwelementen van elders kan toepassen, waar je afgeschiferd stukwerk op tijd weg moet dragen. Dat is een paradijs dat je voor je welopgevoede nazaten bewaart, die niet moeten denken dat in hun kamers ooit mensen binnen zouden komen met vieze schoenen aan. Iemand die geen voorvaderen en vaderen wil horen, laat in zijn huis mensen van verdacht allooi komen. Hij of zij die onder muziek alleen "rap" en "raggy" verstaat staat niet stil bij Brahms en Albinoni. "Laat maar alles klinken wat er klinkt."

Andere landen, andere zeden. Zowel Snorra-Edda (XIII eeyw), als Sœmunder Edda (IX eeuw) behoren in IJsland tot de alledaagse schoolteksten (!). Kan een doorsnee Nederlandse leerling een Middelnederlandse tekst makkelijk lezen, denk je?

Denk even na, waarom??? Waarom is men in die landen zuinig met moedertaal? Dat doet me allemaal denken aan de tijd van een XIXde eeuwse ex-onderwijsminister, ooit president van de Russische Academie van Wetenschappen, ex-schout-bij-nacht A.S.Sjisjkov, die alle buitenlandse woorden uit het Russisch placht te verdrijven om ze door de oer-Russische "wortelwoorden" te vervangen (гульбище, мокроступы...). De strijd tussen de westerlingen en de oosterlingen. De overtuigingskracht was er niet bij.

Gewoon zeggen "ik zie je" is de vertaling van "I see you" e.d. is niet voldoende, is nonsense. Probeer er achter te komen, waarom men zoiets zegt. Dit proces van infiltratie, fusie moet op een WETENSCHAPPELIJK niveau worden

bestudeerd en onweerlegbaar verklaard. En zo'n verklaring bestaat. Filologie behoort tot niet exacte wetenschappen, maar die kan toch verklaren en advies geven (niet in de trand van Sjisjkov).

Het Duits bedient zich met Fahrstuhl en Fernsehn. Tot gelijksoortige talen behoren ook het Hebreeuws, Ny Norsk, Fries e.a. Dus er zijn "steriele" talen. Cum grano sali. Denk even na, waarom??? Waarom is men in die landen zuinig met moedertaal?

Ik waag een gedurfde verklaring voor het gedrag van landen met dit "restrictie-gedrag". Mijn rationele verklaringen voor het fenomeen van geslotenheid van die standvastige talen zijn: respect voor traditie, eigen literatuur-, zang- en danscultuur als bindmiddel van taal, verdedigings, niet-expansie-gerichtheid van de politiek, kleine bevolking, nationale "ondoordringbaarheid". En eebiediging van de bestaande wetten.

Men maakt vaak een fout niet omdat men stoutmoedig is, maar omdat men niet weet hoe het anders en beter kan. Laten we nu samen een reisje maken door de Nederlandse taal die voor velen als een onbekend en informatief onverwacht brok leven zal blijken.

Onder alle woorden moeten wij enkele groepen onderscheiden – 1.woorden van de Indo-Europese bron (moeder, zoon, zwager, mug, koe, egel, berk, tarwe, brood, nagel etc.). 2. Een aantal woorden met de gemeenschappelijke Germaanse banden (huis, geloof, groen, knie, schip etc.). 3.Uiteindelijk puur Nederlandse woorden (bijgeloof, bolwerk, kombuis, maar, misschien etc.)

De echte Nederlandse woorden? Neem bijv. "beschuit". "Nederlandser" kan het niet. Maar nee: Latijn "bis coctum" (dubbel

gebakken of tweemaal gebakken), Oudfrans "bescoit"... Geen enkele Nederlander, geen enkele Belg zal je geloven als je zijn alledaagse woorden "v r e e m d e l i n g e n" zult noemen: Bijbel, apotheek, politie, boter, muur, liter, BIER, WIJN etc. Je wordt uitgelachen. Die woorden zijn natuurlijk niet meer vreemd. Ooit als gast geïntroduceerd in het Nederlands zijn ze aangepast en geadopteerd door het Nederlands. Ze gedragen zich als alle overige "eigen" woorden. Die woorden klinken niet anders, niets in hun uiterlijk doet nu denken aan een buitelandse afkomst: de Bijbelse figuren, apothekerszoontje, politieauto, muurschildering, biertje, wijnkelder...

ENGLISH AS A WORLD LANGUAGE

In alle opzichten is het woord gehoorzaam aan de"binnentaalse" regels. In de strenge taalkundige zin moeten we bastaardwoorden (dineren, fabriek, trakteren, zolderkamer, vakantieoord...) en vreemde woorden onderscheiden (shag, drug...). De tweede groep vormt wel een er niet bijzonder Nederlands uitziend stelletje woorden waarvan ik zeg – ik ken ze toch! Nog een groep "hybride"woorden – racEN, liftEN, lunchEN, accepterEN. Nederlanse woorden? Ja, maar van vreemde afkomst. Dat zijn morfologisch aangepaste woorden (fonetisch nog niet helemaal vernederlansd en geaccepteerd – vooral lunchen en racen). In het Russisch heb je ook gelijksoortig onverbogen "oorspronkelijk klinkende" vormen van кашне, пенсне, радио e.a.

Zoals de meeste talen zit het Nederlands vol met de z.g. leenvertalingen, die men niets anders ervaart als "basis-, eigenlandse woorden". Neem: voetbal, voorwoord, invloed, levensloop, wolkenkrabber, etc. Woordgroepen: voor en contra, armoede is geen schande, geld stinkt niet... Een uitgebreid verhaal over leenwoorden vindt men in de meeste werken van N. van der Sijs.

Er moet gezegd worden ter ere van de XVI eeuwse geleerden, sommigen van wie hun stem durfden te verheffen tegen het Latijn (!!!). Een van de grootsten van ze was Simon Stevin, die niet alleen zijn werken in het Nederlands schreef, maar ook zijn academische colleges in die taal verzorgde.

Het Nederlands (als metataal, basisterminologie) zoog tegen die tijd al voldoende vreemde terminologische woorden op en kon rustig enkele decennia verder doorgaan.

Ik wil niet dat men bij het lezen van deze tekst indruk krijgt, dat het Latijn en het Engels de oorzaak van verloedering en verwaarlozing van het Nederlands zijn. De meeste vreemde woorden zijn nuttig. Sinds oudsher dringen er in de bepaalde Nederlandse sferen woorden in, vooral, waar de Nederlandse taal geen passend en compact woord voor had: in de oude tijd Romaanse talen - kanon, kazerne, netto, piano, sigaar, ravioli, Duits – ransel, houwitser, bijdrage, tijdschrift, überhaupt, Slavische – doerak, perestroika... Ontzettend veel woorden uit het Jiddisch en Hebreeuws, Arabisch,Turks, Marrokaans, Hongaars, Zuid-Nederlands. In de moderne tijd – alledaagse woorden die met de allochtonen meekwamen, termen uit de moderne technologie, kookkunst, het computerwezen.

Assimilitatie van de nieuwe woorden verloopt nooit via de al van tevoren aangelegde grafische of fonetische wegen. M.i. daar is een aparte verhandeling voor nodig. Soms worden de mensen die "lenen" "moedertaalmasochisten" genoemd. Wat zijn de oorzaken – 1.een daarvan hebben we al genoemd (een eigen woord ontbreekt, daarom – computer, maffia, pizza...), 2. nodige variatie (doelpunt - goal), 3. korter variant (succesnummer - hit), 4.compactheid (niet naar winst strevende instelling - nonprofitinstelling), 5.vaak om maar te laten zien dat men dat vervloekte Nederlands "anders" spreekt (ik zie je, ik maak koffie, so what? shit! bij de weg...).

Het tijdschrift Onze Taal was opgericht in de jaren 30 van de vorige eeuw als een schriftlijke voorvechter van louter Nederlands en tegen alle vreemde invasies.In een van de nummers daarvan schreef men ooit: "Door het voortdurende opentrekken van laatjes met vreemde woorden roesten de laden met goede

inheemse synoniemen vast."

Het Nederlands neemt woorden over, hebben we gezien, van alle talen. Hierbij staat het Engels voorop. In vele talen dringt het Engels door. En het Nederlands behoort tot talen die, in het voetspoor van DE TOTALE TOLERANTIE alle nieuwkomers welkom heet.

Terecht?

Wij kunnen nu een heleboel recente voorbeeldenreeks noemen van een immense Engelse invasie in het Nederlands. Zonder dat triest en langdradig verhaal te voeren, wat te veel tijd en plaats in beslag neemt, kunnen we concluderen dat een Nederlandse adaptatie van de meeste woorden een enorm probleem is: grafische, fonetische aanpassingen vormen een eindeloze rij van varianten, mogelijkheden, variaties. Twisten, ruzies.

Ik geloof dat er een relatie bestaat tussen (1) het probleem van de open poort voor eindeloze Engelse infiltranten en (2) de recente gebeurtenissen in Nederland, die verbonden zijn met sociale, politieke evoluties en met het Wilders-fenomeen (als menselijke reactie op tandenloze tolerantie).

Ik denk dat het proces van de Engelse chaotische penetratie aan banden gelegd moet worden. Niet door te zeggen dat het slecht is voor de materie van de Nederlandse taal. Wel door regelmatig te verklaren, te verbieden en te quoteren. In Frankrijk is het al gebeurd. In België mag slechts 10% van colleges in het Engels worden gegeven.

Onze zondagskleren trekken wij toch niet aan als wij werken. Op ons werk willen wij in de geglobaliseerde werkkamer door onze collega's worden verstaan. Rustig en overwogen blijven. Het extreme (in taal ook) moet daar blijven waar het hoort.

Overdag zullen we onze werkkleding aantrekken, 's zondags doen we onze beste zondagskleren aan.

Verzuiling in Nederland
(Anna Gladkova, MGU)

Verzuiling is een sociologisch begrip, waarmee gedoeld wordt op de verticale structuur in de samenleving, gebaseerd op één of meer levensbeschouwelijke karakteristieken. De term heeft doorgaans een negatieve bijklank en wordt dan gebruikt door diegenen die de organisatie van maatschappelijke structuren op basis van levensbeschouwing minder wenselijk achten.

"Verzuiling" is een begrip dat onder andere in Nederland en België gebruikt wordt, maar het model kan ook worden toegepast op een land als Libanon, waar verschillende rollen in het staatsbestel zijn toebedeeld aan functionarissen van verschillende bevolkingsgroepen. Het doel van de verzuiling is om een sterk verdeelde samenleving, zoals die van Nederland in, ruwweg, het eerste deel van de 20e eeuw, bijeen te houden. Dit gebeurde hier enerzijds door een zekere vorm van scheiding tussen de bevolkingsgroepen, anderzijds door middel van samenwerking van de elites aan de top.

Het tijdperk van de verzuiling in Nederland was het tijdperk van 1917 tot 1967. De jaartallen van het begin en het einde van deze periode zijn gekozen op grond van het feit dat 1917 het jaar was van de Pacificatie, toen de ingrijpende grondwetswijzigingen inzake het onderwijs en het kiesrecht werden aangenomen, en dat het verkiezingsjaar 1967 een keerpunt in de politieke verhoudingen inluidde. Toch hebben de zuilen uiteraard een lange wordingsgeschiedenis, die zich vele eeuwen voor 1917 uitstrekt. Waar bovendien in het bijzonder op moet worden gewezen, is dat het verminderen van de verzuilheid ook een geleidelijk proces is en dat de ontzuiling dus niet plotseling in 1967 een feit werd.

De scheiding tussen de bevolkingsgroepen werd vorm gegeven doordat iedere zuil zijn eigen kerken, scholen, sportverenigingen, politieke partijen, omroepen, kranten, standsorganisaties, vakbonden, scoutinggroepen, en zelfs winkels en bedrijven had. Voor het midden van de 20e eeuw was deze situatie zelfs zo frappant, dat bijvoorbeeld bepaalde Nederlandse winkelbedrijven bij voorkeur personeelsleden aanstelden die lid waren van een bepaald kerkgenootschap. Dit leidde tot grote culturele verschillen, niet alleen in de steden, maar ook op delen van het platteland, met als resultaat dat hele bevolkingsgroepen naast elkaar leefden zonder veel contact te hebben.

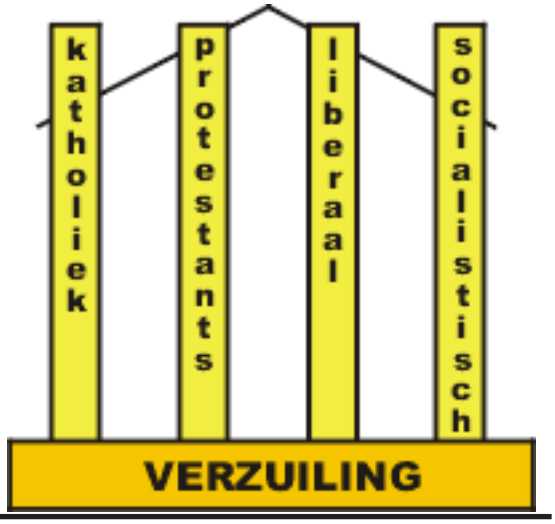

Tegelijkertijd werden door het systeem van verzuiling enerzijds en samenwerking aan de top anderzijds veel maatschappelijke spanningen afgewenteld.

In principe het is niet altijd mogelijk zuilen strikt te definiëren. In elk geval kunnen een protestants-christelijke, een rooms-katholieke en een socialistische zuil onderscheiden worden. Ook kan men de "liberale" of "algemene" zuil waarnemen, hoewel sommige liberalen claimen dat er nooit een liberale zuil is geweest; de liberalen waren namelijk tegen de verzuiling.

De katholieke zuil bestond uit de leden van de Rooms-Katholieke Kerk met uitzondering van de vrij kleine groepen katholieken, die hoewel formeel lid van de kerk, of zeer vrijzinnig of in het geheel niet kerks waren. Deze kleine groep behoorde bij de algemene zuil. De protestants-christelijke zuil bestond uit de leden van verschillende protestantse kerken: de Gereformeerde Kerken, streng calvinistisch in hun opvattingen, die zich tegen het eind van de 19e eeuw van de volgens hen te vrijzinnige Nederlands Hervormde Kerk afscheiden, een aantal kleinere kerken die zich ook Gereformeerd noemden (Christelijk-gereformeerd, Oud-gereformeerd, enz.), nog strenger en orthodoxer dan de Gereformeerde Kerken, de orthodoxe vleugel van de Nederlands Hervormde Kerk, volgens een ruwe schatting bestaande uit ongeveer een derde van de leden van de kerk. De algemene zuil bestond uit de onkerkelijken (zij die niet bij enige kerk waren aangesloten), de vrijzinnige vleugel van de Nederlands Hervormde Kerk, de Nederlands Hervormden die alleen maar formeel lid en niet kerks waren, de kleine groep vrijzinnige en onkerkse katholieken, en de meeste leden van de zeer kleine "andersdenkende" kerkgenootschappen.

In de 19e eeuw deed zich door de emancipatie van de katholieken en de gereformeerden al een ontwikkeling in de richting van verzuiling voor. Een hoogtepunt werd bereikt bij de discussies rond het algemeen kiesrecht enerzijds en de zogenaamde schoolstrijd anderzijds, welke hun beslag kregen in de jaren rond 1917. Begin 20e eeuw verliep ook de ontwikkeling van een moderne gezondheidszorg en de sociale woningbouw voor het overgrote deel langs verzuilde lijnen.

De eerste tekenen van afbrokkeling (ontzuiling) zijn achteraf al zichtbaar geweest in de jaren 1950, maar met name vanaf de tweede helft van de jaren 1960 zette deze door. Anno 2006 is de verzuiling zo goed als verdwenen, hoewel een aantal "restanten" van de verzuiling nog steeds bestaan, bijvoorbeeld de verscheidenheid aan publieke omroepen, en het bestaan van streng reformatorische dorpen. Sommigen menen dat bepaalde Nederlandse moslims er bewust voor kiezen om zich terug te trekken in een eigen zuil. Door sommigen wordt dit zelfs gezien als een stap naar emancipatie, terwijl anderen minder heil zien in deze weg.

Enkele aspecten over de Vlaamse identiteitsvorming

(Olga Zabotina, MGU)

Identiteitsvorming is een complex proces en bevat de vorming van culturele, sociale, individuele en collectieve identiteit. Het is niet voor niets dat ik in verband met deze verschijnselen over de Vlamingen ga spreken. Het is historisch zo gegroeid dat dit volk heel lang moest wachten totdat het mogelijk werd om over zichzelf te spreken, om zich als aparte etnische gemeenschap te definiëren, en met andere woorden om zijn eigen identiteit te uiten.

Maar wat is dat eigenlijk, identiteit? De term zelf verwijst eerder naar psychologie en wordt in het algemeen verklaard als dat wat eigen is aan een persoon, eigen karakter, het individuele kenmerk. Identiteit kan niet met een paar woorden verklaard worden want het is een complexe psychische realiteit en bevat verschillende soorten persoonlijk bewustzijn : individuele en collectieve, etnische en nationale, culturele en sociale identiteiten. Voor mijn onderwerp is vooral het begrip van collectieve culturele identiteit belangrijk: dat is dus de eenheid van een groep personen die gemeenschappelijke normen, waarden, culturele en historische achtergrond en dezelfde taal delen.

Hoewel identiteit als psychische realiteit wordt omschreven is identiteitsvorming een toeschrijvingproces. Dat betekent dat collectieve culturele identiteit wordt gevormd door het zelf te definiëren op grond van gemeenschappelijk verleden. Identiteitsvorming is dus een proces van zelfconstructie waarbij een gemeenschap zich betrokken voelt in een collectief historisch continuïteitsbesef.

Identiteitsvorming is een narratief proces en gebeurt in de vorm van creëren van de teksten die naar gemeenschappelijke culturele en historische achtergronden verwijzen en die dienen voor de vorming van een bepaald zelfbeeld van groepsverbondenheid.

Dit soort teksten verschijnen in Vlaanderen pas in de 19de eeuw. Dat was precies de tijd toen heel Europa het ontstaan van nieuwe naties beleefde. De nieuw verschenen naties haalden hun inspiratie uit de romantiek en beklemtoonden het belang van het eigen verleden, de eigen taal en cultuur. In Vlaanderen vindt deze gezindheid van Europa ook een weerklank. Een groep Vlaamse intellectuelen brengt de Vlaamse Beweging tot stand die streefde naar het uitdragen en bevorderen van de Vlaamse cultuur. Deze intellectuelen behoorden tot de literaire kringen en publiceerden tal van oude Vlaamse teksten, liederen en spreekwoorden.

Eén van de meest invloedrijke teksten uit die periode was de historische roman van Hendrick Conscience “De Leeuw van Vlaanderen” waarin hij het verhaal van de overwinning der Gulden Sporen in 1302 beschreef. Een episode van de geschiedenis waarin het ridderleger van de Franse koning door het Vlaamse voetvolk werd verslagen is dankzij deze roman een cultus geworden. Concsiense toont in zijn roman hoe groots het Vlaamse volk ooit is geweest en hoe machtig Vlaanderen toen was. De heldendaden van 1302 werden ook door de dichters van de Vlaamse Beweging bezongen. En op die manier droeg de cultus van de Guldensporenslag bij tot de geleidelijke verzelfstandiging van een Vlaams bewustzijn. Na de tijd van Hedrick Concsience is deze cultus echter niet verdwenen, maar klonk weer en weer in verschillende interpretaties. De gebeurtenissen van 1302 werden zowel van nationale als van sociale en zelfs vanuit nationalistische perspectieven omschreven: als strijd tussen twee volken, als klassenstrijd – tussen patriciërs en stedelijke ambachten, en als “Epos der Groot-Germaansche Geschiedenis”.

In vergelijking met Hedrick Concsience die met zijn roman een hoop op een even glansrijke toekomst

aan de Vlamingen probeerde te geven, interpreteerden zijn aanhangers de strijd van 1302 helemaal anders, namelijk als een Vlaams breekijzer tegen de verfranste Belgische staat.

Sinds 1902 is een traditie van jaarlijkse Guldensporenherdenkingen ingezet. De herdenkingen gingen met grote feestelijkheden gepaard, en in de kranten op deze dagen verschenen oproepen voor de culturele zelfstandigheid van het Vlaamse volk. In 1973 is de dag van de Guldensporenslag door de Vlaamse Gemeenschap als officiële Feestdag van Vlaanderen uitgeroepen. Zoals in Vlaamse schoolboeken van geschiedenis staat: "Deze slag der Gulden Sporen op 11 juli 1302 heeft deze dag tot onze Vlaams-nationale feestdag gemaakt. Door deze overwinning werd Vlaanderen bevrijd."

De Guldensporenslag is een goede illustratie van een ooit teruggevonden episode uit de geschiedenis die langzamerhand een symbool van de Vlaamse glorie wordt en die voor alle Vlamingen een gemeenschappelijke groepsverbondheid creëert. Gedurende twee laatste eeuwen speelde deze mythe over de Guldensporenslag een heel belangrijke rol in het Vlaamse medium als bewijs van eigen groot verleden en van eigen machtigheid. En hoewel er vandaag al niet zoveel aandacht aan deze mythe wordt besteed blijft zijn invloed op de Vlaamse identiteitsvorming ontzettend groot.

Behalve literaire teksten kunnen ook geschiedenisboeken als een bron van de identiteitsvorming dienen. Dat is niet wonderlijk, want, zoals ik al eerder heb gezegd, groeit het identiteitsgevoel uit het besef van het bezitten van gemeenschappelijk verleden, dus geschiedenis moet hierin een beslissende rol spelen. In dit opzicht zijn vooral schoolleerboeken van geschiedenis belangrijk, want daarvan krijgen kinderen een beeld van het eigen land, het eigen volk en gewest, de cultuur en verwerven het identiteitsgevoel. Schoolleerboeken leren dus de basisprincipes en nemen een groot aandeel in de vorming en bewustwording van een mens en van een burger van het land.

Uit Vlaamse schoolleerboeken van geschiedenis kunnen we dus enkele beginselen halen waarop Vlaamse identiteit berust. De Vlaamse geschiedenis begint daar nog in de tijd van Romeinen. Er is nog geen sprake over Vlaanderen of België als zodanig, maar wel over "onze gewesten", waaronder het terrein van het huidige Vlaanderen dus het noordelijke

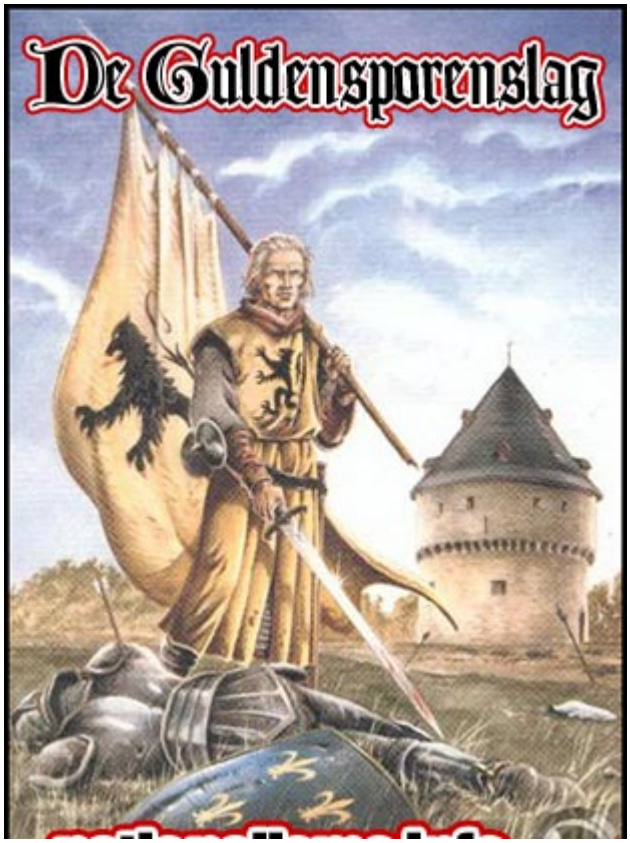

deel van België wordt bedoelt. De geschreven geschiedenis begint dan met de komst van Romeinen en om precies te zijn met de woorden van Julius Caesar die in zijn boek "Over de Gallische oorlog" de Belgen beschrijft – de op dit gebied toen wonende stam: "Onder alle andere stammen zijn de Belgen de dappersten –zegt Caesar, omdat zij het verst verwijderd zijn van de beschaving en cultuur der Romeinen, de kooplui hen slechts zeer zelden bezoeken en er omzeggens geen artikelen invoeren die de verwijving in de hand werken en omdat ze de naaste buren zijn van de Germanen, die over de Rijn wonen en met wie ze voortdurend oorlog voeren." Op die manier wordt een indruk aan leerlingen gegeven dat ze machtige voorouders hebben en dat ze uit een heel ver verleden afstammen. Na het bewijs van de oude wortels van de Belgen verschijnt er absoluut een andere kwestie, die op het eerste gezicht niets te maken met de geschiedenis schijnt te hebben, maar bij de kinderen bekend is en geen nauwere verklaring nodig heeft. Dat is een taalkwestie. Al op de eerste bladzijden van de leerboeken wordt het begrip van de taalgrens ingevoerd. Er wordt dus duidelijk gemaakt dat het huidige probleem van de taalkwestie ook heel diep in de geschiedenis wortelt. Citaat uit het leerboek: "In het noordelijke streken was de invloed van de Romeinen oppervlakkiger en konden ze het gebruik van hun taal niet opleggen. De basis

van de taalgrens tussen Vlaanderen en Wallonië werd toen gelegd." (Anno, Ontdek geschiedenis). De laatste zin is vetgedrukt. Het probleem van de taal is natuurlijk ook identiteitsprobleem want de taal is één van de belangrijkste middelen om informatie door te geven, en een essentiële voorwaarde voor een volk om zich identiek te voelen is het gebruiken van dezelfde communicatie middelen, waarbij taal en cultuur heel betrokken zijn, daarom bij de vorming van identiteit is de functie van de taal heel belangrijk.

Als we verder gaan kijken komt deze taalkwestie in bijna ieder tijdperk voor. De scherpe tegenstellingen tussen Vlaanderen en Wallonië kwamen eigenlijk in de geschiedenis van België rond de eeuwwisseling tevoorschijn en leidde tot een openlijk sociaal conflict die nog de hele 20e eeuw duurde totdat de taalgrens definitief werd vastgesteld. Het staat buiten kijf dat het gebruik van het begrip van de taalgrens in de historische context bepaalde associaties bij de leerlingen moet oproepen die met de hedendaagse zaken in het land verbonden zijn. Dus het probleem van de taalgrens en taalkwestie in Vlaanderen creëert ook een soort groepsverbondheid onder Vlamingen en heeft een aandeel in het Vlaamse identiteitsvormingsproces.

Laten we nu terugkeren bij het begrip "identiteit". Ik heb het al in het begin uitgelegd, maar ik heb nog niet gezegd dat identiteit niet als iets vanzelfsprekends gezien moet worden. Het besef van de eigen identiteit ontstaat eigenlijk pas in confrontatie met andere identiteiten en is nooit dus vanzelfsprekend. We kunnen het vooral zien als we de vorming van collectieve etnische identiteit bekijken die in constant contact met andere etniciteiten of volken treedt.

Vlaanderen kan in dit opzicht als een goed voorbeeld dienen want die was in de loop der eeuwen onder de druk van andere supermacht, en werd dus vaak met andere volken geconfronteerd. In de Vlaamse geschiedenisleerboeken vinden we vaak vergelijkingen van Vlamingen met hun buren die ooit één deel vormden. Zo wordt geschreven over de Nederlanden in de tijd van Karel V die 17 noordelijke en zuidelijke Nederlandse provincies in de 16de eeuw heeft samengebracht: " De 17 provinciën, soms ook de Lage Landen genoemd, waren nu verenigd. Deze verzamelde gewesten besloegen ongeveer de oppervlakte van de huidige Benelux. Hun gemeenschappelijke benaming is misleidend – daarvoor waren de verschillen in bestuur en traditie te groot – en slaat in de eerste plaats op de 17 feodale titels van Karel V in de Nederlanden".

De strijd tegen Spanje in die tijd bracht katholieken, de Zuidelijke Nederlanden, en protestanten – de Noordelijke Nederlanden, weliswaar dichter bij elkaar, maar even later, staat het in het leerboek, "staken de tegenstellingen tussen de opstandelingen weer de kop op". Een paar eeuwen later als de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden weer worden samengevoegd in 1815 ligt het accent in leerboeken steeds op verschillen: "De laatste 230 jaar waren ze evenwel ieder hun eigen weg gegaan en eigenlijk voelden zij nog maar weinig voor elkaar. Het Noorden was grotendeels protestants, terwijl het Zuiden stug katholiek was". In vergelijking met Noordelijke Nederlanden, die worden grotendeels omschreven als verschillend in traditie, wordt Spanje als een gezworen vijand afgebeeld: Spaanse tirannie, Spaanse Furie, Spaanse bezettingsmacht, onverbiddelijke Spaanse hertog – met zulke uitdrukkingen wordt Spanje omschreven. Een beeld van zo'n vijand is heel belangrijk bij de vorming van de identiteit, want het helpt om een volk te verenigen in de strijd tegen deze vijand. Ze hebben dan een gemeenschappeloijke vijand. Niet alleen Spanje, maar ook de andere bestuurders worden vijandig afgeschilderd: Jozef II, de keizer van Oostenrijk, wordt een verlicht despoot genoemd, want hij vaardigde heel wat wetten uit zonder rekening te houden met plaatselijke tradities. Hij schafte alle kloosters af die niet op gebied van onderwijs en ziekenverpleging werkzaam waren, beperkte bedevaarten en bepaalde zelfs het aantal kaarsen op het altaar. Door zulke bestuurders kregen de Vlamingen het gevoel dat ze door vijanden werden geregeerd die voor hen vreemd waren. Het resultaat van de eeuwenlange afhankelijkheid van andere machtshebbers klinkt in het leerboek als volgt: "De bewoners van onze gewesten koesterden een diep wantrouwen zowel tegenover de Verenigde Provinciën als tegenover Frankrijk". Dit gevoel van wantrouwen tegen de machthebbers,

samen met het vijandsbeeld vormen zo een onderdeel van de Vlaamse identiteit.

Dat zijn niet alleen maar Frankrijk, Oostenrijk, Nederlanden en Spanje die als wildvreemd worden omschreven, maar ook België wordt als "niet eigen" opgevat. In geschiedenis leerboeken herhaalt enkele keren hetzelfde motief: 1) "De huidige grens tussen België en Nederland was tot stand gekomen door de toevallige afloop van 80 jaar krijgsverrichtingen!" 2) "Onze noordergrens die in 1648 werd bepaald is noch van natuurlijke aard, noch het gevolg van een taalovergang of bevolkingsaard. Ze is integendeel kunstmatig en baseert zich op dat ogenblik toevallige militaire stand van zaken". Op die manier wordt een indruk gegeven dat de Vlamingen in een kunstmatig land wonen, met kunstmatige grenzen, waar ze zich niet thuis voelen.

Behalve het gemeenschappelijk verleden zijn ook culturele achtergronden bepalend voor de vorming van de identiteit. Voor de Vlamingen zijn dat op de eerste plaats de Vlaamse primitieven – de schilderschool die ontstond in Vlaanderen in de 15e eeuw. De bekendste Vlamingen die tot deze school behoorden zijn de gebroeders van Eyck ("Lam Gods"), Rogier van der Wijden, Hans Memlinc en Jeroen Bosch. Naast de Vlaamse primitieven heeft Vlaanderen nog één cultureel fenomeen, en dat is de Gouden Eeuw. Zonder Gouden Eeuw kan zich geen één volk volwaardig voelen. In Vlaanderen is dat de 16e eeuw – de eeuw toen Antwerpen de belangrijkste haven van Europa werd.

Identiteit kan zich ook in de taal uiten. Dat is misschien de minst merkbare uiting van de identiteit, maar dan wel constant aanwezig, want de taal wordt altijd en overal gebruikt. Volgens de hypothese van Sapir-Whorf staan de taal, de manier van denken, kennis- en cultuurverwerving onder elkaars invloed. De taal die in Vlaanderen wordt gesproken verschilt dus in dit opzicht van die in Nederland. Er zijn bijvoorbeeld specifieke woorden die uitsluitend de Belgische realiteit weerspiegelen en kunnen dus niet bij een andere omgeving passen: bijvoorbeeld licentiaat – academicus die bevoegdheid heeft om tot doctor te promoveren, regent – leraar die onderwijsbevoegdheid heeft voor de lagere klassen van het secundair onderwijs, rekenhof – staatscollege belast met de controle op het financieel beheer van de rijksmiddelen, remgeld – begrip uit het Belgische systeem van gezondheidszorg, bedrijfsvoorheffing – begrip uit het Belgische belastingsysteem (het inhouden van lonen, salarissen). Behalve deze realia zijn er eigen stereotypen, associaties, beelden, veronderstellingen, en uitdrukkingen, die specifiek voor het Vlaamse taalgebruik zijn. Hoewel het meest opvallend verschil tussen het taalgebruik in Nederland en Vlaanderen de uitspraak is de taal van Vlaanderen ook cultureel bepaald waarin de Vlaamse mentaliteit en identiteit zich weerspiegelen.

Aldus kunnen we zien dat de Vlaamse identiteitsvorming in enkele richtingen loopt: door literaire teksten, door geschiedenis, door bepaalde culturele fenomenen, en natuurlijk door de taal. Er zijn veel meer literaire werken behalve die van Hendrick Concsience waar Vlaams bewustzijn zich uitdrukt. Schrijvers als Louis Paul Boon, Herman Brusselmans, Willem Elsschot, Hugo Claus en veel andere hebben hun bijdrage geleverd voor de Vlaamse bewustwording. Uit de geschiedenis van Vlaanderen kunnen er ook meer voorbeelden worden gevonden waar Vlaamse identiteit in uitdrukking komt. Ik heb hier enkele voorbeelden van gegeven. En natuurlijk het gebruik van taal. Totdat de Vlamingen in hun taalgebruik wel van de Nederlandse ABN (Algemeen Beschaafd Nederlands) willen verschillen zal de taal ook een identiteitsvormende factor zijn want identiteit berust in eerste instantie op het idee van verschillen met andere identiteiten en het bezitten van eigen uniciteit.

"Textuele kenmerken van persoonlijke advertenties"

(Kristina Kobyz, PGPU, Pskov)

Een van de typologische kenmerken van advertenties als tekstklasse, en vooral zijn persoonlijke type, is een soort interactie van standaard en expressie.

Dit artikel onderzoekt het fenomeen van spraaknormen, evenals de communicatief - pragmatische en paralinguïstische niveaus van expressie en van de standaard in persoonlijke advertenties.

De klasse van de teksten "advertentie" is al lang bekend en gezien, en behoort tot de algemene sociale kennis van native speakers, is gebaseerd op de genormaliseerde spreek actie: "een boodschap aan iemand over iets", dat sterk de communicatie bevordert, zoals de nummers van de communicanten om meer of minder duidelijk benchmarks in het proces van productie en perceptie van spraak.

Met betrekking tot de "standaard" tekst verklaringen zijn alle dagelijkse teksten over het algemeen onderverdeeld in "sterk" of "hard" genormaliseerde typen van teksten (ze omvatten bijvoorbeeld, teksten, zoals weersvoorspelling, recepten, contract, begrafenis aankondiging), en "los" genormaliseerd teksten, waarvan de oprichting zijn er vele mogelijkheden voor de bouw, voornamelijk van structurele aard (bijvoorbeeld: reclame, nieuws commentaar, populair-wetenschappelijke tekst). Standaardisatie en Normalisatie, kunnen dus worden beschouwd als een constructieve principe voor de oprichting en het begrip van tekstklasse "advertentie".

Situaties, waar tekstadvertenties worden gebruikt, zijn relatief zeldzaam, en compositorische - spraak patronen helpen concreet en in meer beknopte vorm informatie over te brengen "aan iemand over iets." Formulaire zinnen zijn nodig om advertenties te ontwerpen, vooral omdat ze dienen om de tijd van hun schepping en assimilatie, alsmede tekstuele ruimte te verminderen. Bovendien spelen een rol ook economische factoren: een korte aankondiging is goedkoper dan een langere. Aan de andere kant, is het door psychologen opgemerkt dat de gesimuleerde tekst wordt 10 keer beter ervaren dan niet-gestandaardiseerde.

Ik heb veel persoonlijke advertenties onderzocht en centraal bij het onderzoek was het concept van "subtekst" of „ptototekst".

Op basis van de invariante compositorisch-pragmatische model van de klasse tekst "ad" - "iemand kondigt iets aan iemand, de voorgestelde EA Gontsjarova en C. Kessler, zijn er voor het type persoonlijke advertenties volgende standaard subteksten: ". feitelijke subtekst of subtekst gebeurtenis; subtekst "beeld van de auteur", subtekst " beeld van de ontvanger", net als de facultatieve subtekst „visie op de toekomst".

Onder feitelijke subtekst of subtekst gebeurtenis verstaan we materiële inhoud van de aankondiging, of nieuwe informatie die de auteur wil overbrengen naar een bepaalde bestemming of voor het publiek. Feitelijke subtekst implementeert het basisthema van advertenties en is een drager van content-feitelijke informatie. Standaard compositorische elementen van feitelijke subtekst in teksten van geboorte van het kind: een verslag van het feit van de geboorte, geboortedatum,

naam van baby of babys, geboorteplaats, exacte tijd van geboorte, de presentatie van het beeld van de pasgeborene. In de overlijdensadvertenties woorden de standaard elementen van de tekst herhaald, maar onder de vlag geval van overlijden, dus het feit van de dood, geboortedatum en datum van overleden, naam van de persoon. De teksten van het huwelijk, gefeliciteerd, dankzij omvatten compositorische elementen: het feit van het evenement, datum, namen van de deelnemers.

Subtekst "beeld van de auteur" omvat de verzameling van alle opgenomen in de tekst informatie over de auteur, zijn kenmerken, alsmede persoonlijke en psychologische houding van de persoonlijke advertenties aan de geadverteerde evenement en haar deelnemers. Subtekst "beeld van de auteur" is een semantische kern, en de methode van het zelf in de teksten van persoonlijke advertenties met het aanbod van vriendschap en huwelijk. Voor dit soort PA speelt een belangrijke rol gender gemarkeerdheid, waaronder verschillende manieren van vanzelfpresentatie van de mannelijke en vrouwelijke auteurs. Vrouwen beschrijven meer hun uiterlijk (aantrekkelijk / sympathiek / mooi / heel mooi / jong . Mannen, daarentegen, zeggen dat hun waarde is in het materieel of professionele termen en gebruiken : welgestelde / professioneel succes hebben / vast staan in de professionele / beroepsonderwijs overbelast / in goede professionele standpunt / topambtenaar / rijk / financieel onafhankelijk.

Ondanks het feit dat zowel mannen als vrouwen als auteurs van dit eigenaardige vorm van PA positief eigenwaarde, zelfvertrouwen van de mannen is vaak hoger dan bij de vrouwen.

Subtekst "beeld van de ontvanger" is ook een verplicht onderdeel van de tekstuele structuur van de persoonlijke advertenties. In de aankondigingen van geboorten, van harte gefeliciteerd, dankbaarheid, dit subtekst gebaseerd op de directe naamgeving van de ontvanger, zoals in overleden advertenties:

Ma bedankt voor alles ; Onze bijzondere dank gaat uit naar Roelie Kroon en de medewerkers van „de Hullen" voor de goede verzorging.

Of in advertenties van harte gefeliciteerd : Lieve Saskia van harte gefeliciteerd !

In PA met het voorstel van vriendschap en huwelijk zijn er in de tekst bijzondere "markers", of "signalen", waarvan de semantiek vermindert het aantal van potentiële ontvangers. Bijvoorbeeld: Bent U Akademikus, ... ; Als je mooi, slank en tot 31jaar bent ....

Subtekst “visie op de toekomst” vindt zijn realisatie in bepaalde typen van teksten PA. Subtekst “beeld van toekomst” in het PA geboorte voorspelt de verwachtingen van de ouders van een pasgeboren in de toekomst, in de PA van het huwelijk - de hoop op een lang en gelukkig huwelijksleven, in het PA met het voorstel van vriendschap en huwelijk subtekst “visie op de toekomst” omvat het doel en de aard van de vastgestelde relatie tussen een man en een vrouw, in overleden advertenties is deze optionele subtekst in verband met hoop voor de voortzetting van het leven in een andere wereld.

Genoemd communicatief-pragmatische subtekste kunnen worden gepresenteerd in de tekst structuur van de AO in een verschillende mate in verschillende communicatieve en betekenisvolle relaties, kunnen ze elkaar aanvullen of elkaar kruisen. Bijvoorbeeld, kunnen we alle drie standaard subteksta in overleden advertentie zien:

Onze lieve en zorgsame moeder, oma en overgrootmoeder is overleden.
Ze had zon in haar hart
Aaltje van den Band-Jansingh
Sinds 15 december 2004 weduwe van Simon van den Band
18 november 1918 Wedde
28 september 2010 Winschotten
Maastricht: Sieneke en Koos Vrieze van den Band
Heemstede: Olga en Maarten Hamming – Vrieze
Lisanne
Helena
Leuven: Elske Vrieze en Helder de Shutter
Hester Hannah
Correspondentieadres:
St. Lambertuslaan, 42
6212 AV Maastricht

Er is gelegenheid tot afscheid nemen op 3 oktober van 17.00 tot 18.00 uur in de rouwkamer aan het Oostereinde 11 te Winschotten

De afscheidsplechtigheid zal worden gehouden op maandag 4 oktober om 13.30 uur in crematorium Oost- Groningen aan de Acacialaan 61 te Winschotten

Indien U samen met ons de laatste eer wenst te bewijzen, wordt U om 13.15 uur verwacht.

Na de plechtigheid is er gelegenheid tot condoleren.

Subtekst gebeurtenis bevat in dit voorbeeld, de samenstelling-verbale elementen: het feit van de dood (Onze lieve en zorgsame moeder, oma en overgrootmoeder is overleden) naam en

leeftijd van de overledene, datum en plaats van begrafenis. Subtekst “beeld van de auteur” omvat persoonlijke namen van de auteurs, de aanwijzing van hun relatie tot de overledene (echtgenoot van, ma, pa, klein en achterkleinkinderen), lexicale items uiten van gevoelens van de auteur (verdrietig, maar dankbar, bedroefd om haar heengaan, maar dankbaar voor wat zij voor ons heeft betekend, we zijn dankbar voor alle mooie en fijne herinneringen). Subtekst “beeld van de ontvanger” is impliciet vervat in de datum en plaats van de begrafenis en de daaropvolgende begrafenis urnen. Er is soms ook informatie voor ontvanger voorhanden: In plaats van bloemen zag Bethsy liever een gift voor de Zonnenbloem of het KWF

Elk van de bovengenoemde subtekse PA is geïmplementeerd met behulp van linguïstische middelen. Bijvoorbeeld voor de formulering van de toespraak berichten over het feit van de geboorte zijn er volgende lexicale eenheden: is geboren, ter wereld komen; het feit van het huwelijk: wij gaan trouwen, huwelijk, ja zeggen; het feit van de dood: is van ons heengegaan, heeft de Here thuis gehaald, overleed in de leeftijd van ... jaar, heeft de Here tot sich genommen, is ingeslapen, hebben we afscheid moeten nemenvan.

Notities

1. Brinker, K. Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden. Berlijn: Erich Schmidt Verlag, 1997. - 165 S.

2. Provotorov V.I. Essays over het genre, de stijl van de tekst. - M.: NVI thesaurus, 2003. - S. 139.

3. Kostomarov V.G. Russische taal in de kranten. - Moskou: - Univ. Druk, 1971. - 276.

4. Arnold IV Stilistiek. Modern Engels. - M.: Flint: Nauka, 2002 .- 383 c.

Sparen in de Nederlandse en Oost-Europese culturen (Valeria Reutava, Minsk)

Beste collega's, ik ga een voordracht houden over de verschillen in de perceptie van het begip 'sparen' in de Nederlandse en Oost-Europese culturen. Onder de laatste begrijp ik vooral de culturen van Rusland en Wit-Rusland die in dat opzicht veel op elkaar lijken. Ik neem ook aan dat het in Oekraïne het met sparen ook min of meer hetzelfde is gesteld. Kortom, dat zijn de culturen van de drie Oost-Slavische talen.

Waarom spaart men? Sparen heeft universele motieven, en de Britse econoom J.M. Keynes onderscheidt er drie van: zekerheid,doel en vermogen.

1. Zekerheidsmotief

We willen allemaal de zekerheid, dat we zo veel mogelijk de dingen kunnen blijven doen, die we gewend zijn te doen. Ook in onzekere tijden, en dus leggen we een buffer aan in de maanden, waarin we wat geld overhouden. Het zekerheidsmotief zorgt ervoor dat we nog meer sparen dan we al deden.

2. Doelmotief

We leggen ook geld opzij voor een bepaald doel: een vakantie, nieuwe auto, studie voor onszelf of de kinderen. Natuurlijk kan men hiervoor ook lenen.

3. Vermogensmotief

Sparen vanuit het vermogensmotief doen we om extra vermogen en inkomsten te vergaren voor de latere levensfasen. Denk daarbij aan het bouwen van uw pensioenfondsen, of sparen om voor de opleiding van de kinderen te betalen.

Onze vraagstelling is of er verschillen in deze motieven tussen verschillende culturen zijn en, zoja, welke verschillen vallen dan op?

Als eerste manier om deze verschillen te analyseren hebben we een kleinschalig veldonderzoek gedaan. Een groep Nederlanders en Wit-Russen werden gevraagd om één belangrijkste motief voor zichzelf te kiezen en de volgende vragen beantwoorden:

Welke gevoelens wekt het woord 'sparen'? (stellingen markeren)

Waar denk je eerst aan? (een associatielijst opmaken)

Hoe spaar je? (sok/spaarrekening/beleggen/voordelen bij uitverkoop/...)

Het onderzoek heeft het volgende uitgewezen:

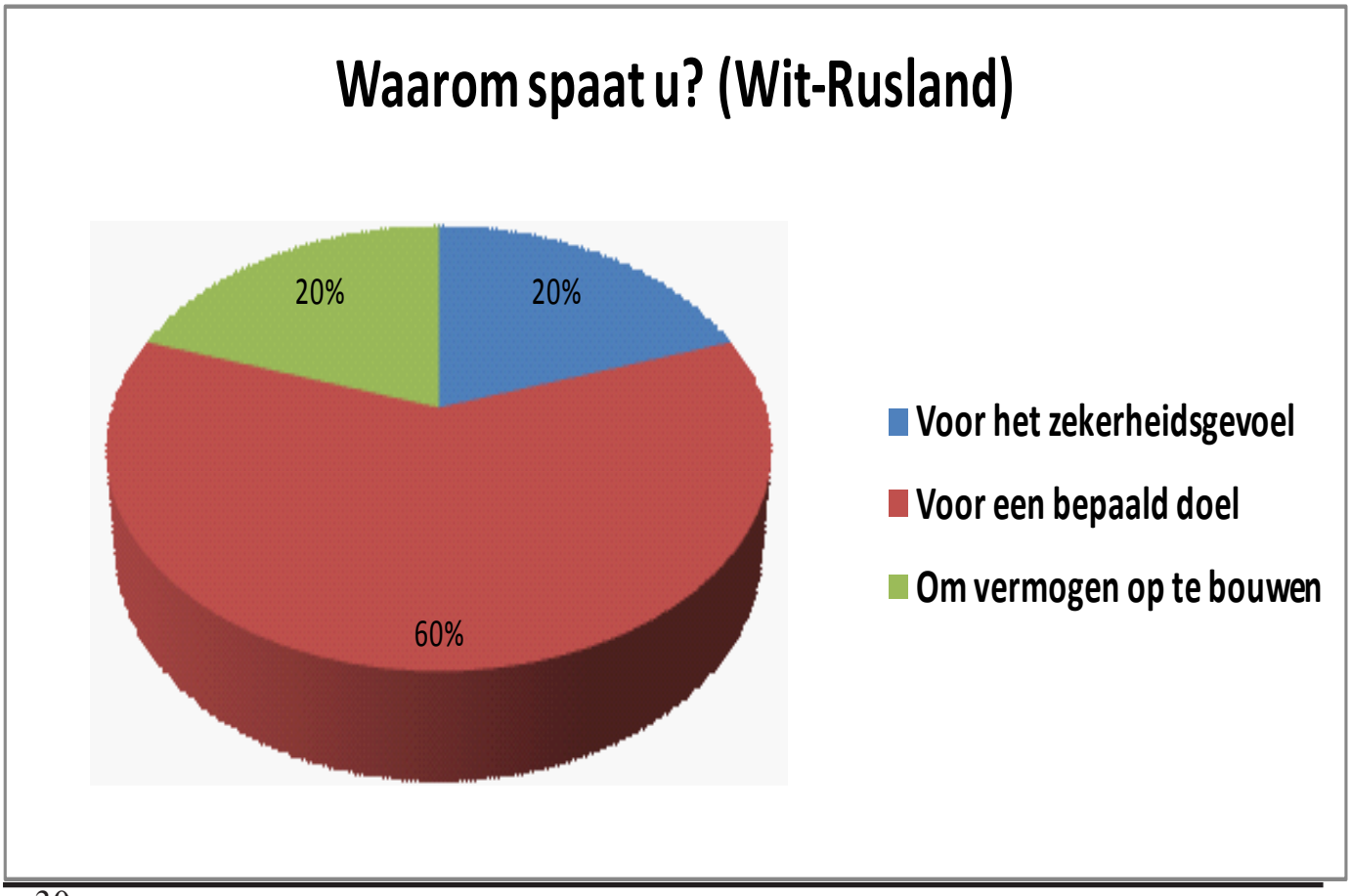

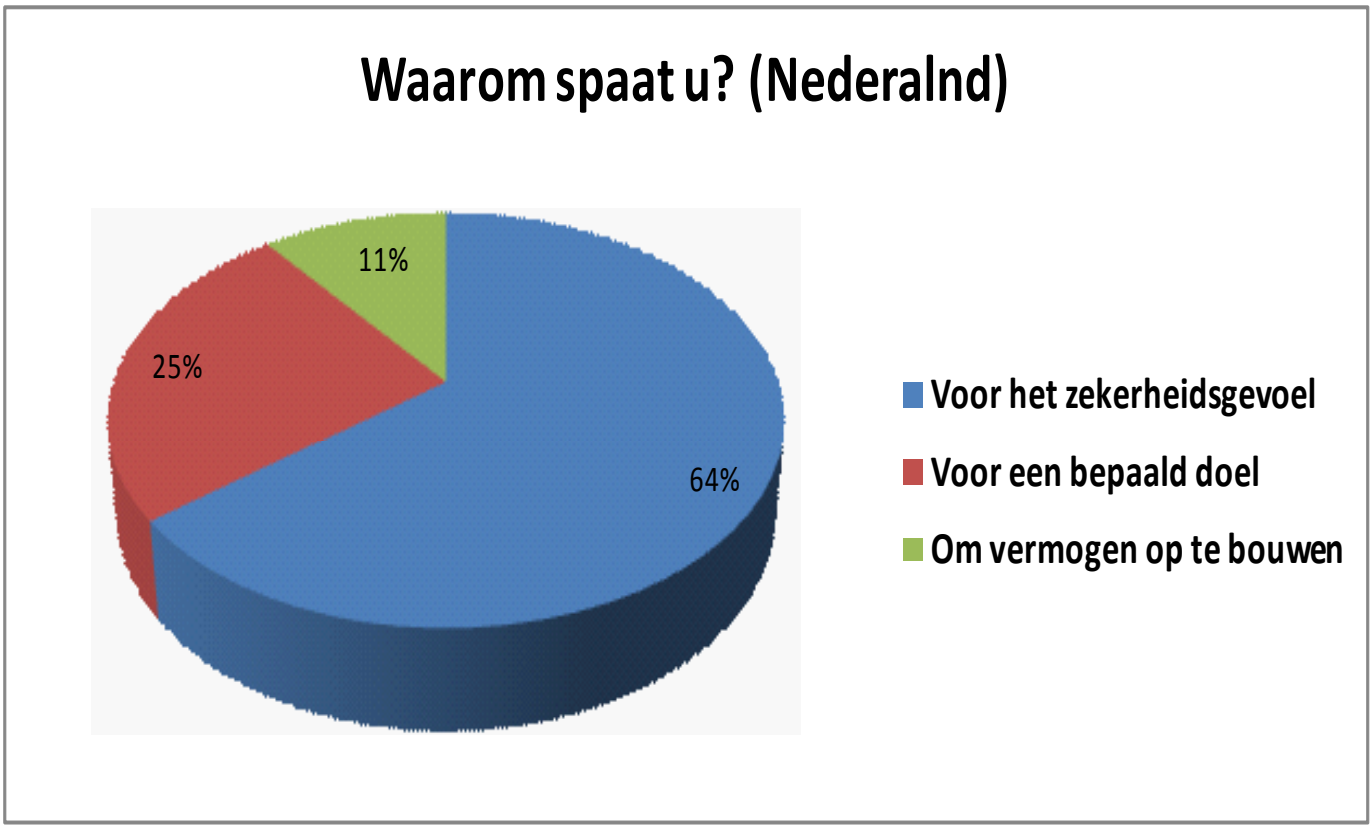

Op deze diagrammen ziet u welke dominerende motieven om te sparen wij bij Nederlanders en Wit-Russen kunnen constateren. Hier valt het verschil meteen op: Wit-Russen sparen meer voor een bepaald doel terwijl voor Nederlanders het zekerheidsgevoel het belangrijkste lijkt. Dat heeft gedeeltelijk ermee te maken dat de economische situatie in Wit-Rusland minder gunstig is en vaak is er gewoon geen geld over om voor iets anders dan een bepaalde aankoop te sparen. Aan de andere kant kan het ook een bewijs zijn van het feit dat Wit-Russische minder vooruit plannen. Nederlanders daarentegen willen er zeker van zijn dat ze een appeltje voor de dorst hebben wanneer het nodig zou kunnen zijn, vooral in de tijden van de economische crisis.

Welke associaties wekt het woord 'sparen' bij u?

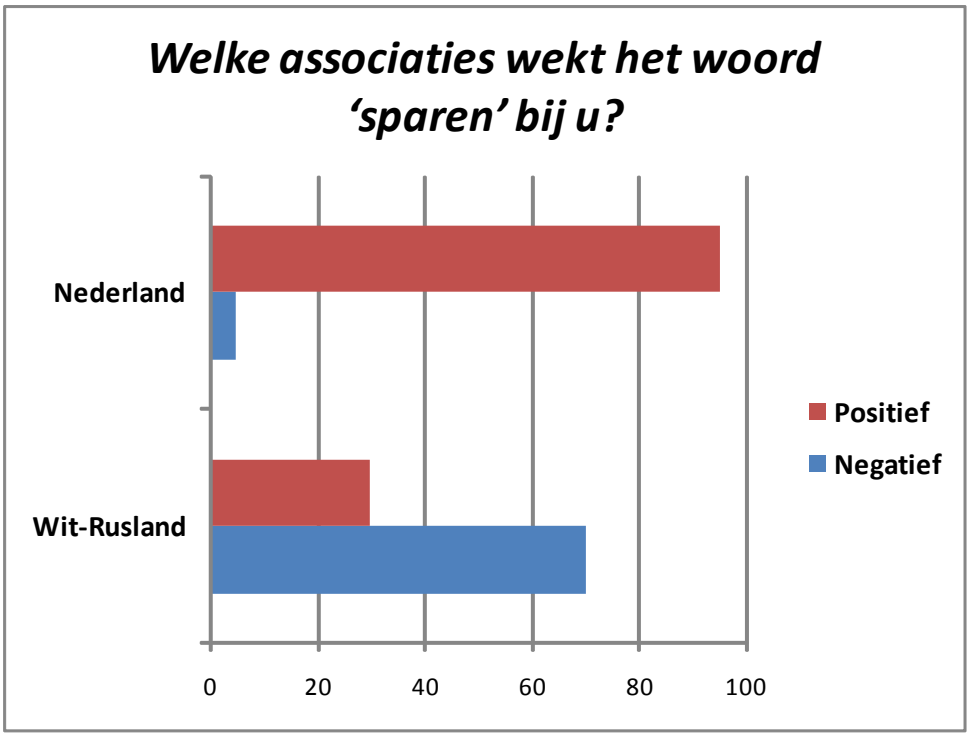

De opgegeven assosiaties werden in positieve en negatieve verdeeld (soms ook neutrale). De grafiek toont een duidelijk beeld. Enkele voorbeelden van positieve associates: zekerheid, onafhankelijkheid creeren, extraatjes kunnen veroorloven. De meeste ondervraagde Wit-Russen hebben de volgende negatieve associaties vermeld: bescheiden salaris, zich iets niet kunnen veroorloven, geen mogelijkheid om leuke dingen te doen.

Markeer de stellingen die u als juist ervaart:

STELLING	NL, %	WR, %
Sparen is iets voor huisvrouwen.	4,7	0
Door te sparen, kan ik me iets extra's veroorloven en dit is een aangenaam gevoel.	76,1	47,6
Uitverkoop is voor diegenen die zich normaal niet kunnen permitteren om in desbetreffende winkel het gewenste artikel te kopen.	4,7	14,2
Iemand die spaart, heeft niet genoeg (=sparen doe je uit nood)	0	4,7
Sparen is iets dat ik gewend ben, dat doe ik zonder erbij stil te staan.	61,9	19
Sparen is de weg naar rijkdom.	14,2	19
Sparen is een hele wetenschap die toch onmisbaar voor mij is.	9,5	14,2
Om rijk te worden, moet je geluk hebben, sparen heeft er weinig mee te maken.	9,5	9,5
Als ik momenteel niet hoef te sparen, dan doe ik het ook niet.	9,5	57,2
Ik raadpleeg tamelijk vaak Internet-sites/andere bronnen om te leren hoe ik efficiënter kan sparen.	0	4,7

Uit deze tabel kunnen we opmaken dat de tweede stelling zowel voor Nederlanders als voor Wit-Russen van belang is, maar voor Nederland is het toch de populairste stelling die meer dan 75% juist vindt. Voor Wit-Rusland is de voorlaaste stelling van meer belang, hetgeen aantoont dat sparen vooral spontaan verloopt. Daar staat tegenover dat de meerderheid van de ondervraagde Nederlanders stelling nummer 5 gekozen heeft: een bewijs dat sparen ingebakken zit in het Nederlandse karakter.

Hoe spaart u meestal (meerdere mogelijkheden)?

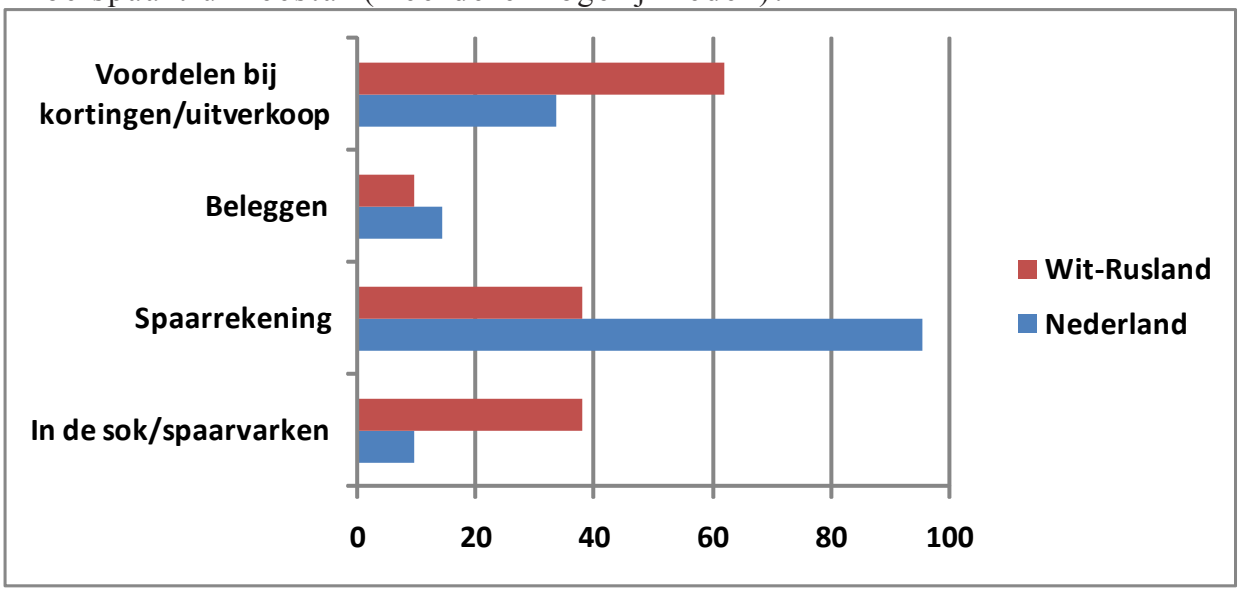

Op de grafiek zien we dat de spaarrekening in NL de meeste gebruikte manier is om te sparen, bijna 100% van de responenten hebben een spaarrekening en maken er

gebruik van. In Wit-Rusland haalt men voordeel vooral bij uitverkoop (weer: sparen is spontaan, niet gepland). Spaarrekening en spaarvarken scoren bij Wit-Russen hetzelfde, terwijl spaarvarken in Nederland niet zo gebruikelijk is (sparen voor kleinkinderen).

Wat zeggen de statistieken over sparen in Nederland en Rusland/Wit-Rusland? In de afgelopen dertig jaar zijn steeds meer Nederlandse consumenten positief gaan oordelen over sparen. Inmiddels behoort Nederland samen met Denemarken en Luxemburg tot de EU-landen met de meest positieve houding jegens sparen. Over de periode van begin 2002 tot en met mei 2008 waren alleen de Denen positiever dan de Nederlandse consumenten.

In Wit-Rusland bestaan er geen gegevens over het ervaren van sparen, wel over een uitermate laag niveau van het spaargemiddelde (percentage van spaargeld in de uitgaven): 4,2% in 2008, 4,1% in 2009 en naar verwachting, 3,9% in 2010. Het depositogeld groeit, maar moeizaam (men heeft geen vertrouwen in het banksysteem,

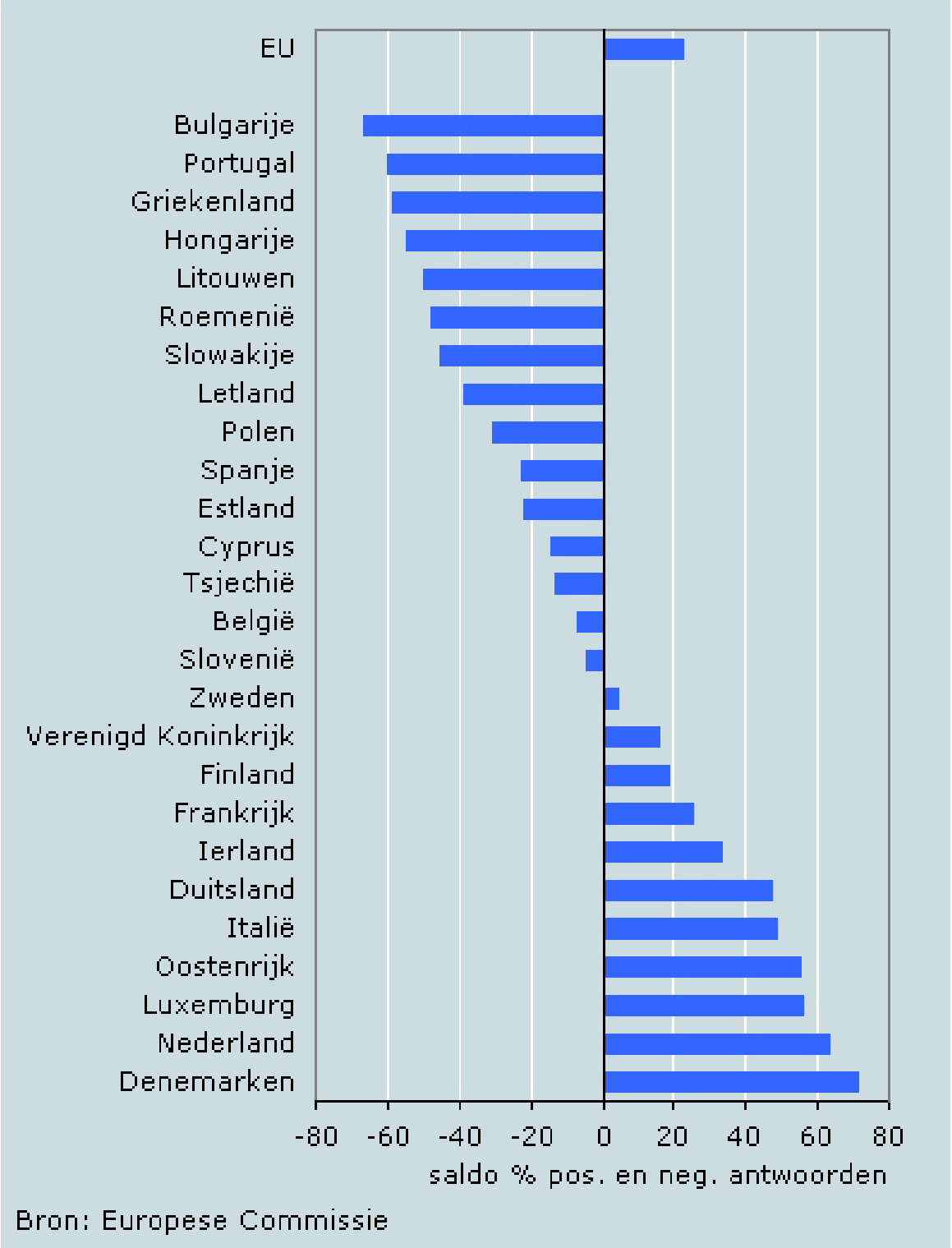

rekent op de ondersteuning van de staat en niet op persoonlijke inspanning).

In Wit-Russische banken bevindt zich 12% van het bruto binnenlands product terwijl het wereldgemiddelde bij 19,7% ligt en in Japan maar liefst 26,5% bedraagt.

Volgens officiële statistieken is het spaarpercentage in Rusland ook laag, geld wordt meestal in vreemde valuta's gespaard (6,7%), niet op spaarrekeningen (2,1%) of in aandelen (0,1%). 75% van de bevolking heeft in de loop van de laatste 15 jaar helemaal geen geld opzijgelegd. In de maand voorafgaande aan het onderzoek, heeft maar 40% geld geleend of ergens voor gespaard, de rest heeft al zijn inkomen al uitgegeven.

Dit bevestigt nogmaals een van de belangrijkste kenmerken van het sparen in Oost-Europese cultuur: men spaart overwegend 'in de sok'en vertrouwt de financiële instrumenten niet.

Het behoeft geen betoog dat er in Nederland veel meer instrumenten en manieren om te sparen zijn, dan in de landen van het GOS, of die zijn beter ontwikkeld en op elkaar afgestemd. Er zijn maar liefs 16 spaarvormen op de volgende website van de Consumentenbond vermeld.

Typisch Nederlands zijn koopzegels die door veel mensen worden gespaard. Men koopt de zegels bij het afrekenen in de supermarkt, plakt deze in een boekje en zodra het bokje vol is kan het bij de supermarkt worden ingeleverd. De supermarkt geeft daar dan een geldbedrag voor dat meestal een paar euro hoger ligt dan wat is betaald voor de zegels. Een ander voorbeeld is de spaarloonregeling die ingevoerd is om werknemers te stimuleren een deel van hun loon te sparen. Een gespaard bruto loon wordt in de regeling na vier jaar belastingvrij uitgekeerd. Door dit fiscale voordeel is de regeling erg aantrekkelijk. Daarnaast kan het gespaarde loon voortijdig worden vrijgegeven bij bijzondere gebeurtenissen, zoals bij het kopen van een huis, bij onbetaald verlof of bij het starten van een eigen bedrijf.

Een ander bewijs van het bestaan van een ontwikkelde spaarcultuur is Nibud – Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting. Hun missie is "Mensen helpen grip te krijgen op hun financiën en hen te helpen beslissingen te nemen die budgettaire consequenties hebben". Ze geven o.a. informatie over financiële opvoeding en omgaan met geld, vermelden referentiecijfers over uitgavenposten in vergelijkbare huishoudens, bieden software en boeken aan.

Sommige banken, bv. Rabobank, organiseren 'spaarweken'. De bedoeling is dat de kinderen leren sparen en met geld omgaan: iedereen tussen de 4 en 12 jaar met een spaarrekening bij deze bank krijgt een cadeau als hij/zij 10 euro op zijn/haar rekening stort.

Deze voorbeelden tonen aan dat sparen als wetenschap wordt gezien, iets dat van jongs af moet worden aangeleerd. Nederlanders zijn enthousiast over sparen, het idee wordt algemeen geaccepteerd en als goed beschouwd, het gaat om gedetailleerde tips over nieuwe mogelijkheden en manieren. In de Oost-Europese landen wordt sparen eerder als iets spontaans ervaren.

Een verslaggever van Komsomolskaja pravda die zich op de cursus financieel beheer heeft ingeschreven:

«Признаться честно, я всегда думала, что подобные курсы - удел или домохозяек, или очень состоятельных бизнесменов. Первым нечем заняться, а у вторых денег столько, что они и не знают, как с ними справиться.»

"Eerlijk gezegd heb ik altijd gedacht dat zo'n cursus of voor huisvrouwen is bedoeld, of voor dikke zakenlui. De eersten hebben toch niets beters te doen, en de tweeden hebben zo veel geld dat ze er hun weg niet meer in kunnen vinden."

Een ander citaat uit hetzelfde artikel:

«Очень часто люди думают, что финансовое планирование обязательно должно быть связано с какой-то жуткой экономией, затягиванием поясов. Многие даже собираются перейти чуть ли не на хлеб и воду, чтобы накопить на какую-то вещь. Но иногда достаточно просто грамотно перераспределить свои расходы, выяснить, что для вас первостепенное, а что может и подождать, - объясняет тренер.»

"Het komt vaak voor dat men de financiële planning met zware bezuinigingen en het aanhalen van de buikriem verbindt. Velen zijn bereid om van brood en water te leven om voor iets te sparen. Maar soms is het genoeg om je uitgaven te herzien en de prioriteiten te stellen."

Uiteindelijk is het gebleken dat de verslaggeefster op de cursus best veel nieuws

heeft geleerd, met de aanbeveling aan de lezers een soortgelijke cursus te volgen. M.a.w. probeert ze de consument ervan te overtuigen dat het inderdaad gunstig kan zijn om te sparen. Men vertrouwt het idee niet, er zijn er geen aangename ervaringen aan gekoppeld (sparen doe je uit nood).

Dit voorbeeld wijst naar een nog niet goed ontwikkelde spaarcultuur in Wit-Rusland. De meerderheid staat er nauwelijks bij stil wanneer en hoe ze moeten sparen. Mensen die zuinig doen worden als 'onaangename kleingeestige types' beschreven. In dit verband kan een artikel op de website van Russische Cosmopolitan worden genoemd, waarop we de volgende uitspraken vinden:

«У большинства людей страсть к экономии носит характер привычки – равносильно страсти грызть ногти, ковырять в носу или кусать губы. Эти люди предпочитают покупать продукты только на рынке, предварительно сравнив цены и выбрав место, где, например, хлеб стоит на 15 копеек дешевле. В целях экономии они не гнушаются пройти 2-3 остановки пешком, рассуждая, что «15 рублей тоже деньги!». Часто такая привычка – наследие «советского прошлого».

"De meeste mensen sparen uit een gewoonte, zoals nagels bijten, met de vingers in hun neus zitten of op hun lippen bijten. Zulke mensen kopen alles liever op de markt, waarbij ze de prijzen vergelijken en de verkoper kiezen bij wie ze bijvoorbeeld brood 15 kopeke goedkoper kunnen krijgen. Om te sparen gaan ze zover dat ze 2-3 haltes lopen vanuit de overweging dat "15 roebel ook geld is"! Vaak is zo'n gewoonte een overblijfsel van het Sovjetverleden".

De Nederlander is van oudsher zuinig geweest. 'Van oudsher spaarlustig'... die lof krijgen de Nederlandse protestanten nog al eens toegezwaaid. De bewijzen ervan zijn legio, ik noem nu een voorbeeld: het boek Leven op strand door Ileen Montijn. Dit boek gaat over het huiselijk leven van de sociale bovenlaag in Nederland in de eerste helft van de twintigste eeuw. In het tweede hoofdstuk van Leven op stand lezen we: "Iedere degelijke huisvrouw hield een huishoudboek bij. Er was een ruime sortering van zulke boeken te koop; het waren niet zomaar kasboeken, maar boeken met voorgedrukte, uitgebreide tabellen voor alle wekelijkse uitgaven, van werklonen en reparaties tot fooien, bloemen, de telefoon en de was. Een typerend voorbeeld is het Nieuw practisch huishoudboek uit 1925, samengesteld door mevrouw A. te Lintum-van der Looy van der Leeuw, en aanbevolen door de Nederlandsche Vereeniging van Huisvrouwen, afdeling 's-Gravenhage."

Dit voorbeeld laat zien hoe belangrijk zuinigheid voor 'een degelijke huisvrouw' was. Het dient nog opgemerkt te worden dat het boek van Ileen Montijn aan de sociale bovenlaag gewijd is, dus de rijken sparen ook, en nog efficiënter dan de armen. In het Rusland van voor de revolutie was sparen echter aan de armen toegewezen. De sociale bovenlaag ging sparen alleen als ze anders niet konden rondkomen, men schaamde zich ervoor. Als voorbeeld hiervan kan De Mantel van Gogol dienen waar de arme ambtenaar Basjmatsjkin op alles moet beknibbelen om een nieuwe mantel te kunnen kopen.

Nederlandse zuinigheid hangt nauw samen met de calvinistische normen en waarden. 'Men leeft om te werken' en probeert erbij 'meer te hebben en minder uit te geven'. Tegelijkertijd is iedereen gelijk in de ogen van God, dus men moet zijn gespaarde vermogen niet in het openbaar tonen, dat zou als opschepperij worden geïnterpreteerd. De protestantse waarden van zuinigheid, gematigdheid en planning staan haaks op de normen van de Russische cultuur, waarbij men zijn sociale status duidelijk wil tonen, en vaak probeert men zijn sociale status in de ogen van andere mensen hoger te doen lijken door zogenaamde merkkledij te kopen, veel sieraden te dragen, enz.

Een van de vaakst voorkomende nationale stereotypes van West-Europeanen over de Russen is dat ze niet kunnen sparen en rationeel uitgeven. De protestantse matigheid en zuinigheid daarentegen zijn voor Russen pure gierigheid en kleingeestigheid en het plannen van je leven lijkt saai en inefficiënt. Het is vrij gebruikelijk in de Oost-Europese cultuur om voor een vrouwelijke collega in de bus te betalen of te weigeren om geld terug te krijgen voor een boek dat je voor een vriend op zijn verzoek hebt gekocht, maar het lijkt verspilling van geld voor de Nederlanders en de meeste protestantse Europeanen.

Vanuit het protestantse oogpunt geven Russen (Oost-Europeanen) veel te vaak cadeaus en die zijn vaak ook veel te duur. Bij ons is het niet gebruikelijk om de prijs van het cadeau te bespreken, maar in West-Europa is het principe van zuinigheid zo uitgesproken dat de persoon die het cadeau geeft graag zou vertellen hoe goedkoop hij het cadeau heeft zien te kopen waarbij de persoon voor wie het cadeau is bestemd, even blij om dit feit zou zijn. Als u uw buurvrouw om haar nieuwe jurk complimenteert,

krijgt u te horen dat hij een koopje was die ze op uitverkoop heeft aangeschaft. Oost-Europeanen vertellen in de regel niet zo graag dat ze iets goedkoops hebben kunnen kopen.

Geld bij bekenden lenen (zout bij een buurvrouw, sigaretten bij voorbijgangers) past niet zo goed in de protestantse cultuur, waarin het een teken van slechte planning en gebrek aan zuinigheid is en, bij gevolg, van onbetrouwbaarheid. In Oost-Europa zijn deze gedragsvormen volkomen acceptabel en worden gezien als wederzijdse goede diensten.

Deze verschillen kunnen goed worden verklaard aan de hand van het Lewis model:

Richard D. Lewis (Britse prominente taalkundige, houdt zich o.a. bezig met

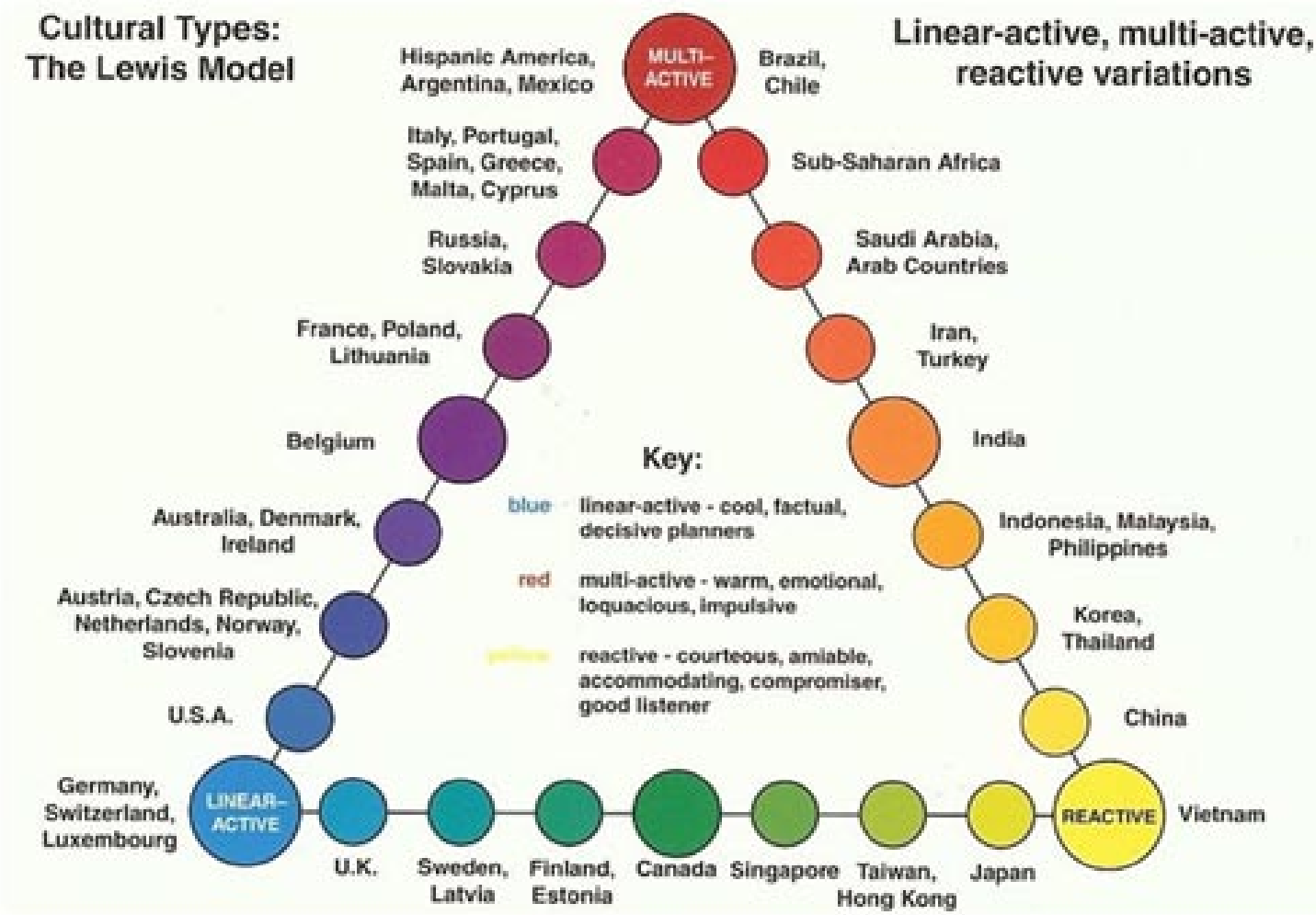

interculturaliteit in de zakenwereld) onderscheidt drie cultuurcategoriën: Lineair-actief, multi-actief en reactief. Lineair-actieve culturen zijn in meerderheid taakgeoriënteerd. Zij hechten grote waarde aan technische competenties, vinden feiten en logica belangrijker dan emoties, ze zijn zakelijk en concentreren zich op prestaties en snel resultaat. Meeste West-Europese culturen zijn lineair-actief, en Nederland is geen uitzondering.

Rusland (en ook Wit-Rusland) staat dichter bij multi-actieve culturen die in meerderheid extravert, welbespraakt zijn. Mensen die tot een multi-actieve cultuur behoren, steken veel energie in het ontwikkelen van een emotionele band, zijn uitstekende netwerkers en besteden minstens zoveel aandacht aan de menselijke factor van het team als aan de taak.

Reactieve culturen zijn ook mensgeoriënteerd, maar zijn bekend om kennis, geduld en subtiele controletechnieken. Ze zijn bescheiden en hoffelijk en creëren een harmonieuze atmosfeer. Veel aziatische culturen horen bij deze groep.

Het Lewis-model laat zien welke waarden vertegenwoordigers van verschillende culturen hebben. Als individu zult u waarschijnlijk elementen uit alle drie categorieën herkennen, maar vaak is 1 ervan dominant in uw denken en handelen.

Als laatste bewijs van de zo overduidelijk verschillende benaderingen tot sparen dienen spreekwoorden die, zoals bekend, het nationale karakter weerspiegelen. Er bestaat een heleboel Russische spreekwoorden en uitdrukkingen die met geld, rijkdom

en sparen te maken hebben. De hoofdgedachte komt erop neer dat het onmogelijk is rijk en tegelijkertijd eerlijk te zijn. Sparen doe je uit nood, en het is geen weg naar rijkdom.

Богатому не спится: богатый вора боится. Богатому сладко ется, да плохо спится. Без денег сон крепче. Богатому черти деньги куют. (а не он сам!) Богатство гинет, а нищета живет. Богатый и не тужит, да скучает. (ему не надо работать, чтобы оставаться богатым) Деньги копил, да нелегкого и купил. Деньги, что каменья: тяжело на душу ложатся. Лишние деньги - лишняя забота. Меньше денег - меньше хлопот. Через золото слезы льются. Он теперь лапу сосет (т. е. живет жиром).

Белая деньга про черный день. Залил за шкурку сала (запасся). Блюди хлеб про еду, а копейку про беду.

Het beeld dat de Nederlandse spreekwoorden oproepen, is heel wat anders: door zuinig te doen en goed te plannen, word je rijk.

Zuinigheid met vlijt bouwt huizen als kastelen.
Een zuinige vrouw is het mooiste stuk huisraad.
Heden rijk, morgen slijk.
Klein gewin brengt rijkdom in.
Rijkdom en dubbeltje kennen elkaar.
Veel graantjes maken een brood.
Wie zes gulden per week verdient, moet zuinig huishouden.
Een spaarzame hand koopt anderlui's land.
Als men aan het zaad spaart, verliest men aan de oogst.
Een zuinige vrouw is de beste spaarpot.

Wat moeten we met die verschillen? Accepteren en er rekening mee houden (het niet kwalijk nemen als er maar één koekje bij de koffie wordt aangeboden) en van elkaar leren. Aan de andere hand, wordt van een Rus niet verwacht dat hij zich als een Nederlander gaat gedragen, of andersom. Men moet wel zichzelf blijven. Bedankt voor uw aandacht.

Bronnen:
www.leerwiki.nl
www.cbs.nl
www.spaarbaak.nl
www.geldmuseum.nl
www.telegraaf.nl

De symboliek van HUIS in Nederlandse en Engelse idiomen

(Olga Gotman, Pskov, PGPU)

De moderne linguïstiek bestudeert idiomen als middel om stereotypen, culturele standpunten en begrippen tussen generaties te overleveren. De taal schept, ontwikkelt, behoudt en overbrengt cultuur. Gemeenschappelijke ervaring van de natie is geconcentreerd in de taal. Mensen krijgen de grootste deel van de informatie over de wereld door de taal. Dus, de taal is niet alleen een product en een belangrijk deel van een cultuur, maar ook de voorwaarde van haar bestaan.

Fraseologie is een onschatbare bron van kennis over de cultuur en de mentaliteit van de natie. Idiomen weerspiegelen tradities, gewoonten en waarden van de natie en geven rijk materiaal voor de taalkundige en culturele analyse.

We kunnen de culturele ruim in dimensies van cognities, metaforen, standaards en symbolen beschrijven. Het symbolisch niveau van de linguïstische cultuur bestaat uit basissymbolen, die materiële objecten en tastbare kenmerken zijn. Deze objecten en kenmerken zijn metaforisch herdacht.

Een symbool is een teken waarbij geen natuurlijke relatie bestaat tussen de representatie van het teken en de betekenis die ermee wordt uitgedrukt. Het woord “symbool” komt van het Griekse ‘symbolon’, dat teken, kenteken of herkenningsteken betekent. Religie, kunst, filosofie en cultuur zijn in het geheel symboolrijke sferen. Maar de meest complexe en meest gebruikte symbolen worden in taal gevonden.

Onderzoekers beschouwen de belangrijkste eigenschappen van een symbool: symbolen hebben veel betekenissen (polysemie), de verbinding tussen de vorm en de betekenis van een symbool is conventioneel maar verstaanbaar, symbolen kunnen de hele tekst voorstellen.

Het linguïstieke wereldbeeld bestaat uit concepten die verschillende culturele gewicht hebben. Het HUIS als een veilige bevolkte ruimte en als het centrum van het heelal verhoudt zich tot de centrale, voornaamste begrippen van de mensheid. Het HUIS is een archetypisch beeld dat sinds mensenheugenis functioneert. Het wordt door de mens zelf gemaakt, dus het is voor de mens

aangepast. Het huis beschermd de mens, geeft een gevoel van zekerheid en veiligheid. De georganiseerde structuur van het huis is tegengesteld met de chaos buiten. Het huis is vergelijkbaar met een moeder die haar kind voedt en beschermt.

Hoe is het concept HUIS gerepresenteerd in het Nederlandse linguïstieke wereldbeeld?

We hebben 152 Nederlandse idiomen gevonden en onderzocht: 93 idiomen met het woord HUIS, 28 met het woord DEUR, 19 - DAK, 8 - DREMPEL, 4 - HAARD.

De kern van het concept is het woord HUIS. Dat woord heeft niet alleen een breed combinatievermogen (een huis van vertrouwen – een betrouwbare instantie, het Huis des Heren – een kerk, ons aardse huis – een menselijk lichaam; een heilig huisje is een kapelletje van oorsprong, maar overdrachtelijk betekent dat een onderwerp waarop geen kritiek wordt geduld), maar ook neemt een actief deel aan het schepsel van idiomen, de ontleding waarvan de sleutelfuncties van HUIS in Nederlandse cultuur en taal laat uit te zonderen.

In de eerste plaats is het huis een symbool van de familie: het huis uitgaan – dat betekent het ouderlijk

Voor een Nederlander een huis te hebben betekent bemiddeld te zijn, bij voorbeeld: Met veel houdt men huis, met weinig komt men toe (het spreekwoord impliceert dat wie veel heeft, veel verbruikt, en wie weinig heeft, komt er ook mee toe). Om waarden van rustig, geordend burgerlijk bestaan te kenschetsen zeggen ze: Huisje, boompje, beestje.

Over iets soliede, degelijks zegt man: dat staat (zo vast) als een huis, over een betrouwbaar persoon – men zou huizen op hem bouwen. Dus een huis voor een Nederlander is een symbool van betrouwbaarheid en soliditeit.

Dat is interessant om onder 't oog te brengen dat vijf Nederlandse idiomen met het woord HUIS met zijn opbouw zijn verbonden, drie met zijn verkoop. Met behulp van deze idiomen levert de Nederlandse cultuur alledaagse wijsheden over. Bij voorbeeld, Wie een nieuw huis wil bouwen, moet eerst zijn spijkers tellen – dat betekent dat je eerst je financiën moet controleren voordat je een grote investering doet; Wie zijn huis verkopen wil, schildert de gevel - een meisje dat graag trouwen wil, besteedt zorg aan haar uiterlijk; Het huisje (moet) bij het schuurtje houden - man moet spaarzaam zijn, alles met overleg en gelijkmatig doen.

Andere woorden nemen ook deel aan de formering van het concept HUIS.

De analyse van idiomen met het woord HAARD is belangrijk voor de bevatting van het concept HUIS. De haard in Nederlandse (zoals in Russische en de Engelse cultuur) is het symbool van het familieleven, het centrum van het huis, bij voorbeeld: huis en haard verliezen, van huis en haard verdreven worden. Eigen haard is goud waard drukt uit dat het bezitten van een eigen huis niet genoeg gewaardeerd kan worden.

Het woord DAK betekent overdrachtelijk het hele huis, onderkomen, schuilplaats: onder dak, iemand onder dak brengen, iemand op het dak vallen (zonder de invitatie komen). Onbehuisde mensen in het Nederlands zijn ook dakloze mensen, een recht op een woning is een recht op een dak boven hun hoofd.

Het woord DEUR in Nederlandse idiomen betekent een grenslijn, een overgang, bijvoorbeeld de deur niet uit komen, de deur uit zijn (niet meer in het ouderlijk huis wonen) en ook een barrière, huis te verlaten om zelfstandig te gaan wonen; van goede huize komen – uit een goede of welgestelde familie komen. De belangrijkste in het huis zijn kinderen (Een huis zonder kinderen is als een kerk zonder orgel) en een spaarzame vrouw (Een zuinige vrouw is het mooiste stuk huisraad; Zij maakt van haar huis een afgod).

Een huis is een plaats waar iemand zich gezellig en veilig voelt (Al is het huis nog zo klein, als de avond valt, wil men geborgen zijn). Het huis symboliseert iets veiligs, beschuts: Ver van huis, dicht bij zijn schade. Het huis kan ook een doel betekenen: Hij raakt hoe langer hoe verder van huis; Dan zijn we nog verder van huis – dan we nog verder verwijderd van wat we willen bereiken; Met grote stappen, snel huis.

Huishouding kan erg moeizaam zijn, veel Nederlandse spreekwoorden en gezegden wijzen daarop (huizen zijn kruizen; klein huisken, kleine zorg). Dus, als iemand onbetrouwbaar is en je niet met hem in aanraking komen wilt, kan je over zo'n persoon zeggen: Er is geen huis met hem te houden. Bovendien, als iemand heel blij is, kan je zeggen: hij is over de huizen – dus, over de huizen betekent over de alledaagse zorgen.

een hinderpaal: de deur openzetten voor iets, dat doet de deur dicht, achter gesloten deuren. Enige zegswijzen tonen dat een deur een integraal deel van een huis is: de deur uitgaan (het huis uit gaan), het is niet naast de deur (het is ver weg), met de deur in huis vallen (meteen je boodschap vertellen), de deur platlopen (heel vaak bezoeken).

Het woord DREMPEL betekent ook een grenslijn, een overgang, een hinderpaal: over de drempel gaan, een drempel opwerpen tegen iets. Zoals het bekend is, is de slogan van Nederlandse Taalunie "Nederlands zonder drempels". In de Russische en de Engelse cultuur wordt de gelijknamige positie door het woord GRENS aangevuld (Doctors without borders, Teachers without borders).

Dus de kern van het concept HUIS zijn de idiomen met het woord HUIS die een familie, welstand, veiligheid, betrouwbaarheid en gelijkmatigheid verbeelden. In het algemeen correspondeert dat met de waarden van Nederlanders, die wortels in het calvinisme hebben, zoals gematigdheid, vlijt, familieleven. De idiomen met de woorden HAARD en DAK betekenen overdrachtelijk het huis en het gezin. De idiomen met de woorden DEUR en DREMPEL symboliseren verandering, grenslijn.

We hebben 78 Engelse idiomen gevonden en onderzocht: onder andere 33 idiooms met het woord HUIS, 18 met het woord DOOR, vijf met DAK, twee met DREMPEL, twee met HAARD (de andere idiomen inhebben woorden GATES, WINDOW en WALL, die dit onderzoek niet bevat).

Engelse idiomen benadrukken ook de belangrijkheid van het huis voor de mens, zijn functies van bescherming en beveiliging:

There is no place like home.

Every dog is a lion at home.

An Englishman's home is his castle.

Dry bread at home is better than roast meat abroad.

In de Engelse linguïstische cultuur is het woord HOUSE/HOME een symbool van een familie: to turn out of house and home, to forbid the house (verdrijven) en van een huishouden: set up house, to start live in a house (met iemand beginnen samen te wonen).

In het Engels, zoals in het Nederlands, betekent het woord HOUSE ook welbestand, ze zeggen, bijvoorbeeld, a husband and a house in the suburbs als een symbool van burgerlijke dromen.

In Engelse linguistische cultuur betekent het woord HEARTH ook het huis en het familieleven, bijvoorbeeld «hearth and home».

Het woord ROOF kan overdrachtelijk het huis en alle bewoners betekenen: under the same roof – in hetzelfde huis, a/no roof over one's head – dakloos zijn. Dus deze sleutelfuncties van het Engelse woord komen overeen met de functies van het Nederlandse woord. Maar ROOF kan ook een grens of limiet impliceren: go through the roof – buiten zich zelf geraken; hit the roof /raise the roof - in woede ontsteken. Bovendien, het Engelse woord (zoals het Russische woord) betekent "hoofd" in slang.

Engelse idiomen met het woord DOOR hebben verschillende symbolische betekenissen: overgang (At death's door), hinderpaal (Close the door on smb; Open the door to smth). Dat woord kan ook een huis in het geheel betekenen (From door to door, Next door).

Er zijn niet zo veel idiomen met het woord THRESHOLD in het Engels, en zijn symbolische betekenis is een begin:

At/on the threshold of smth; To stumble on/at the threshold — een slecht begin hebben .

In het algemeen kunnen we zeggen dat de symbolische functies van het concept HUIS in beide talen overeenkomen. Dat is niet verwonderlijk, want het concept HUIS behoort tot de belangrijkste en oudste concepten van de mensheid. Niettemin kunnen we zien dat Nederlandse idiomen Nederlandse waarden weerspiegelen, zoals gematigdheid, familieleven en vlijt.

Woordenboeken

1. Jenny van der Toorn-Schutte. Beeldtaal (500 Nederlandse woorden en uitdrukkingen met oefeningen en antwoorden). Boom, Amsterdam, 2002.

2. Van Dale Modern Spreekwoordenboek “Elk nadeel heft zijn voordel” en 2499 andere spreekwoorden, samenstelling Ton de Boon. Utrecht/ Antwerpen, 2006.

3. Spreekwoorden verklaard. Dr C.G.L. Apeldoorn, Rob van Riet. Utrecht, 1987.

4. K. ter Laan. Nederlandse spreekwoorden, spreuken en zegswijzen. Amsterdam, 1993 (Elseveier)

5. Van Dale Idioom woordenboek. Utrecht, 1999.

6. Groot woordenboek. Herkomst, betekenis en gebruik van alle bekende spreekwoorden. Samengesteld door Ed van Eeden. Zuidnederlandse Uitgeverij, Aarteselaar , 2010.

7. http://www.spreekwoord.nl/

8. Квеселевич Д.И. Современный русско-английский фразеологический словарь. М., 2002.

9. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. М., 1984

10. Longman Dictionary of Contemporary English http://www.ldoceonline.com/

11. Macmillan Dictionary http://www.macmillandictionary.com/

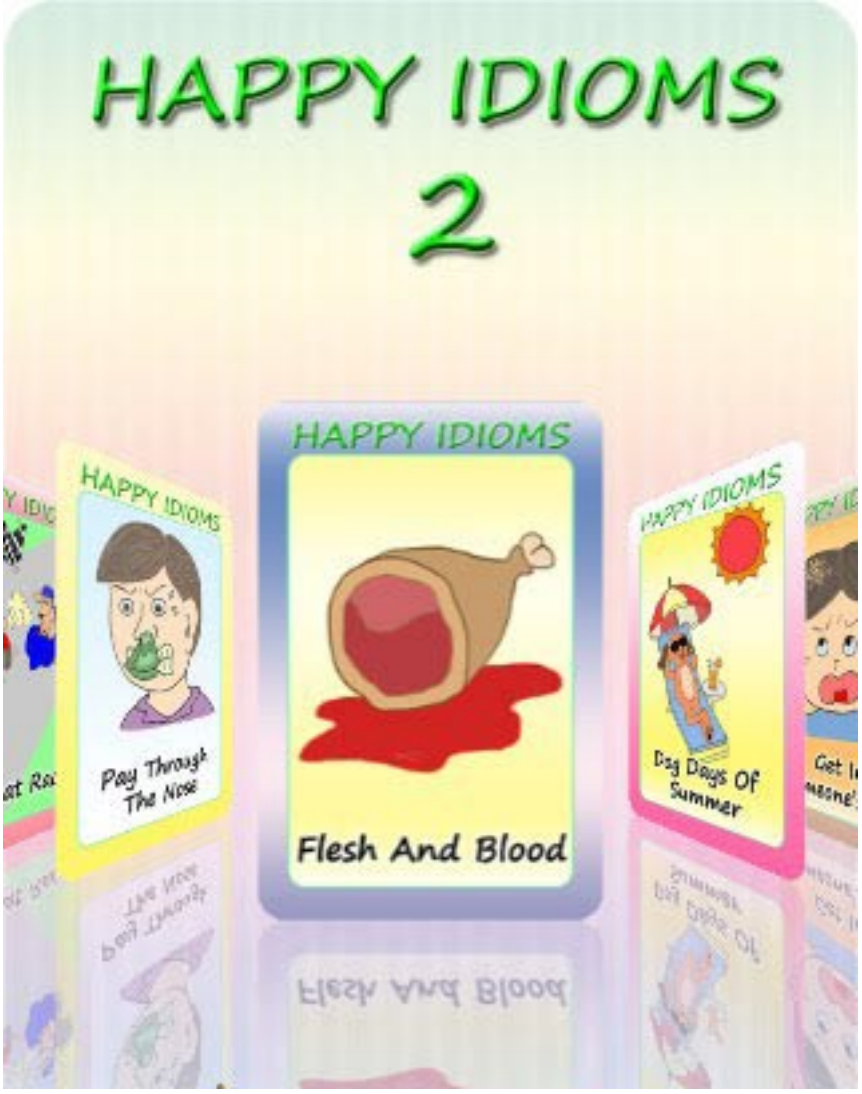

Heeft het überhaupt of sowieso geen zin? (Wabke Waaijer)

Het thema van deze conferentie is 'interculturaliteit' en daarom heb ik mij verdiept in twee leenwoorden uit het Duits waarvan ik vermoed dat ze voor de gemiddelde Nederlandse taalgebruiker onmisbaar zijn geworden in de alledaagse communicatie.

Het Nederlands heeft verschillende soorten leenwoorden uit het Duits overgenomen. Veel woorden zijn via handelscontacten in het Nederlands terecht gekomen, maar ook een aanzienlijk aantal woorden zijn via de wetenschap, de kunst en de cultuur onze taal binnen geslopen.

Twee zeer veel gebruikte Duitse leenwoorden zijn überhaupt en sowieso. Deze woorden komen zoveel voor in het alledaagse taalgebruik dat je de Nederlandse taal bijna niet kan voorstellen zonder deze twee bijwoorden van modaliteit. Het succes van deze twee woorden zou te verklaren zijn door het feit dat hun betekenis zo onduidelijk is. Beide woorden worden in verschillende contexten gebruikt en soms is het echt moeilijk om ze te vervangen door een 'Nederlands' woord.

Het woord überhaupt (voobšče in het Russisch) is begin 20e eeuw uit het Duits overgenomen. Het was een woord waarmee men aangaf dat de dingen even 'in het algemeen' bekeken zouden worden. Überhaupt was een uidrukking die gebruikt werd in de veehandel. Waarschijnlijk is het op die manier ook via de handelscontacten in het Nederlands terecht gekomen. De oorspronkelijke vorm was über houbet , dit betekent letterlijk 'over het hoofd' of 'over de hoofden'. Als men 'über houbet' handelde dan betekende dit dat men de prijs van het totaal aantal beesten samen berekende, in plaats van per kop te rekenen. De manier waarop de veehandelaren deze term gebruikten doet erg denken aan de huidige functie van het woord überhaupt in het Nederlands.

Hoewel er verschillende Nederlandse woorden bestaan die in plaats van het woord überhaupt kunnen worden gebruikt, blijkt in de praktijk toch veel vaker de voorkeur te worden gegeven aan het gebruik van überhaupt in plaats van de 'Nederlandse' varianten. Er zijn verschillende varianten die afhankelijk van de context het woord überhaupt kunnen vervangen: 'eigenlijk', 'in 't geheel', 'in het algemeen', 'alles in aanmerking genomen' en in combinatie met een ontkenning kan überhaupt vervangen worden door 'helemaal' en 'in feite'.

Echter ondanks het voorhanden zijn van deze Nederlandse vertalingen van überhaupt, blijkt dat zij toch niet altijd volledig overeenkomen met de betekenis die het woord überhaupt voor ons heeft. Hieronder volgt een voorbeeld van een zin voor welke het bijna onmogelijk is om het woord überhaupt te vertalen met een 'Nederlandse' variant, omdat de betekenis van het woord in deze context zo moeilijk in andere woorden te vatten is:

Daarbij doet het er helemaal niet toe wat je doet en of je het überhaupt doet.

Nu is het interessant om te kijken naar een ander zeer frequent gebruikt Duits leenwoord in het Nederlands, namelijk het woord sowieso en de inwisselbaarheid van dit woord met überhaupt. De betekenis van dit woord lijkt erg op die van überhaupt en in sommige gevallen lijken deze twee leenwoorden zelfs elkaar te kunnen vervangen. Toch zijn hun betekenissen

niet geheel identiek. Het woord sowieso (in het Russisch 'vse ravno', 'bez togo') is pas na 1950 in de Nederlandse taal terecht gekomen. De eigenlijke betekenis van sowieso is in het Duits: 'het is zus of zo hetzelfde'. Dit komt redelijk overeen met de betekenis die het in het Nederlands heeft, namelijk: 'in elk geval'. Hier een aantal voorbeeldzinnen waaruit de inwisselbaarheid van de woorden sowieso en überhaupt blijkt:

Ik weet het antwoord sowieso/ überhaupt niet.

Ik heb sowieso/überhaupt geen zin om daar naartoe te gaan.

Zijn de woorden sowieso en überhaupt in deze zinnetjes echt inwisselbaar voor elkaar of is er toch een verschil in betekenis? Dat deze twee leenwoorden qua betekenis toch niet helemaal overeenkomen blijkt uit de volgende voorbeelden waarin één van de woorden duidelijk de voorkeur krijgt boven de ander:

Weet je überhaupt/sowieso* wel waar je het over hebt?

Medepassagiers zijn sowieso/ überhaupt* verzekerd.

De conclusie die je kan trekken naar aanleiding van deze voorbeelden is dat wij in het dagelijks taalgebruik soms woorden gebruiken zonder zelf precies te weten wat ze eigenlijk betekenen. Vooral woorden zoals überhaupt en sowieso die een redelijk abstracte en moeilijk te omschrijven betekenis hebben, lenen zich erg goed om op een willekeurige en onbewuste manier gebruikt te worden. Interessant zou zijn om eens te onderzoeken in hoeverre taalgebruikers zelf weten wat zij willen zeggen op het moment dat zij deze woorden in de mond nemen.

Vertaaltransformaties bij het vertalen van Nederlandse infinitiefconstructies in het Russisch

(Dasja Burkova, SpbGU, Sint-Petersburg)

Dasja Burkova. Vertaaltransformaties bij het vertalen van Nederlandse infinitiefconstructies in het Russisch

Goedemorgen allemaal,

Ik wil vandaag iets graag vertellen over mijn scriptie. Die gaat over de vertaaltransformaties van de infinitiefconstructies in het Russisch of, anders geformuleerd: welke manieren zijn er om die Nederlandse constructies in het Russisch te vertalen. Er zijn veel verschillende infinitiefconstructies in het Nederlands, die worden ook wel de Accusativus cum infinitivo constructie. Enkele voorbeelden zijn:

Ik hoor Els zingen

Hij heeft zich altijd weten te redden

Hij blijkt heel hard te werken,

Waar hoor, weten en blijkt vaste componenten zijn en zingen, redden en werken vrije componenten zijn.

Aan vertaaltransformaties wordt veel meer aandacht besteed in de Russische grammatica's dan in de Nederlandse. Daarom neem ik als uitganspunt het materiaal uit de werken van de Russische taalwetenschappers Barchoedarov, Gak en Aleksejeva, wat de Nederlandse literatuur betreft gebruik ik werken van Arthur Langeveld ('Vertalen wat er staat') en Wim Honselaar (hij heeft namelijk artikelen geschreven over de accusativus cum infinitivo constructie).

Voor de voorbeelden heb ik twee boeken uitgekozen die vertaald zijn naar het Russisch. Dit zijn De slag om de Blauwe brug van A.F.T. van der Heijden en Villa des Roses van Willem Elsschot. Ik heb expres twee vertalingen van verschillende periodes uitgekozen. Villa des Roses is nog in de Sovjettijd vertaald, in 1972. De slag om de Blauwe brug is in 1999 vertaald.

In mijn scriptie probeer ik zo veel mogelijk infinitiefconstructies te vinden en de vertalingen daarvan te analiseren. Onder andere worden de volgende constructies behandeld:

Liggen, zitten, hangen, staan, lopen te + infinitief

Hulpwerkwoorden van modaliteit (blijken, lijken, schijnen te) + infinitief

Weten te + infinitief

Constructie om...te + infinietief

Zien, horen, voelen + infinitief etc.

Vandaag zal ik het alleen over de laatste groep hebben. Zoals ik al heb gezegd, wordt de accusativus cum infinitivo constructie in het Nederlands veelvuldig gebruikt. Het betreft een constructie waarbij de accusativus gecombineerd wordt met een infinitief. Dit komt voor in combinatie met werkwoorden die zintuiglijke waarneming weergeven, dat wil zeggen zien, horen en voelen. Het Russisch kent deze constructie niet maar toch moeten deze zinnen op de een of andere manier naar het Russisch vertaald worden.

Het schema is:

Subject + zien / voelen / horen + lijdend voorwerp + infinitif

Ik zie hem lopen

Ik hoor de kinderen zingen

Meestal wordt deze constructie vertaald met een voegwoord как of что:

Ik hoorde de dieren soms janken van pijn bij zo'n manoeuvre. (27)

Я несколько раз слышал, как собаки скулили от боли во время этого маневра. (47)

...de minister moest de

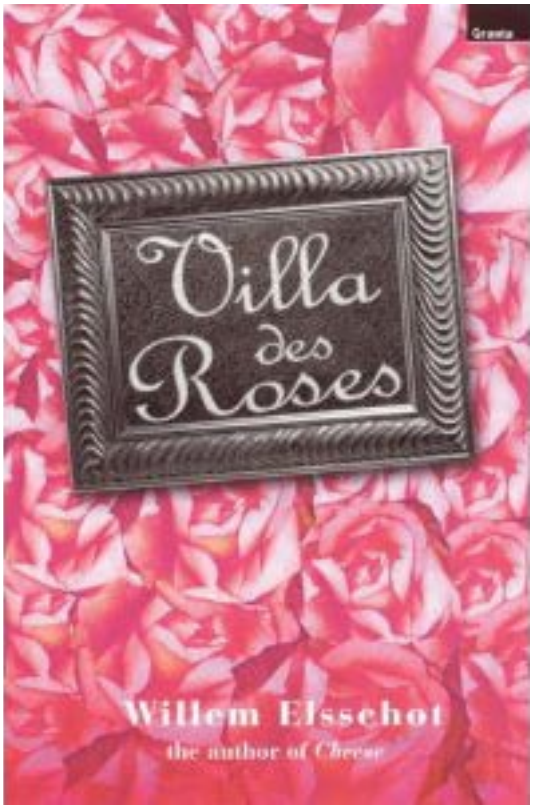

ongeregeldheden hebben zien aankomen… (109)
…видимо, министр чувствовал, что грядут беспорядки… (211)

Что en как zijn hier onderling verwisselbaar. Bij gebruit van что is de aandacht uitsluitend gericht op het feit zelf; как kan de aandacht richten op het verloop van het process, maar hoeft dat niet te doen.

Als de zin negatief is of de constructie wordt vergezeld met woorden als zelden, nooit, nergens, dan moet in de vertaling чтобы worden gebruikt.

Nooit tevoren had ik iemand zo kundig en trefzeker een wagen zien besturen (18)
Мне никогда раньше не доводилось видеть, чтобы машиной управляли настолько уверенно и ловко. (27)

Volgende manier is de substantivatie van de infinitief. Deze transformatie wordt meestal gebruikt als het werkwoord makkelijk kan worden gesubstantiveerd en als er niet veel ondergeschikte zinsdelen zijn

Waarnemingsverkwoorden + lijdend onderwerp + bijzin met een ondergeschikte voegwoord of met een deelwoordconstructie:

(1) Ik zag de nieuwe koningin […] onder een baldakijn van het paleis naar de Nieuwe Kerk schrijden.119)
Я увидел новую королеву, которая […] шла под балдахином […] от дворца к Новой церкви. (231)

(2) Toen ik, angstwekkend luid, stenen hoorde neerkomen op het autodak…(117)
Но когда я услышал устрашающий грохот камней, падающих на машину… (228)

Weglating van een vaste component (zien, horen) of van een vrije component (infinitief)

Het zou me niet hebben verbaasd de munten onmiddellijk te zien kromtrekken. (75)
Я не удивился бы, если бы монеты тут же оплавились. (146)

Ik zag er de gele zuil in staan…(56)
Я видел в них жёлтый столб с надписью «такси» (106)

Meestal wordt een vaste component weggelaten.

Op die manier worden andere groepen van de infinitiefconstructie geclassificeerd en op basis daarvan kan men conclusies trekken welke manieren er in het Russisch zijn om de accusativus cum infinitivo constructie te vertalen. Dat was het. Badankt voor jullie aandacht.

Nederlands-Russisch Idioomwoordenboek (Ljudmila Pavlova, RosNOU, Moskou)

"Door de vaste vorm en het beeldende karakter van idioom begrijpen taalgebruikers elkaar doorgaans moeiteloos. Idioom verlevendigt het taalgebruik". Dat is een citaat uit Van Dale Idioomwoordenboek, die de betekenis van idioom in communicatie verklaart en onderstreept.

Twee jaar geleden heb ik in Pskov mijn plan bekendgemaakt een idioomwoordenboek samen te stellen voor de Russischtaligen, die Nederlands leren.

Bij de samenstelling van het woordenboek had ik een paar problemen, die opgelost moesten worden. Die waren: 1) selectie van idiomen, 2) vertaling ervan in het Russisch, 3) bepalen van een structuur van het woordenboek en van een woordenboekartikel (wat erin moet staan).

Nu kan ik de eerste resultaten laten zien. Ik heb uit mijn "databank" van Nederlandse idiomen de meest gebruikte geselecteerd (dat van een hoeveelheid citaten met een idioom afhing). De citaten komen meestal uit romans en verhalen van moderne Nederlandse schrijvers, d.w.z. schrijvers van de laatste drie decennia van de 20-ste eeuw en het begin van de 21-ste eeuw (bv. Réne Appel, Leon de Winter, Hella S. Haasse enz.) en ook uit de Nederlandstalige pers (vanaf het jaar 2000). De functie van de citaten in het woordenboek zijn van grote belang. Ze tonen hoe de vaste uitdrukkingen in de taal gebruikt worden. Ze zijn niet van bromvermelding voorzien, want ik in dit geval in het kielzog van Van Dale Idioomwoordenboek ga.

Het aantal idiomen in het voorgestelde woordenboek bedraagt nu wat meer dan 400. Bij mijn werk gebruikte ik natuurlijk allerlei Nederlandse woordenboeken, traditioneel die van Van Dale, van Van den Baar, Het Juiste Woord enz.

De structuur van het woordenboek is ontworpen. Het woordenboek bestaat uit drie delen: 1) classificatie, die rekening houdt met de denkwetten van ons abstraherend verstand. Men noemt die een logische, of ideografische classificatie. Die kan ook als de inhoud van het woordenboek gebruikt worden en is tamelijk omvangrijk (die telt 7 bladzijden). Mijn promotieschrift "Zeecomponent van het Nederlandstalige idioomwereldbeeld" diende er als de grondslag voor. Maar die classificatie van het schrift is een beetje herzien, speciaal voor het woordenboek. Want niet alleen zeeidioom wordt daar behandeld, maar ook die van andere groepen, bv., idiomen met de namen van onderdelen van menselijke lichaam zoals de belangrijkste component – idioom van deze soort is heel vaak gebruikt in allerlei talen, ook wel in het Russisch, maar in elke taal hebben ze hun eigen betekenisbijzonderheden – en ook die van andere groepen. Dit deel is in het Russisch geschreven, en ik vind dat de vertaling ervan in het Nederlands voor Russischsprekende gebruikers helemaal niet nodig is.

Als april blaast op zijn hoorn,

is het goed voor gras en koorn!

Die classificatie bevat twee grote groepen: “MENS” en “Heelal, Ruimte”. De groep MENS is heel veel groter dan Heelal. Dat is wel begrijpelijk, want de MENS staat in het centrum van het Heelal en beschouwt zich als een cruciale figuur ervan. Het onderdeel MENS omvat o.a. de volgende concepten: geestelijke en lichamelijke toestand van een mens, zijn activiteiten, resultaten van zijn activiteiten (of die geslaagd zijn of niet), zijn contacten met andere mensen (of ze samen werken of tegen elkaar) enz. Het aantal concepten die onder de overkoepelende term MENS vallen is heel omvangrijk. Heelal is kleiner maar even belangrijk als de eerste groep. Hier staan idiomen die gebruikt worden om een situatie van activiteiten van een mens te beschrijven (bv. gevaarlijk of onverwachts), om kwaliteit van iets (goed, slecht) of de hoeveelheid van iets te bepalen (veel, weinig), zoals ook ruimte, tijd enz.

Het idee, wat een woordenboekartikel moet bevatten, kostte mij veel tijd en veel moeite. Het heeft nu eindelijk een vaste opbouw. De Nederlandse Idiomen zijn letterlijk vertaald in het Russisch (ik wil dat beklemtonen). Naar mijn mening is dat nodig om een woordenboekgebruiker dé Nederlandse blik op de wereld aan de tand te laten voelen. Dan volgt een klein verhaaltje over de herkomst van een idioom, geleend uit het Van Dale Idioomwoordenboek (ook in het Russisch), dan een voorbeeld van het gebruik (een citaat met een idioom) en vertaling ervan in het Russisch, meestal neutraal, zonder gebruik van Russische Idiomen. Na een paar Nederlandse idiomen van bijna dezelfde, gelijke betekenis (d.w.z. vaak van één concept) staat een groep Russische idiomen, die men in een bepaalde situatie zal gebruiken. Die zijn geput uit het Woordenboek van Idioomsynoniemen van de Russische Taal.

In het derde deel van het woordenboek staat het alfabetische register van alle Nederlandse idiomen van het woordenboek met een nummer van het stuk waar ze voorkomen. De alfabetische volgorde is aangehouden op kernwoorden, d.w.z. het belangrijkste woord in een uitdrukking. Het kernwoord is meestal zelfstandige naamwoorden. Ik geloof dat dat het opzoeken van een idioom zal vergemakkelijken.

Ik hoop dat dit woordenboek van nut zal zijn, als een naslagwerk, waar de betekenis van een Nederlands idioom is op te zoeken en het verschil tussen Nederlands en Russisch, tussen twee blikken op de wereld is te begrijpen.

Multiculturaliteit in Nederlandse gerechten (Anna Kochegura, KNLU, Kiev)

Het Koninkrijk der Nederlanden heeft een lange en interessante geschiedenis. Nederland was een koloniaal rijk met wijdspreide internationale handelsbetrekkingen. Het hoge ontwikkelingspeil van de Nederland had een grote aantrekkingskracht op de bevolking in de koloniën. Dat was de oorzaak van hun overkomst naar het continentale deel van het koninkrijk.

In de 20ste eeuw waren er enkele immigratiegolven met buitenlanders die naar Nederland kwamen.

Na de onafhankelijkheid van Indonesië (Nederlands Indie) kwamen veel Indonesiërs naar Nederland.

Op 25 november 1975 werd Suriname onafhankelijk. Maar veel Surinamers dachten dat deze verandering niet goed voor hun leven was. Ze geloofden niet in een onafhankelijke Suriname. Daarom giggen ze naar Nederland.

Ze moesten met autochtonen samen wonen maar ze wilden hun eigen cultuur ook bewaren.

In de jaren 70-80 kwamen er gastarbeiders uit Turkije en Marokko. Ze kwamen uit eerste instantie alleen om een paar jaar in Nederland te werken. De economisch situatie in hun geboorteland was de redden van hun komst.

Aangezien de gastarbeiders tijdelijk in Nederland waren en vooral met andere allochtonen spraken, hoefden ze de Nederlandse taal niet te leren. Maar velen bleven uiteindelijk toch en begonnen een nieuw leven in Nederland.

In de jaren 90 kwamen de asielzoekers. Zij kwamen uit gedreigde waar oorlog was en grote armoede heerste. Ze zochten naar een nieuw vriendelijk vaderland.

Nu is Nederland een multicultureel land. Verschillende nationaliteiten moeten samen wonen. Autochtonen begrijpen dat de nieuwkomers dezelfde rechten hebben als zij. Allochtonen leren de Nederlandse taal en geschiedenis maar willen hun eigen cultuur niet vergeten.

De invloed van andere culturen is merkbaar. We kunnen het in alle facetten van leven van de moderne maatschappij zien. Om te beginnen in doorweekse, dagelijkse dingen. De Nederlandse keuken is een goed voorbeeld.

Allermeest moet ik zeggen dat een kenmerk van Nederlandse gerechten eenvoud is.

Nederlandse gerechten zijn stevig en voedzaam maar de Nederlandse keuken staat ook open voor invloeden van buitenaf. Aan het koloniale verleden zijn veel gerechten uit de Indische of

Adriaen Coorte-Stilleven met asperges.

Erwtensoep met roggebrood en katenspe

Surinaamse keuken ontleed. Ook werden veel gerechten uit Franse, Italiaanse en Griekse keuken overgenomen.

Een typisch Hollandse maaltijd bestaat uit een combinatie van aardappelen, groenten en vlees of een maaltijdsoep of pannenkoeken.

Tegenwoordig worden de aardappelen steeds vaker vervangen door pasta, rijst of couscous. Ook het stukje vlees wordt regelmatig vervangen door een gehaktsaus of vleesragout. Bovendien worden de groenten niet altijd meer gekookt bijvoorbeeld geraerbakt of gewokt.

Bijvoorbeeld stamppot – een traditioneel gerecht dat wordt bereid uit aardappelen en groenten.

Nu zijn er veel verschillende varianten van dit gerecht. Het verschil zit in de ingrediënten.

Het ontbijt in de Nederlandse keuken bestaat meestal uit brood en broodbeleg. Het brood is belegd met boter en kaas of vleeswaren. Warme boterhamen, de zogenoemde tosti, is een bekende ontdekking van de Nederlandse keuken.

Diverse gerechten komen uit Indonesische en Surinaamse keuken. Maar zij zijn aan de Nederlandse smaak aangepast.

De Chinese keuken is ook heel populair in Nederland.

Gerechten als pizza en pasta komen uit Italiaanse keuken. Uit meer oostelijke regionen werden shoarma (Midden-Oosten), geros (Griekenland) en doner kebab (Turkije) overgenomen.

Uit de meer zuidelijke regionen worden bijvoorbeeld ingrediënten als aubergines, courgettes en artisjokken gebruikt.

Maar veel Nederlanders verkiezen het om op een doorweekse dag buitenshuis te eten. Er zijn cafés met Indonesische, Surinaamse, Italiaanse of oosterse gerechten. Als de Nederlanders willen koken, kunnen ze op internet naar het recept zoeken. Bekende supermarkten bieden op internet een lijst aan van gerechten voor elke dag. Daar kunt u ook recepten en ingrediënten vinden. Het is heel makkelijk.

Allochtonen Nederlanders houden ook van buitenhuis eten. Zij gaan naar hun eigen cafés.

De Nederlandse keuken is een voorbeeld van de weerzijdse invloed van verschillende culturen. Maar deze invloed benadrukt het verschil.

Het hedendaags Nederlands: culturele en maatschappelijke verschijnselen en hun weerspiegeling in de taal (Nina Spiridonova, KNLU)

Onze wereld verandert snel. Ook ons leven wordt sneller. De mensheid verzint steeds nieuwe middelen die ons leven makkelijker maken.

Volgens mij wordt taalverandering op dit moment het meest beïnvloed door de ontwikkeling van moderne technologieën. Te denken valt aan de computer, internet, mobiele telefoons, maar ook aan de invloed van de media.

Als we kijken naar de geschiedenis, dan zien we, dat er veel woorden vanaf de Tweede Wereldoorlog vanuit het Engels zijn geleend. Voor die tijd waren andere talen leverancier van nieuwe woorden.

In de eerste helft van de 20e eeuw was de invloed van het Duits groter.

In de 17-19e — de invloed van het Frans. Met name woorden gerelateerd aan eten en kunst. Dat zijn: aubergine, boetiek, bureau, cadeau, chauffeur, garage, horloge etc.

Latijn heeft sinds het begin van de jaartelling veel invloed gehad (centrum, museum)

Nu zijn er heel veel vertegenwoordigers van het Marokkaans en Turks in Nederland. Het aantal mensen uit Marokko en Turkije domineert. De Marokkanen hebben een uitgebreide keuken. Zonder de invloed van de Marokkaanse cultuur in Nederland, zouden de Nederlanders bijvoorbeeld geen couscous, shoarma of kebab eten.

Maar ik ga terug naar de invloed van de technologieën, want dat lijkt me heel interessant om te bespreken.

Dus bij de invoering van deze technologieën ontstaan nieuwe woorden in de taal en ook nieuwe manieren van communicatie.

Aan de ene kant is er invloed van buiten (met name woorden uit het Engels komen in het Nederlands terecht: computer, chatten, e-mail, checken, scannen, compact disk, etc). Bovendien is een groot gedeelte van de Nederlandse tv-programma's in het Engels. Het is heel makkelijk om door een programma op tv een nieuw woord in te voeren. De journalist hoeft dat maar één keer te gebruiken en dan nemen we dat woord over.

Veel mensen in Nederland spreken

Engels als tweede taal. De jeugd luistert meer naar Engelstalige liedjes dan naar Nederlandse.

Wat dan ook opvalt, is dat Nederlanders geneigd zijn om de Engelse woorden gewoon over te nemen. Dat zie je in woorden als: kids in plaats van kinderen, job in plaats van werk, cool, fuck, teens etc. In het Nederlands gebruikt men dan ook «downloaden» terwijl wij in het Russisch wel een Russische variant gebruiken, namelijk «скачать».

Aan de andere kant zie je dat het Nederlands zelf verandert.

Waarom? Het gebeurt weer omdat we in een wereld van technologieën leven. Onder haar invloed wordt de wereld steeds kleiner.

Welke veranderingen komen er door de nieuwe manieren van communicatie via sms, msn, facebook, etc.?

Ten eerste komen er nieuwe woorden bij;ten tweede worden bestaande woorden op een andere manier geschreven (bijvoorbeeld in de sms-taal).

Door sms zijn mensen creatiever geworden met taalgebruik. Want een middel als sms dwingt de gebruiker om binnen 160 tekens de boodschap te formuleren. Voor elk sms-je moet je bovendien apart betalen, hierdoor gaat men proberen alle informatie in dat ene berichtje te krijgen. Het gevolg is dat men symbolen en afkortingen gaat gebruiken. Immers, hoe meer woorden je kunt afkorten, hoe uitbreider de boodschap binnen beperkte hoeveelheid karakters kan worden.

Bij het sms-en is gebleken dat de klinkers veelal worden weggelaten (komen ->kmn = drie letters in plaats van vijf). Klanken worden vervangen door cijfers en leestekens (succes -> suc6 («ces» - de tweede lettergreep)). De meest creatieve afkorting is volgens mij w8 17= wacht eens even.

Dat leidt tot de vereenvoudiging van de taal en tot het feit dat de oorspronkelijke taal wordt vergeten. Het niveau van schrijfvaardigheid daalt, want mensen zijn nu al gewend om kort te schrijven.

Dus de taal verandert. Maar is dat erg? Veel Nederlandse woorden zijn in de loop van de geschiedenis geleend van de andere talen en ook op eigen manier veranderd. Hoe langer dat geleden is, hoe minder merken we dat het woord geen oorspronkelijk Nederlands is. Het is geen schande om woorden te lenen en te veranderen. Het is juist een teken dat de taal actief is.

Gogols Dikanka in het Nederlands (Aai Prins)

Ik lees Gogol. Hij is groot.
Hij spreekt van liefde en de dood,
en dat de mensen klein zijn
en voor elkaar venijn zijn
en dat, trots alles, dit leven
nog hoog staat aangeschreven.

Richard Minne
(1891-1965)

Door de Nederlandse uitgeverij Van Oorschot ben ik enige tijd geleden aangezocht voor een hervertaling van o.a. de verhalenbundel Вечера на хуторе близ Диканьки. Er bestond al een Nederlandse vertaling van 'Dikanka', maar om een aantal redenen vond men het nodig een nieuwe vertaling te laten maken.

In vroeger tijden werden vertalingen van Russische literatuur vaak uit het Duits vervaardigd. Het zal duidelijk zijn dat er in die dubbele vertaalslag veel verloren kon gaan; gelukkig is die vertaalpraktijk inmiddels overboord gezet en vertalen wij nu rechtstreeks uit het Russisch. De oude vertaling van 'Dikanka'is overigens wel direct uit het Russisch vertaald. Toch vertoont deze vertaling enkele mankementen die wel meer oude vertalingen aankleven. In de eerste plaats hadden vertalers vroeger de neiging om oneffenheden uit het origineel glad te strijken en in passages waarvan ze dachten dat ze de lezer misschien niet duidelijk zouden zijn, het een en ander aan te passen, weg te laten etc. Tegenwoordig doen we dat niet meer: we vertalen wat er staat, eventuele onduidelijkheden kunnen op z'n hoogst in een noot uitgelegd worden. Ten tweede is het taalgebruik van de vroegere vertaling verouderd. Dat is niet verwonderlijk, want ze is zo'n vijftig jaar oud. Het zou mooi zijn als we alle vertalingen na vijftig jaar konden herzien, maar daar zal wel geen uitgever voor te vinden zijn. Los van deze mankementen heeft de oude 'Dikanka' nog een probleem. De verhalen uit de bundel spelen zich af in de Oekraïne. Gogol heeft, de romantische traditie indachtig, geprobeerd de couleur locale te vangen door alle mogelijke Oekraïense elementen te gebruiken. Zo wordt elk verhaal voorafgegaan door een Oekraïens citaat (uit liedjes, toneelstukken, gedichten etc.). In de Russische tekst staat onderaan de pagina een Russische vertaling van deze citaten. Verder wemelen de verhalen van Oekraïense woorden in Russische transcriptie. Voor deze woorden heeft Gogol de bundel voorzien van Oekraïens-Russische woordenlijsten ten behoeve van de Russische lezer. In de bestaande vertaling van 'Dikanka' is deze

Oekraïense laag bijna geheel verdwenen: de Oekraïense citaten zijn gewoon in het Nederlands vertaald, zodat de exotische leeservaring die de Russische lezer wel heeft, verloren gaat. Ook hebben de vertalers er indertijd voor gekozen om de Oekraïense termen in de tekst 'weg te vertalen'. Soms zijn daarbij Oekraïense woorden verkeerd geïnterpreteerd in het Nederlands terechtgekomen. Als voorbeeld noem ik 'жинка', dat in het Oekraïens 'vrouw' betekent, maar niet als zodanig is herkend en, vermoedelijk vanwege de uitgang 'ка', vertaald is als 'vrouwtje'. Andere termen zullen door een Russische lezer zonder probleem begrepen worden, hoewel hij weet dat ze uit het Oekraïens komen. Bijvoorbeeld 'парубок' (jongen), 'дивчата' (meisjes). Ook zijn er woorden die door een Russische lezer meestal verkeerd geïnterpreteerd worden, bijvoorbeeld 'батог' dat door een Rus als 'stok' gelezen wordt, maar volgens Gogols woordenlijst 'кнут' (knoet) betekent.

Om een nieuwe vertaling te rechtvaardigen heb ik mij ten doel gesteld om Gogols 'Dikanka' niet alleen in modern Nederlands te vertalen – zonder iets toe te voegen, weg te laten of glad te strijken – maar ook om ernaar te streven de Nederlandse lezer dezelfde, 'exotische' leeservaring te bezorgen als de Russische lezer heeft bij het tot zich nemen van de Russische tekst. Dit houdt in dat ik de Oekraïense citaten bovenaan de verhalen transcribeer in het Nederlands en, net als in het origineel, onderaan de pagina vertaal met de vermelding dat het hier om Oekraïense fragmenten gaat (de Nederlandse lezer is eraan gewend dat buitenlandse citaten in de tekst zelf onvertaald worden opgenomen, voorzien van een aparte vertaling; het cyrillisch is de Nederlandse lezer echter niet machtig, vandaar dat ik heb gekozen voor een transcriptie). Wat de Oekraïense woorden (in Russische transcriptie) in de teksten zelf aangaat, heb ik gekozen voor een streektaal die bij een Nederlandse lezer dezelfde associaties oproept als het Oekraïens bij een Russische lezer: een zachte, zangerige, soms vertederend aandoende taal die dicht bij de moedertaal ligt. Al meteen was me duidelijk dat ik voor 'iets zuidelijks' moest kiezen. Om te voorkomen dat de Nederlandse lezer 'Dikanka' in een concrete Nederlandse geografische context plaatst, heb ik gekozen voor een mengelmoes van Limburgs/Brabants/Vlaams/Duits en hier een daar een woordje uit meer noordelijke dialecten. Gogols woordenlijsten probeer ik nu naar 'mijn mengelmoes' om te zetten en deze ook in de vertaling toe te passen. Om de Russische leeservaring zo dicht mogelijk te benaderen, moet ik daarvoor eerst vaststellen welke Oekraïense termen voor een Russische lezer al dan niet duidelijk zijn, door hem al dan niet correct geïnterpreteerd worden, welke hem vaag bekend voorkomen etc. Te dien einde leg ik nu aan Russische moedertaalsprekers Gogols woordenlijsten voor met het verzoek aan te geven hoe zij de termen interpreteren, zodat ik op basis daarvan mijn eigen 'mengelmoeswoordenlijst' kan maken.

Een paar voorbeelden: Gogols 'батог' (knoet) wordt bij mij 'kwispel'; 'парубок' (jongen) wordt bij mij 'boersj'; 'дивчата' (meisjes) wordt bij mij 'meskes'; 'цибуля' (ui) wordt bij mij 'siepel' (dit laatste woord komt overigens uit het Westerkwartiers, een dialect dat in het westen van Noord-Holland gesproken wordt, maar mij zacht in de oren klinkt en een beetje zweemt naar het Duitse, in het Nederlands ook bekende 'Zwiebel').

De door mij gekozen vertaalstrategie is, op z'n zachts gezegd, nogal ambitieus, en ik heb ook nog niet de zekerheid dat het allemaal gaat lukken. Maar er is mij veel aan gelegen om de Nederlandse lezer een echte 'Dikanka-ervaring' te geven. Ik houd u op de hoogte.

Geschiedenis gevisualiseerd. Rol van visuele steun in postmoderne proza van Nederland

(Jevgenia Yarmysh, KLU, Kiev)

Er zijn aantal onderzoeken verricht naar allerlei aspecten van Nederlandse postmoderne literatuur1, toch blijkt de rol van visuele component in de tekst buiten het wetenschappelijke interesse te blijven. Niettemin vinden we dat van belang in onze voordracht dit verschijnsel nauwer te bekijken en het verband tussen visueel beeld en geschiedenis toe te lichten. We gaan ervan uit dat de problemen van nationale geschiedenis en moderne samenleving in de werken zoals ´Rituelen´(1980) van Cees Noteboom en ´Nooit meer slapen´(1966) van Willem Frederic Hermans centraal staan, en proberen ze met behulp van visualiteit te verklaren.

Het begrip van visualiteit of visuele afbeelding is niet helemaal nieuw voor de literatuurwetenschap van tegenwoordig. De correlatie tussen beeld (foto´s, tekeningen, schilderijen enz.) en onderwerpen die erdoor worden weergegeven of liever gerepresenteerd wordt behandeld in de boeken van Linda Hutcheon en Susan Zontag2 in de VS, en de publicaties van Ludo Beheydt, Katholieke Universiteit Leuven (België)3over culturele specifiek van de Nederlandse samenleving in de 17de eeuw, vormen een vaste bodem voor het verdere bestuderen van Nederlandstalige postmoderne teksten vanuit de ´visuele´ invalshoek. Visueel beeld wordt immers in deze toespraak aangekeken als element van de Nederlandse cultuur, die een merkwaardige rol speelt in het uitdrukken van identiteitsvormen in de Lage Landen. Aandacht aan verbeeldingging gekoppeld met literaire verbeeldingskracht nog in de ´gouden´ 17de eeuw in de emblemata. In die tijd ontstond eveneens het beeldenparadigma waarin elk onderwerp een sterk verband met zijn begrip kreeg. De postmoderne Nederlandse prozawerken namelijk de romans van Noteboom en Hermans demonstreren de neiging om bepaalde visuele associaties aan belangrijke maatschappelijke categorieën (geschiedenis, vervreemding, onzekerheid enz.) toe te schrijven.

De visies van Nederlandse samenleving die Hermans en Noteboom demonstreren in hun werken lopen uiteraard uiteen, en tegelijkertijd vallen samen wat verbeelding betreft. Willem Frederic Hermans (1915 – 1995) ziet het conflict tussen heden en verleden van zijn land als tegenstelling van ‘natuurlijk’ en ‘onnatuurlijk’ leven dat duidelijk wordt gemanifesteerd in de afbeeldingen van Noorse landschap, waar de hoofdpersonage heen gaat voor zijn onderzoek. Alfred Issendorf afkomstig uit ‘kunstmatige’ Nederlanden blijkt krachteloos in de ‘natuurlijke’ Noorse omgeving. Alfred is geportretteerd als tegengestelde aan zijn collega´s uit Noorwegen, zijn gedachten over schitterende toekomst als wereldberoemde geoloog zijn de gedachten van veroveraarmeet passie voor herschapen en herbouwen. In de gedachtegoed van Alfred worden er traditionele historische

1 Zie bvb. Hugo Brems. Altijd weer vogels die nesten beginnen. Uitgeverij Bert Bakker, A-dam, 2009.

2 Zie bvb. ‘On Photography’ (1980) van Susan Zontag en ‘The Politics of Postmodernism’ (1993) van Linda Hutcheon

3 Ludo Beheydt. De terugkeer van de canon. Historisch besef en historisch houvast . : http://www.deburen.eu/userfiles/files/De%20terugkeer%20van%20de%20canon%20-%20Ludo%20Beheydt.pdf

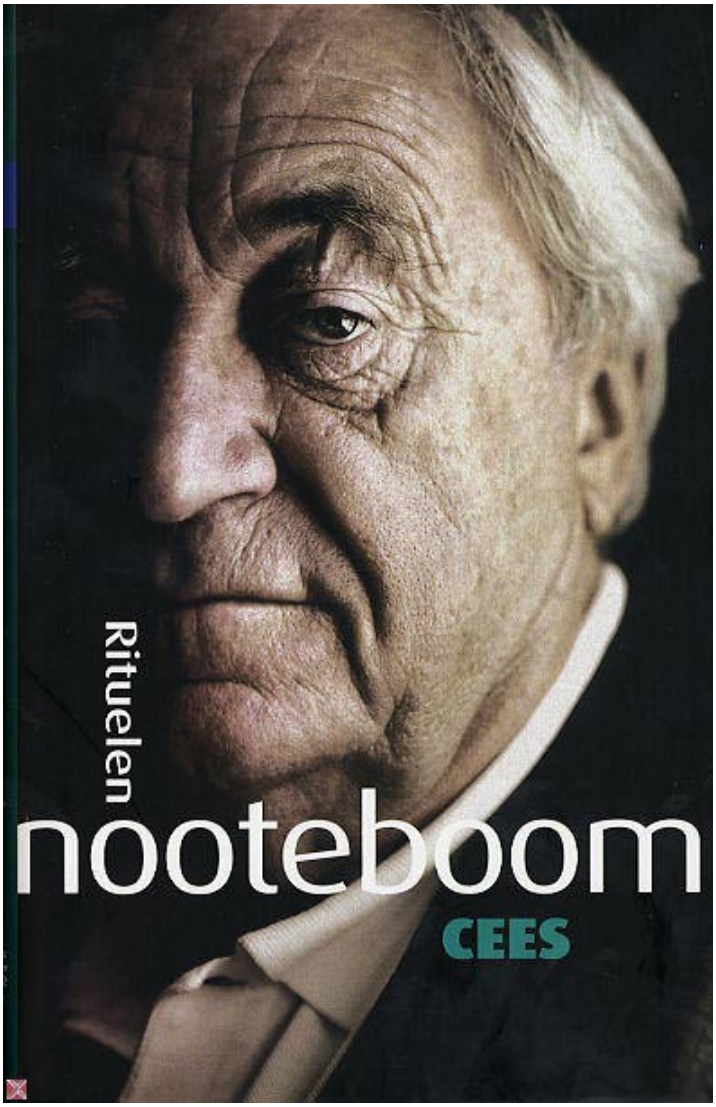

hoogtepunten besproken en bekritiseerd, o.m. het ontstaan van moderne Nederland ten gevolge van 'strijd tegen het water', onafgebroken wijzigingen en verbeteringen van tegenwoordig. In de naoorlogse omstandigheden aldus Hermans is dit rationalistische wereldbeeld allesbehalve constructief, na de gruwelen van 1940 – 1945, die de kleinigheid van vereerde Nederlandse burger aan de orde hebben gesteld. Er is geen sprake meer van herbouwen, men moet andere aanpakken uitproberen, met name het leven in overeenkomst met de wetten van natuur. De aan elkaar tegengestelde zielige, door muggen gebeten wetenschapper en grandioze landschappen van het Noorden in ´Nooit meer slapen´ communiceren de boodschap van de auteur, de gewaardeerde morele eigenschappen en eigenwijsheid van toen moeten plaats maken voor het koesteren van respect voor ´natuurlijk leven´, zonder te veel laatdunkendheid waar Nederlanders vandaag geen goede reden voor hebben.

Andere visuele component die in de tekst van ´Nooit meer slapen´ ter sprake komt is de spiegel. Alfred bezig met het bouwen van zijn persoonlijke geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder zijn carrière haalt telkens een klein spiegeltje tevoorschijn om zijn weerspiegeling te bekijken. Dit pipkleine spiegeltje groeit als de roman zich ontvouwt tot de enorme ´natuurlijke´ spiegel waar de hele moderne samenleving in kijkt om de belangrijkste vragen voor zichzelf te beantwoorden. Menselijke geschiedenis is eveneens visueel, naar Alfreds mening. Er zijn aldus de personage drie ontwikkelingsfases van het zelfbeschouwen, de eerste, waarin men nog geen idee van zichzelf heeft. De tweede fase begint als Narcissus zijn weerspiegeling ontdekt in het water. De derde fase komt pas met uitvinding van fotografie. De kunst van fotografisch beeld maakt het duidelijk dat mens meerdere afbeeldingen heeft4. De postmoderne periode die samen valt met derde visuele fase toont nieuwe gezichten waar men weer aan moet wennen en zijn gedrag aanpassen. De kwestie van eigen gezicht en als gevolg van scheppen van eigen geschiedenis blijkt in de roman van Hermans een existentiële vraagstuk te zijn. Alfred wordt telkens in de situatie van filosofische keuze geplaatst, hij stelt heleboel vragen en daardoor zijn verdere levensfilosofie formuleert. De natuur, het onderwerp van Alfreds wetenschappelijke interesse kan ook als spiegel geïnterpreteerd worden. De personage onderzoekt de natuurlijke processen en gaandeweg begint zich als onderdeel van de natuurlijke wereld te zien en vindt daardoor zijn eigen plaats in moderne geschiedenis.

Cees Noteboom (geb. 1933) ziet de Nederlandse samenleving als totale teleurstelling en onzekerheid en tegelijkertijd het verlangen naar een historisch houvast. In zijn bekende roman ´Rituelen´5 wordt een poging tot hervinding van verloren familiegeschiedenis en eigen plaats in de maatschappij geanalyseerd. Inni Wintrop, de hoofdpersoon, wordt geconfronteerd met de realiteit van het familieleven waar hij als verloren zoon naartoe treedt. De Wintrops, een rijk Brabants zakelijk gezin met de interessen in de voormalige Nederlandse Indië (!) verenigen met Inni, hun nakomeling die

4 Willem Frederic Hermans. Nooit meer slapen. De Bezige Bij, A´dam. – pp.41 -42

5 СейсНотебоом. Ритуалы. – М. : Текст. – 2005. – 192 с.

meteen eens kwijtgeraakt smaak hervindt in vaste gewoontes die in de familiekring heersen. Een andere familie, de vader en zoon Taads, manifesteren op het eerste gezicht het alternatieve modus vivendi met als kernbegrip men-in-z´n-eentje. Die verschillende levenswijzen waartussen Inni zijn existentiële keuze moetmaken blijken toch in een ding gelijk te zijn, met name het zogenaamde ´rituelenverslaving´.

Visualiteit in ´Rituelen´ is te zien in de aandacht aan materiële elementen, wat ook voor de andere werken van de schrijver kenmerkend is. De voorwerpen, de Japanse raku, elementen van religieuze ceremoniën of alledaagse huishoudelijke dingen trekken meteen de lezers aandacht en vormen op dit wijze de hele scene. De Taadsen en Wintrops zijn beide onderhevig aan ritueel die ze als verbergplaats van algemene onzekerheid zien. Ook hier net zoals in ´Nooit meer slapen´ van W. F. Hermans worden de

Willem Frederik Hermans

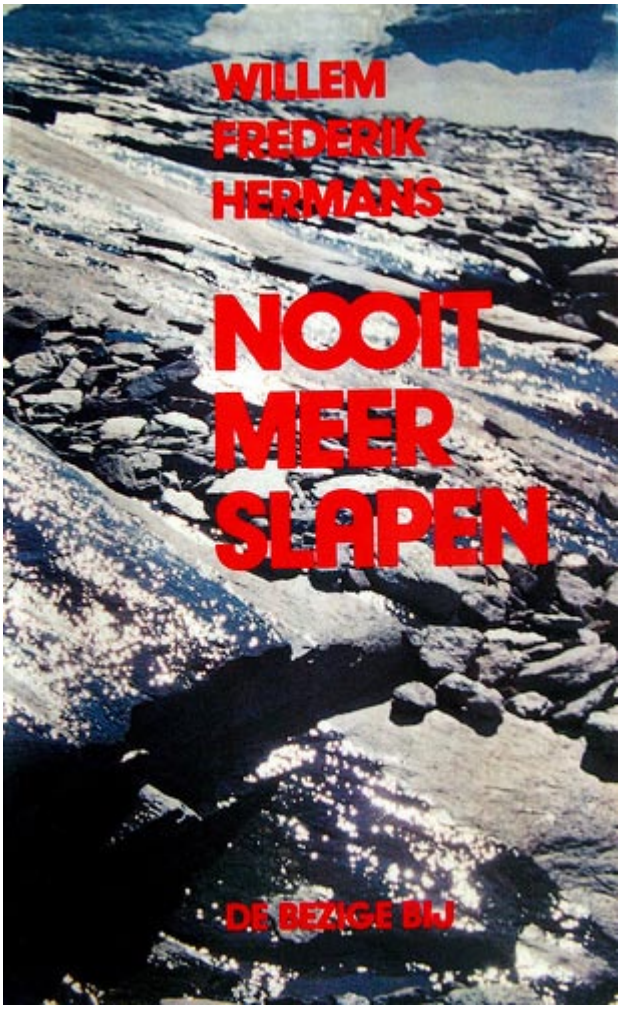

opposities gemaakt maar in de context van ´Rituelen´ zijn die opposities nog dieper en in zeker zin ook buitensporiger. Het materiële voorwerp is tegengesteld aan de menselijke figuren, genoeg capaciteit vertonendom het gedragsprofiel van zijn eigenaar te bepalen (bvb. Arnold Taads die ´gehecht´ schijnt te zijn aan de klok in zijn kamer). Het ontbreken van enkele zekerheid in de overlevingsmogelijkheden dat zich van alle personages in de roman mester heeft gemaakt leidt tot drastische accentverschuiving waarbij het visuele beeld de hoofdpositie hervat. Eens een onderdeel van historisch verschijnsel zijn een voorwerp of een kunstwerk in staat een aparte geschiedenis te creëren wat voor mensen onmogelijk blijft. Zowel de Taadsen, Inni Wintrop en zijn hele gezin, als de antiquaren Rozenboom en Rizenkamp die van ´stukken geschiedenis´ profiteren zijn in greep van het gezag van het materiële dat ze allemaal als reddenmiddel van alomtegenwoordige instabiliteit zien. De boodschap van Cees Noteboom is duidelijk, we zijn niet meer in staat onze eigen geschiedenis te bouwen, we zijn daarvoor te moe en onzeker, dus blijven de voorwerpen die langer leven dan een mens een soort touwtje om vast te knoppen. Een kunstwerk of een huishoudelijke souvenirtje schept steeds nieuwe contexstenen omschrijft de kaders waar men in leeft. Zo'n 'leventje in het kader' verandert snel in een vaste ritueel die voor een individu echt leven vervangt zonder dat men het zelf weet. Wat kan als uitweg dienen? Of is het reeds te laat? Wie weet...

FOLKLORE IN DE RUSSISCHE CULTUUR

Verschillen in definitie en perceptie

(drs. Bas Lohmann)

1. Inleiding

1.1 Verbazing en verwondering

Toen schrijver dezes ruim een kwart eeuw geleden Russisch ging studeren aan de universiteit, had hij al een zeer bescheiden verzameling Russische volksmuziek en volkskunst aangelegd. Eenmaal op de universiteit bleek hij met zijn belangstelling voor Russische folklore alleen te staan: onder de medestudenten was er niemand die enige affiniteit, laat staan enige kennis had van de Russische volkscultuur. Men had de klassieken gelezen, men kende de grote componisten, enkele kunstenaars, meestal uit de avantgardistische periode, en daarmee werd het beeld van de Russische cultuur dat men had feitelijk volledig geacht. Twee keer hebben docenten een Russisch volkslied laten horen aan hun studenten en beide keren vond dit geen enkele weerklank.

Nadien is de auteur menig maal geconfronteerd met de verbazing van veel Nederlanders, goed thuis op het gebied van kunst, cultuur en literatuur, over de rol die folklore in Rusland speelt in het algemeen en in de Russische cultuur in het bijzonder. Nederlanders blijken verwonderd te zijn als ze in Russische musea klederdrachten en gebruiksvoorwerpen uit het boerenleven van weleer als kunst tentoongesteld zien staan.*1 Men vindt het opmerkelijk dat er aan Russische conservatoria speciale opleidingen zijn voor volkszang en volksmuziek. En inderdaad: hoeveel baletten en opera's zijn er niet, gebaseerd op sprookjes, gelardeerd met allerhande elementen uit de Russische volkscultuur, voorzien van muziek van wereldberoemde componisten, die hun inspriatie voor een deel uit de volksmuziek hebben geput? Hoeveel volksliederen zijn er wel niet bewerkt en gearrangeerd door diezelfde vermaarde componisten? Hoeveel monumentale schilderijen zijn er wel niet gemaakt door de grote meesters van het Russische 19e-eeuwse realisme met volkssprookjes als thema?*2 En hoe onbekend blijkt die wereld van de Russische volkscultuur tegelijkertijd te zijn.

In het Groninger Museum is van 15 december 2007 tot 6 april 2008 een tentoonstelling geweest met als thema "Sprookjes, volksverhalen en legenden uit de Russische schilderkunst van de 19de en de 20ste eeuw". Deze tenstoonstelling heeft veel publicitaire ondersteuning gehad, niet in de laatste plaats door het Groninger Museum zelf. Op de website van het museum wordt de Nederlandse bezoeker geattendeerd op de rol van sprookjes in de Russische cultuur:

"Voordat het thema van sprookjes en legenden in de schilderkunst werd geaccepteerd, had het al een volwaardige plaats verworven binnen de literatuur."

"Invloedrijke componisten en kunstenaars hebben ze (sprookjes – BL) uitgebeeld en ze daarmee diep verankerd in de Russische cultuur." *3

Ondanks deze uitspraken die zijn gedaan door het Groninger Museum in het kader van deze tentoonstelling, bleven kennissen en vrienden vragen: hoe kan folklore zo'n grote rol spelen, zo veel betekenis hebben voor de Russische cultuur? Behoren sprookjes niet tot een voorbije cultuurperiode van een volk? Hoe kan het dan dat de Russen hun sprookjes nog niet ontgroeid zijn?

Men lijkt moeite te hebben met het

duiden van die heel andere status van folklore, al is het maar, omdat folklore in Nederland een dergelijke betekenis en actualiteit voor de cultuur eenvoudigweg niet heeft. Indien dit wel het geval zou zijn, zou men immers verwachten, dat de Russische folklore en de rol die hij speelt principieel anders beoordeeld zou worden. Als men folklore tegemoet treedt, doet men dat onbewust vanuit een Nederlandse context, wat in veel gevallen resulteert in een eerder negatieve waardering van folklore en daarmee ook van de rol van volkskunst in de Russische cultuur, zeker als die volkskunst wordt gepresenteerd als zelfstandig cultuurfenomeen.

Dit kan wellicht verklaard worden door de omstandigheid dat binnen een Nederlandse context aan folklore dikwijls het etiket kleeft van iets oubolligs, folklore is iets voor hobbyisten, iets voor demonstraties van oude ambachten voor toeristen, Volendamse toeristenkitsch, enz. De samenstellers van bovengenoemde tentoonstelling zijn zich er terdege van bewust geweest dat een prominente plaats van folklore in de cultuur vanuit een Nederlands perspectief alles behalve vanzelfsprekend is en het Nederlandse publiek wordt hier dan ook expliciet op gewezen:

De Russische cultuur is veel meer doordrongen van de volkssprookjes dan de onze. Uitdrukkingen die daaraan refereren worden veel gebruikt en bovenal is het een belangrijke en alom gebruikte bron. Ook Patty Wageman vermeldt als conservator van het Groninger Museum dat het onderwerp Russische sprookjes in het westen waarschijnlijk onbekend is omdat het 'vanuit 21ste eeuws perspectief niet als serieus wordt beschouwd. "Europese kunstenaars verkozen het alternatief van Griekse mythen om serieuze verhalen te vertellen. Voorbeelden daarvan zijn veel eenvoudiger in de westerse kunstgeschiedenis te vinden.*4

De volkssprookjes maken onderdeel uit van de volkscultuur, en die is niet populair. Lange tijd werd dat in Nederland als suf afgedaan, ik zag tenminste zelden vol trots een klompendans aangekondigd worden. Ook dat tij is aan het keren, mondjesmaat komen wel degelijk elementen uit de volkscultuur in de beeldende kunst terecht (...)."*5

1.2 Probleemstelling

Waarom lijkt men zich aan Nederlandse zijde zo weinig met folklore te vereenzelvigen, een omstandigheid die zich niet zelden uit in een oordeel dat eerder negatief dan positief uitvalt? In deze lezing zal getracht worden een verklaring hiervoor te vinden en om de positie die de folklore in de Russische cultuur heeft te verklaren vanuit de specifieke kenmerken van de Russische folklore.

2.0. Definitie en perceptie vanfolklore

Definities en percepties van folklore kunnen verschillend zijn. Het is in dit verband buitengewoon verhelderend om definities van folklore uit Nederlandse en Russische woordenboeken en encyclopedieën tegenover elkaar te plaatsen omdat uit diezelfde definities de opvatting en beleving van folklore dan wel volkskunst zou kunnen blijken. In dit verband is bewust gekozen voor die bronnen, die omschrijvingen hanteren die gedetailleerder zijn dan "mondelinge volksoverleveringen;" zulke definities zijn in zowel Russische als niet-Russische bronnen te vinden, waartoe behalve Nederlandse ook Franse, Duitse en Engelse kunnen worden gerekend. Wat evenwel opvalt is dat juist veel Russische bronnen de meest uitgebreide en de meest ruime definities geven.

Als Nederlandsetalige bronnen voor definities zijn hier gebruikt het "Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal", veertiende editie (hierna te noemen: de Grote Van Dale) en de Nederlandse Wikipedia. Als Russische bronnen worden gebruikt het "Nieuw encyclopedisch woordenboek" en de Russische Wikipedia.*6 Om niet in herhaling te vervallen zijn er hier twee Russische en twee Nederlandse definities geselecteerd; de andere definities vallen grotendeels samen met de hier gepresenteerde.

2.1. Definities van folklore:

2.1.1. Nederlandse definities

I. Het "Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal" geeft de volgende betekenis vanfolklore:

de gezamenlijke oude zeden en gebruiken, volksoverleveringen, het bijgeloof en de vooroordelen als volkscultuurverschijnsel

II. Nederlandse Wikipedia:

Folklore is de verzamelnaam voor alle verhalen, liederen en liedjes, gebruiken en ambachten die nog wel bekend zijn, maar niet algemeen worden verteld, gezongen, gedaan of worden uitgeoefend. Folkloristische verhalen zijn bijvoorbeeld de overleveringen en de sagen. Folkloristische gebruiken zijn bijvoorbeeld het ringsteken, het polsstokverspringen, het midwinterblazen en het maken van

paasvuren. Folkloristische ambachten zijn bijvoorbeeld die welke op een markt voor oude ambachten worden gedemonstreerd, zoals het vlechten van manden en bijenkorven en het (niet-machinaal) maken van klompen.

2.1.2. Russische definities

III. Nieuw encyclopedisch woordenboek:

Folklore is volkskunst, meestal vooral oraal; de gezamenlijke creatieve activiteit van een volk, waarin zijn leven, zijn levensbeschouwing, levensgevoel en idealen worden weerspiegeld; dingen die door een volk zijn geschapen en die betekenis hebben in zijn alledaagse bestaan, zoals poëzie (overleveringen, liederen, schertsliedjes, grappen, sprookjes, epos), volksmuziek (liederen, instrumentale muziek en toneelstukken), theater (drama's, satirische toneelstukken, poppentheater), dans, architectuur, beeldende en decoratieve toegepaste kunst. Sommige onderzoekers rekenen ook alle vormen van niet-professionele kunst tot de folklore (amateurkunst, waaronder ook volkstoneel).

IV. De Russische Wikipedia:

De Russische Wikipedia neemt bovenstaande bron bijna letterlijk over, maar voegt twee wezenlijke punten toe:

a. [...] De creativiteit van een volk vindt haar oorsprong in oude tijden en wortelt daarmee, historisch gezien, in de wereldcultuur. Het scheppende vermogen van een etnos is de bron van nationale artistieke tradities, het is het middel waarmee het zelfbewustzijn van een volk wordt uitgedrukt.

b. Het is moeilijk een precieze definitie te geven van "folklore" omdat volkskunst niet statisch en onveranderlijk is. Folklore bevindt zich constant in een ontwikkelingsproces. Zo kunnen volksliederen worden uitgevoerd in een arrangement met moderne instrumenten met hedendaagse thema's, er kunnen nieuwe sprookjes ontstaan met moderne thema's, volksmuziek kan worden beïnvloed door rock 'n roll, hedendaagse muziek kan elementen van volksmuziek in zich opnemen, beeldende en toegepaste volkskunst kunnen worden beïnvloed door grafische computerkunst, enz.

2.1.3. Wel of geen onderscheid tussen folklore en volkskunst

Het eerste wat opvalt is dat in de Russische definities er geen onderscheid gemaakt wordt tussen folklore (gebruiken, overleveringen, bijgeloof e.d.) enerzijds en volkskunst anderzijds. In de Nederlandse definities, zeker in de Grote Van Dale, wordt dit onderscheid wel gemaakt. Als volkskunst niet valt onder folklore, is het in de context van dit betoog relevant ook te kijken naar de defintie die de Grote Van Dale van "volkskunst" geeft:

het voortbrengen van –, resp. wat voortgebracht wordt aan esthetisch waardevolle voorwerpen door het volk, soms met de bijgedachte aan iets naïefs, iets primitiefs

3.0 Analyse van de definities

Deels vallen de definities samen, maar de omschrijvingen verschillen duidelijk qua diepgang en reikwijdte. Wat opvalt aan de omschrijvingen uit de Grote Van Dale is dat ze niet alleen kort en zakelijk zijn, maar dat ze woorden bevatten als bijgeloof en vooroordelen – begrippen die geen positieve connotatie hebben. In de definitie van "volkskunst" gebruikt de Grote Van Dale de woorden naïef en primitief – niet gekoppeld aan kunst ("naïeve kunst" en "primitieve kunst" hebben op zich geen pejoratieve bijklank), in welk geval ze een neutrale betekenis zouden hebben, maar deze termen staan op zichzelf en daarmee zijn er wederom twee termen gebruikt die eerder een negatieve dan een positieve bijklank hebben, waarmee het eerder genoemde "esthetisch waardevolle voorwerpen" enigszins lijkt te worden ontkracht. De definities die de Nederlandse Wikipedia geeft is weliswaar uitgebreid, maar is dat hoofdzakelijk door haar vele zeer concrete voorbeelden.

De definities uit de Russische bronnen staan in schril contrast met de Nederlandse. Hier treft men begrippen aan als creativiteit, weerspiegelde levensbeschouwing en idealen. Volkskunst heeft, zo wordt gesteld, betekenis voor een volk in zijn alledaagse bestaan. Folklore beslaat een veelheid aan sferen: theater, architectuur, beeldende en decoratieve toepaste kunst worden nadrukkelijk genoemd – allemaal termen die in Nederlandse definities afwezig zijn. Vanuit een Russisch perspectief is folklore een verschijnsel met een zekere diepgang, folklore wordt zonder meer in een brede cultuur-historische en kunsthistorische context geplaatst en heeft welhaast filosofische dimensies. De omschrijving uit de Russische Wikipedia legt een expliciet verband tussen de volkskunst enerzijds en de wereldcultuur en nationale artistieke tradities anderzijds.*7 Een ander wezenlijk punt is dat folklore nadrukkelijk als iets levends, iets actueels wordt gezien: volkskunst heeft betekenis voor een volk in zijn alledaagse bestaan, folklore is

niet een afgesloten iets uit een voorbije cultuurperiode dat uitsluitend het domein is van liefhebbers en etnografen. In dit verband is het opmerkelijk dat de kwalificatie oud in geen enkele voor handen zijnde Russische definitie voorkomt, hoewel veel zaken uit de Russische volkscultuur zonder meer uit een voorbij tijdvak stammen.

Het verschil in definities toont ondubbelzinnig aan hoe groot het verschil tussen opvatting van folklore is in de Nederlandse en in Russische cultuur. Aan Russische zijde zijn er andere dimensies, is meer diepgang, volkskunst heeft een aanzienlijke reikwijdte in ruimte en tijd.

In een poging duiding te geven aan dit aangetoonde onderscheid rijst de vraag of de Nederlandse folklore enerzijds en de Russische anderzijds hetzelfde zijn en er alleen een verschil is in benadering en definitie of dat het verschil in perceptie in verband kan worden gebracht met een wezenlijk anders-zijn van beide volkskunsten. Anders geformuleerd: is er aan beide kanten slechts sprake van "Volendamse toeristenkitsch" en wordt deze aan Russische zijde om welke redenen dan ook een betekenis en status toegedicht die buitenproportioneel en daarmee onrechtmatig is of zijn er omstandigheden die de opvallende rol van folklore kunnen verklaren? Om een antwoord op deze vraag te krijgen zal nader in moeten worden gegaan op de aard van de Russische volkskunst in de breedste zin van het woord.

4.0. Eigenschappen van Russische folklore

4.1. Enkele voorbehouden

Alvorens in te gaan op de eigenaardigheden van de Russische folklore dienen er enkele voorbehouden worden gemaakt.

1. Met Russische folklore wordt binnen het kader van deze verhandeling bovenal authentieke folklore bedoeld. Men moet zich realiseren dat de Russische folklore zoals die zich nu manifesteert in de vorm van souvenirs, dans- en zanggroepen e.d., een sterk gestyleerd, om niet te zeggen geprofaneerd aftreksel is van de authentieke folklore die inmiddels ook voor verreweg de meeste Russen terra incognita is. Zo hebben de kostuums waarin koren en zang- en dansgroepen optreden weinig meer te maken met het authentieke Russische volkskostuum en doen souvenirs, hoe kunstig ook gemaakt, alleen bij benadering denken aan authentieke toegepaste of decoratieve volkskunst.

2. De Russische folklore is in de Sovjet-periode veelvuldig gebruikt voor propagandistische doeleinden. Folklore werd nadrukkelijk gepresenteerd als iets van het volk omdat folklore per definitie ideologisch niet gediskrediteerd was. Folklore werd gepolitiseerd en om die reden door velen afgewezen. Deze omstandigheden lijken voor velen in Rusland een onbevangen kijk op folklore voor altijd onmogelijk te hebben gemaakt. Het is in deze periode dat de folklore verregaand gestyleerd en geprofessionaliseerd werd – en wel in negatieve zin: door een teveel aan perfectionisme verwerd folklore vaak tot iets obligaats en levenloos. Veel van wat nu is te zien en te beluisteren is een voortzetting van die school, hoewel er ook koren en kunstenaars zijn die, met wisselend succes, proberen terug te keren naar een authentieke stijl. In dit verband dient er op gewezen te worden dat de oorzaak van het aanzien van de folklore in de Russische cultuur niet gezocht kan worden in de rol die hij toebedeeld kreeg tijdens het Sovjet-bewind. Ironischerwijze is het Sovjet-regime, met zijn officiële positieve waardering voor folklore, juist verwoestend geweest voor de traditionele boerencultuur (men denke aan de rigoureuze collectivisatie van de landbouw, aan de industrialisering, aan een negatieve houding t.o.v. het verleden die gecultiveerd werd). De inzet van folklore door het Sovjet-regime voor propagandische doeleinden worden in dit betoog derhalve buiten beschouwing gelaten.

4.2. Kenmerken en eigenaardigheden van de Russische folklore

Bij het bespreken van de kenmerken en eigenaardigheden van de Russische folklore dient een derde voorbehoud te worden gemaakt. Vele zaken die hier genoemd worden gelden in meerdere of mindere mate eveneens voor de volkskunst van andere volkeren, binnen Europa komen in dit verband met name Midden-Europa en de Balkan in beeld. De invloed van de folklore is, bijvoorbeeld op het gebied van de muziek, in veel Midden-Europese landen een algemeen bekend feit. Men denke daarbij voor Tsjechië aan de muziek van Bedřich Smetana (1824 – 1884) en Antonín Dvořák (1841 – 1904) en voor Hongarije aan de destijds baanbrekende composities van Béla Bartók. Voorts dient in dit verband gewezen te worden op de hoogontwikkelde zangcultuur in Bulgarije die veel bekendheid heeft gekregen door het koor "Le mystère des

voix bulgares."

Los van dit gegeven staat geen enkele volkscultuur op zichzelf omdat in folklore algemeen menselijke waarden hun uitdrukking vinden. Dit laat echter niet onverlet dat elke folklore tegelijkertijd iets onmiskenbaar eigens heeft. Het is voor dat onmiskenbaar eigene waarvoor hier aandacht gevraagd wordt.

In Rusland was folklore niet aangetast door de moderniteit en oorspronkelijk gebleven

Men dient zich te realiseren dat de Russen bij uitstek een volk zijn van landbouwers en dat deze omstandigheid hun wereldbeschouwing en cultuur diepgaand beïnvloed heeft. Een bijzonderheid hierbij is dat minder dan honderd jaar geleden de meeste Russen nog deel uitmaakten van de boerencultuur: tot 1917 leefde circa 85% van de Russische bevolking op het platteland, een aanzienlijk hoger percentage dan in veel West-Europese landen. In veel West-Europese landen had de moderniteit eind 18de eeuw reeds haar intrede gedaan en had daar allerlei veranderingen in samenleving en cultuur gebracht. Rusland bevond zich in een andere situatie: de enorme afmetingen van het land, die ook in onze dagen tot de verbeelding blijven spreken, in combinatie met specifieke historische en sociaal-maatschappelijke processen, maakten dat allerlei moderne ontwikkelingen met aanzienlijke vertraging waren doorgedrongen tot de bevolking of haar nog nauwelijks hadden bereikt. Verschijnselen die zo kenmerkend zijn voor het moderne tijdperk als industrialisatie, kapitalisme, verstedelijking, rationalisme en het afkalven van religie zouden in Rusland pas in de jaren '20 en '30 van de 20ste eeuw hun invloed doen gelden en zouden en land en volk ingrijpend veranderen. Deze omstandigheid maakte dat de op zich al conservatieve boerencultuur heel lang stabiel bleef en daarmee haar eigenheid en oorspronkelijkheid had behouden.

De Russische folklore was alomvattend

Tot in de 20ste eeuw had Rusland een weidverbreide en nog heel vitale boerencultuur met eeuwenoude tradities die elders in Europa, juist als gevolg van de opgang van de moderniteit, aan het eind van de 19de eeuw goeddeels verloren waren gegaan. Het leven van de mens was doordesemd met rituelen: of het nu ging om seizoensgebonden activiteiten in de landbouw, om geboorte, uithuwelijking of bruiloften, alle gebeurtenissen werden begeleid door een veelheid aan vaste rituelen en liederen. De boerencultuur omvatte nadrukkelijk alle sferen van het leven: kleding (schoeisel, kledingstukken, hoofdtooien met verfijnd borduurwerk en applicaties als gouddraad en zoetwaterparels), architectuur (verscheidenheid aan typen huizen, graanschuren, kapellen, kerken, vaak rijkelijk voorzien van houtsnijwerk van niveau), toegepaste kunst (gebruiksvoorwerpen: meubels, keramiek, majolica, kisten, dozen van berkenbast, spinnewielen, weefgetouwen, hamen, sleeën, hooivorken, deuren, enz. – alles werd gedecoreerd), zang (een veelheid aan genres, zeer hoog ontwikkelde en gecompliceerde polyfonie met al even gecompliceerde improvisatiecultuur; veel Russische componisten hebben daar materiaal en inspiratie uitgehaald), sieraden, dans, oude heldensagen (bylina's) die zowel tot de folklore als tot de Oud-Russische literatuur worden gerekend, sprookjes, spreekwoorden, enz. Er bestaan zelfs iconen die door boeren geschilderd zijn. Men kan zonder meer stellen dat zowel in kwalitatief als in kwantitatief opzicht de volkscultuur een zeer brede laag was van de Russische cultuur überhaupt.

Extra authenticiteit door autarkie van de boerenbevolking

Daarbij moet nog in aanmerking worden genomen dat verreweg de meeste Russische boeren hoegenaamd zelfvoorzienend waren: heel veel van alles wat die volkskunst voortbracht werd bijgevolg ook nog eens gemaakt van eigen, natuurlijke materialen (eigen wol, linnen, hout, leer, verf, velen maakten zelf aardewerk, majolica, smeedijzeren voorwerpen), wat aan de oorspronkelijkheid van die folklore een extra dimensie gaf.

Esthetisch bewustzijn: volkskunst als voortzetting van de natuur

Zoals gezegd leefde de meerderheid van de Russische bevolking op het platteland en hield ze zich in leven door de landbouw. Men leefde in de natuur, met de natuur en door de natuur. Deze objectieve omstandigheid ontlokte aan een Moskouse kunstkenner de uitspraak "volkskunst is een voortzetting van de natuur." De vormen die in de natuur voorkwamen en waarmee men voortdurend geconfronteerd werd, bepaalden logischerwijs het esthetische bewustzijn van het volk; deze vormen kwamen, getransformeerd en geabstraheerd in het bewustzijn, tot uiting in onder meer de vormgeving en decoratieve kunst. Soms werd in de decoratieve kunst

zelfs half-abstracte of abstracte vormen bereikt. Deze op de vormen uit de natuur geïnspireerde kunst had, juist omdat het een voortzetting van de natuur was, een bepaalde innerlijke kracht, een zekere positieve lading.

Relicten van mythisch bewustzijn

De archaïsche trekken van de Russische folklore komen in het bijzonder tot uiting in een specifieke psychologie, die door een aantal filosofen en antropologen*8, onder wie de Franse filosoof en epistimoloog Georges Gusforf, "mythisch bewustzijn" genoemd wordt. Dit mythische bewustzijn is nu alleen nog aanwezig bij primitieve volkeren, maar in oeroude tijden was het kenmerkend voor de hele mensheid. Het gaat hier om een voorstelling en ervaring van de werkelijkheid die nog niet aan de controle van de rede onderworpen zijn en waarbij de mens zichzelf niet onderscheidt van zijn omgeving, c.q. de natuur en alle elementen daarin. Er is voor de primitieve mens geen andere wereld waar tegenover de mens zichzelf moet bevestigen of van waaruit de mens zich zou moeten doen gelden. De mens ziet zijn bestaan geprojecteerd in de vormen van de uiterlijke werkelijkheid en indentificeert zich met die vormen; dit verschijnsel wordt aangeduid als participatie. Deze participatie, aldus de filosofen, komt tot stand door een mythe die de mens noch kan formuleren, noch kan begrijpen, maar die hij desondanks leeft. De wijze waarop in sprookjes, maar vooral in volksliederen de natuur omschreven wordt, laat vaak aanwijsbare relicten zien van dit mythische bewustzijn: mens en natuur zijn nog half in elkaar geïncarneerd, wat het bijvoorbeeld mogeljk maakt dat de focalisatie op een dier wordt overgebracht. In veel liederen wordt er een affectieve houding t.o.v de natuur gedemonstreerd en wordt ze tegemoetgetreden als een levend wezen dat hoort, ziet, spreekt, en voelt als een mens. Dit alles bracht een volkspoëzie voort die als bijzonder lyrisch kan worden gekwalificeerd en die haar lyrische karakter bovenal uitdrukt in de wijze waarop de natuur wordt verwoord of wordt aangewend. In de wijze waarop de natuur verwoord of aangeduid wordt is er vaak sprake van een subtiel psychologisme.

Aristocratisme als ontologische eigenschap van kunst én volkskunst

In dit verband moet ingegaan worden op het wezen van creativiteit, omdat creativiteit als een rode draad door alle sferen van de volkskunst loopt. In de Russische filosofie wordt gesproken van de scheppingsdaad als een manifestatie van aristocratisme. Dit geldt uiteraard niet voor volkskunst alleen, maar geldt echter in gelijke mate ook voor folklore. Het begrip aristocratisme dient hier te worden opgevat als zuiver filosofische, niet als sociaal-historische of zelfs kunsthistorische term in de zin van verheven verfijning. Russische filosofen, onder wie Nikolaj Berdjajev (1874 – 1948), stellen dat iedere creatieve daad een statement is van een onafhankelijke, vrije persoonlijkheid. Zonder vrijheid – waarbij onder vrijheid niet zozeer politieke of fysieke vrijheid, maar bovenal innerlijke vrijheid wordt verstaan – en zonder persoonlijkheid is er geen kunst en creativiteit mogelijk. Volkskunst is zo bezien eveneens een manifestatie van vrije persoonlijkheden met een duidelijk omrande identiteit. In het geval van de Russische folklore wortelt die identiteit in eeuwenoude tradities en leefregels die door hun continuïteit en gezag een welhaast sacrale status hadden binnen de Russische boerenwereld. Het voorgaande in aanmerking nemende is het dan ook geen toeval, sterker, het is zelfs geheel wetmatig dat de meeste sferen van de Russische volkskunst een even abrupt als dramatisch einde vonden in het jaar 1928 – het begin van de gedwongen en gewelddadige collectivatie van de Russische landbouw, die, zoals bekend, de vernietiging van de Russische boerencultuur betekende en die de boeren hun individuele vrijheid en hun identiteit ontnam.

Uit deze opgesomde punten komt een beeld naar voren van een rijke en hoog ontwikkelde folklore. Het is juist deze omstandigheid die de volkskunst een beduidende rol heeft laten spelen in de Russische cultuur zoals men die heden ten dage kent.

5.0. Russische folklore en de klassieke Russische cultuur

Het mag duidelijk zijn dat zij, die in Rusland vanaf het eind van de 18de eeuw folklore begonnen te verzamelen of zich tot de folklore wendden om inspiratie op te doen, of het nu gaat om schrijvers, componisten of kunstenaars, omringd waren door een traditionele leefwereld die hoegenaamd nog helemaal intact was. De belangstelling voor de volkscultuur, geïnspireerd door de Duitse Romantiek, viel samen met een tijd van grote culturele bloei en waarin de klassieke Russische cultuur zoals men haar nu kent tot stand kwam.

Het boegbeeld van de klassieke 19de-eeuwse Russische cultuur,

Alexander Poesjkin (1799 – 1837), kreeg, zoals velen van uit die tijd, een op de West-Europese cultuur georiënteerde opvoeding, waarvan onder meer de Franse Verlichting, de Duitse romantiek en de muziek van Mozart vanzelfsprekend deel uitmaakten. Maar zoals bekend was Poesjkin ook een groot kenner en bewonderaar van Russische sprookjes en liederen en hij was dat zelfs in die mate, dat hij zelf sprookjes geschreven heeft. In hun hoedanigheid van literaire sprookjes staan ze enerzijds los van de traditionele volksprookjes, maar bij het schrijven ervan heeft hij wel bewust gebruik gemaakt van motieven en stijlmiddelen van de traditionele volksprookjes. Bij hoegenaamd alle Russische dichters kan men invloeden aantreffen uit de volkspoëzie: een specifiek metrum dat gebruikt is, bepaalde vertelprocédés uit de volkspoëzie, verwijzingen naar allerlei personages en motieven uit sprookjes of bylina's. Hierbij kan men denken aan dichters uit verschillende perioden, onder anderen Lermontov, Mandelstam, Blok en Jesenin.

Van P. Tsjaikovski (1840 – 1893) is het bekend dat hij met zijn notitieboekje naar dorpen ging en luisterde naar wat daar gezongen werd en die aantekeningen verwerkte in zijn composities – en hij was zeker de enige niet.*9 In het oeuvre van onder anderen M. Moesorgski (1839 – 1881), A. Borodin (1833 – 1887), N. Rimski-Korsakov (1844 – 1908), M. Balakirev (1837 – 1910) en I. Stravinski (1882 – 1971) zijn onmiskenbare folklore-invloeden aan te wijzen. Meestal zijn die invloeden getransformeerd, want het gaat veelal niet om een simpelweg copiëren of ontlenen van concrete elementen uit defolklore, maar om het vatten van de geest van folklore, wat op een diepgaande kennis en affiniteit met folklore wijst en resulteert in meer geabstraheerde elementen uit de volksmuziek. Vele schilders hebben schilderijen gemaakt naar thema's uit de folklore of met folklore-elementen, onder wie Il'ja Repin, Ivan Bilibin, Michail Vroebel, Viktor Vasnetsov, Boris Zvorykin. Veel bekende kunstenaars hebben illustraties of decorschetsen gemaakt voor balleten of opera's die gebaseerd waren op sprookjes.

Parallel aan deze praktijken werd vanaf de tweede helft van de 19de eeuw folklore een object voor wetenschappelijk onderzoek. Sinds die tijd bestaat er in Rusland een lange en respektabele traditie op het gebied van etnografie en folkloristiek. Men verzamelde en analyseerde niet alleen sprookjes, heldensagen, liederen e.d., maar ook werden al in deze tijd collecties van toegepaste en decoratieve volkskunst aangelegd. In deze situatie is tot op de dag van vandaag geen verandering gekomen. Een illustratief voorbeeld hiervan is Vladimir Propp (1895 – 1975), een van de grondleggers van de moderne structuralistische teksttheorie en folklorist, die veel geschreven heeft over Russische sprookjes (zijn bekende werk "De morfologie van het sprookje") en Russische volkspoëzie.

5.1. Oorzaken van de verschillende betekenis van folklore in de Russische cultuur versus de Nederlandse

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn geworden, hoe rijkgeschakeerd de Russische folklore was en hoe diepgaand zijn invloed is geweest. Het bovenstaande indachtig moet men tot de conclusie komen dat de Russische situatie ten zeerste verschilt van de Nederlandse: binnen het bereik van de Nederlandse cultuur kan van een dergelijke grote invloed van de eigen folklore op de eigen cultuur niet worden gesproken, zeker niet als men zich beperkt tot de laatste drie eeuwen. Voor deze omstandigheid zijn tenminste twee oorzaken aan te wijzen die direct met elkaar in verband staan; de eerste oorzaak is hoogst waarschijnlijk dat de folklore in Nederland in de afgelopen 200-300 jaar al te zeer was afgekalfd om van betekenis te kunnen zijn voor de "hogere" cultuur. Deze omstandigheid – en tevens tweede oorzaak – is terug te voeren op het reeds vermelde feit dat in veel West-Europese landen de moderniteit in de 18de-19de eeuw reeds haar intrede deed en daar ingrijpende veranderingen in samenleving en cultuur teweegbracht. In Rusland drongen moderne ontwikkelingen met aanzienlijke vertraging door, mede door de enorme afmetingen van het land, die een verspreiding van moderne ontwikkelingen eerder vertraagden dan versnelden. Fenomenen als industrialisatie, kapitalisme, verstedelijking, rationalisme en ontkerkelijking in Rusland pas aanzienlijk later hun tol gaan eisen. Zo leidde dit in de 19de eeuw tot een situatie met enerzijds een nog intacte, rijke folklore in Rusland en anderzijds een Nederlandse folklore die reeds veel van zijn vitale oorspronkelijkheid verloren had. In de Nederlandse situatie kon de volkskunst niet meer die rol spelen, die het in Rusland nog wel kon. Dit heeft geleid tot twee wezenlijk verschillende situaties.

Nogmaals moet er op gewezen worden dat een hoogontwikkelde folklore zeker niet alleen voorbehouden is aan Rusland. Datgene wat de relatie tussen Russische folklore en Russische cultuur evenwel haar bijzondere aard verleent is dat er zoveel afzonderlijke en uiteenlopende sferen uit de volkscultuur samenkomen in de "hoge" cultuur: spreekt men over de invloed van de folklore in de Russische cultuur, dan spreekt men én over muziek – zowel klassieke als lichte muziek, én over literatuur én over beeldende kunst én over toegepaste kunst én architectuur en dat alles vaak in de breedste zin van het woord.

6.0. Afsluiting

In het begin van deze lezing is aangetoond hoezeer de Nederlandse en Russische definities van folklore van elkaar verschillen en dat er gesproken kan worden van een pregnant onderscheid dat teruggevoerd kan worden op de betekenis en status die de folklore in beide gebieden heeft. In de Grote Van Dale wordt bijvoorbeeld zang niet expliciet genoemd als onderdeel van folklore, terwijl zang juist een van de wezenlijke onderdelen van folklore is en zeker van de Russische. Aan de hand van zang kan geprobeerd worden te verklaren waarom folklore in verschillende culturen een eigen rol speelt of juist niet speelt. Het gegeven dat er overal gezongen werd dan wel wordt, betekent niet vanzelsprekenderwijs dat volkszang overal hetzelfde is: er kan een verschil bestaan in geschakeerdheid en in de mate van ontwikkeling van die volkszang. Er zijn volkeren die bekend zijn om hun zangcultuur en er zijn volkeren die hierom minder of nauwelijks bekend staan. Het is de vraag of een land als Italië de bakermat had kunnen worden van de belcanto en de opera, als er geen hoogontwikkelde zangcultuur zou hebben bestaan onder het volk en zoals bekend heeft Italië een grote zangtraditie.

Men kan in zulke gevallen spreken van een piramidemodel: de "hoge" cultuur rust op een brede, solide basis die geworteld is in de volkskunst. De "hogere" cultuur heeft elementen in zich opgenomen uit de volkskunst en dat verschijnsel wordt – in elk geval in het desbetreffende land – als een vanzelfsprekend, natuurlijk verschijnsel beschouwd. Zo kunnen grote Italiaanse operazangers Napolitaanse volksliedjes zingen en niemand die zich daar laatdunkend over uit zal laten. En men vergete Fjodor Sjaljapin niet, die het zingen van Russische volkliederen beslist niet beneden zijn waardigheid vond.*10 Door allerhande ontleningen door de "hoge" cultuur aan de volkscultuur heeft de volkskunst bijna automatisch een bepaalde status en actualiteit. Tegen de achtergrond van zo'n omstandigheid ervaart men elementen uit de folklore niet als dissonant, als fremdkörper, maar worden deze eerder gezien als een stuk gezamelijk cultureel erfgoed dat een eigen, volwaardige plaats inneemt in het zelfbewustzijn en bijgevolg in de nationale cultuur. Anders geformuleerd: "hoge" cultuur en folklore zijn niet gelijk, maar wel gelijkwaardig. Een dergelijk automatisme is evenwel niet voor elke cultuur, voor elk land in gelijke mate voor de hand liggend: het moge evident zijn dat een – door welke oorzaken dan ook – afstervende of minder rijke volkscultuur minder makkelijk kan fungeren als basis of inspiratiebron voor de schone kunsten. Daarmee is ook de status van de folklore in die cultuur een andere: in zo'n geval bevindt de eigen folklore zich in een ander register. Hier stuit men op een ingewikkeld samenspel van cultureel-antropologische bijzonderheden en cultureel-historische processen dat de houding ten opzichte van folklore in deze of gene cultuur bepaalt.

De verbazing aan Nederlandse zijde over de status van de folklore in de Russische cultuur heeft vloeit voort uit een Nederlands perspectief, waarbinnen volkskunst welhaast per definitie een andere positie heeft en andere associaties oproept dan in een Russische context. Voor een beter begrip voor de plaats die folklore inneemt in de Russische cultuur dient dat perspectief te worden verbreed en het beeld dat bestaat van volkskunst te worden verdiept.

Moskou, oktober 2010

Noten

*1 Al dan niet afgedaan als "Volendamse toeristenkitsch" op z'n Russisch.

*2 Men denke aan het ballet "De vuurvogel" op muziek van Stravinskij, men denke aan "Ruslan en Ljudmila", "Sadko" van Rimskij-Korsakov, folklore-elementen in bijna alle Russische opera's van Tsjaikovskij, Moessorgskij. Men denke aan arrangementen van volksliederen door Rachmaninov, Tsjajkovskij en Borodin,

invloed van volksmelodieën in de muziek van Borodin. Men denke aan de doeken van Repin, Rerich, Vasnetsov, Vroebel, de illustraties van Bilibin en Zvorykin.

*3 Website Groninger Museum: “Russische sprookjes, volksverhalen en legenden”

*4 Dit is niet helemaal juist: in de 19de eeuw waren er veel Duitse kunstenaars die in hun werken teruggrepen op de oude Germaanse mythologie of de Duitse geschiedenis en daarbij gebruik maakten van folklore-elementen. Hierbij denke men aan de zg. Nazarenen, en met name Franz Pforr (1788 – 1812), Peter von Cornelius (1788 – 1867), Julius Schnorr von Carolsfeld (1794 – 1872) en Alfred Rethel (1816 – 1859).

*5 Website Gasunie n.a.v. de tentoonstelling in het Groninger Museum: “Russische sprookjes, volksverhalen en legenden”

*6 Hoewel de Wikipedia lang niet altijd als betrouwbare wetenschappelijke bron kan worden aangemerkt, reflecteren de verschillende Wikipedia’s de accenten die er in verschillende culturen gelegd worden; juist om deze reden is het gebruik van deze bron m.b.t. folklore gerechtvaardigd.

*7 Russische kunstkenners en etnografen hebben desgevraagd deze stelling bevestigd; alle “hoge” cultuur komt voort uit de volkscultuur en elke “hoge” cultuur is op haar eigen wijze tegelijkertijd een nationale cultuur omdat ze specifieke kenmerken heeft.

*8 Lucien Lévy-Brühl (1857-1939), Georges Gusdorf (1912 – 2000), Maurice Leenhardt (1878 – 1954), Gerard van der Leeuw (1890 – 1950)

*9 De Hongaarse componist Béla Bartók (1881 – 1945) had grote affiniteit met de oude Hongaarse volksmuziek en deed hetzelfde.

*10 Ook in Finland treft men deze situatie aan: bekende Finse operazangers, onder wie Martti Talvela (1935 – 1989), bekend om zijn rollen in opera’s van Wagner en Mozart en jarenlang vaste gast op de Bayreuther Festspiele, nam een cd op met Finse volksliederen.

Bronnen

Nieuw encyclopedisch woordenboek, uitg. Grote Russische Encyclopedie, Moskou, 2000

Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal, 2005

Mythe et Métaphysique, G. Gusdorf, Paris 1953

De primitieve mensch en de religie, G. van der Leeuw, Groningen 1952

Internetbronnen

http:/www.nl.wikipedia.org/wiki/Folklore (versie tot 7 juni 2010)

http:/www.ru.wikipedia.org/wiki/Фольклор

http:/www.groningermuseum.nl/index.php?index=3812

http:/www.gasunie.nl/nl/gu/gasunie-en-kunst/lezingen/er-is-eens-cirque-de-pepin

© 2010 B.Th. Lohmann, Moskou

Nieuwe publicaties op het taalgebied (Maria Pushkova, MGLU, Moskou)

Уважаемые коллеги,
В своем сообщении я бы хотела познакомить вас с некоторыми новинками учебно-методической литературы по нидерландскому языку. Все книги, с которыми я бы хотела вас познакомить, я активно использую при проведении занятий по языку в различных целевых аудиториях. Выбор используемой литературы зависит от тех целей, которые ставит перед собой преподаватель, работая с той или иной целевой группой. Я вижу свою задачу в том, чтобы научить своих студентов навыкам коммуникации, умею поддерживать беседу, вести дискуссию, аргументировано отстаивать свою точку зрения. Мыслить самостоятельно, а не просто повторять за преподавателем заученные фразы. Успех на рынке труда в современном мире прежде всего зависит от умения «продать» себя максимально выгодно. Для этого необходимо развивать навыки коммуникации, адаптивные способности, готовность к интеграции и постоянном совершенствовании полученных в процессе обучения навыков. Простое владение языком совершенно недостаточно в современных условиях. Необходимо умение ориентироваться на рынке труда, Пробовать себя в разовых проектах, подготовке презентаций, сопровождении групп. Это поможет в будущем уметь выстраивать отношения в коллективе, понять свои слабые и сильные стороны. С этим связан выбор книг, которые я хочу предложить вашему вниманию:

1. Учебник, подготовленный некоммерческой театральной группой FastForward «Alsik-jou» (Poëzievooranderstaligen). Это подборка стихотворений, позволяющая познакомить студентов с образцами литературы Нидерландов. Поэзия предоставляет много возможностей для творчества, для дискуссий, для оживления учебного процесса. Рекомендую вам эту замечательную книгу.

2. Серия из трех книжек, предназначенных для подготовки к экзамену NT2 (ExamentrainerNT2 – voorbereidingophetStaatsexamenNeder-landsalstweedetaal):

   A) Luisteren. Данное пособие состоит из аутентичных интервью с представителями различных профессий и организаций. После прослушивания предлагается выбрать правильный ответ на предлагаемые вопросы. К книге прилагаются аудиофрагменты.

   B) Schrijven. Данное пособие представляет собой ряд письменных творческих заданий. Темы, мнение по которым следует выразить, достаточно острые, злободневные и дискуссионные. Эти темы можно использовать как для письменных работ, так и для дискуссий в аудитории, как спонтанных, так и подготовленных дома.

   C) Lezen. Данная часть содержит аутентичные статьи из разных областей знаний - публицистические, технические, научные. Статьи достаточно сложные и требуют навыков

работы с письменными источниками. После текста предлагается выбрать правильные ответы. Данные статьи можно использовать для расширения словарного запаса, умения работать с текстом, умения рецензировать текст и для обсуждения прочитанного в аудитории. И, конечно, для перевода. Поскольку тексты разноплановые и достаточно сложные.

3. Кроме того мне хотелось бы обратить ваше внимание на книжку Taaltem-poNederlands (trainingvanvraagenant-woord). Данное пособие уместно использовать в любой аудитории, в качестве паузы во время напряженных занятий. Пособие позволяет в сжатые сроки повторить то или иное грамматическое правило. Можно использовать практически с первых уроков, выбирая упражнения по уровню сложности и соотнося их с проходимым материалом.

И еще несколько слов об учебных пособиях, выпущенных мной в издательстве «Живой язык» Данные пособия предлагается использовать в качестве прикладных при занятиях языком как на курсах так и со студентами:
Справочник по глаголам, содержит следующие разделы: Грамматика, Спряжение глаголов и Словарь наиболее часто употребляемых глаголов – 3000 слов, снабженных пояснениями.

Справочник по грамматике, содержит основные систематизированные сведения о грамматике нидерландского языка. В пособии описаны лексико-грамматические категории всех нидерландских частей речи, особенности их образования и употребления. Прилагается список неправильных глаголов.

Словарь выходит из печати в апреле. В словаре содержится 5000нидерландскихслов и 5000 нидерландских предложений, 5000 русских слов и 5000 русских предложений, сгруппированных по 100 различным темам, включающим около 400 разделов: автомобиль, армия, архитектура, аэропорт, банк, больница, время, географические названия, город, деньги и т. В словаре даётся фонетическая транскрипция всех нидерландских и русских слов. В конце словаря приведены два алфавитных указателя нидерландских и русских слов, содержащих номера тем, в которых они встречаются. Словарь может быть использован при изучении как нидерландского языка, так и русского.
Вот и все, о чем мне бы хотелось вам сообщить.

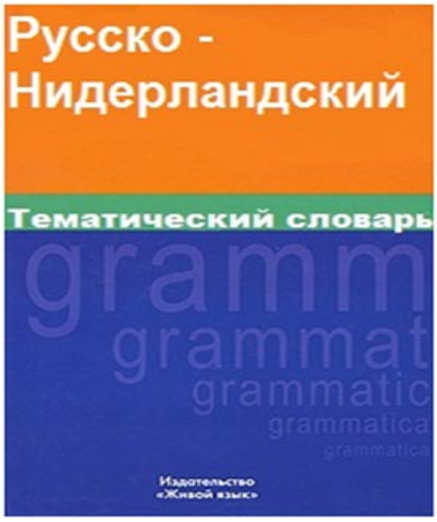

Moppen

4 en 5 mei

Zegt een Duitser tegen een Amsterdamse barkeeper: “Wat is het stil vandaag.” “Klopt,” zegt de barkeeper. “Het is vandaag 4 mei. “Ja maar, het is zo stil, vind ik.” “Klopt,” zegt de barkeeper weer. “Ik zei je toch al dat het vandaag 4 mei is.” “Maar waarom is het dan zo stil?” “Dan herdenken we de honderdduizenden doden van ons die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn gevallen.” “Honderdduizenden doden? Man, bij ons zijn miljoenen doden gevallen.” “Klopt,” zegt de barkeeper; “maar dat vieren wij morgen.”

Bier en vrouwelijke hormonen

Weten jullie dat er in bier vrouwelijke hormonen zitten?
Als je tien glazen bier op hebt, begin je allerlei onzin uit te kramen... en je gaat je overal mee bemoeien.. En je kunt dan ook geen auto meer rijden!!!

Met de koffers op Schiphol

Ik stond vorige week op Schiphol met drie koffers bij de incheck balie:
“Deze koffer moet naar Milaan, deze naar Barcelona en de laatste moet in Moskou zijn.”
Baliemedewerkster: “Maar meneer, dat kan helemaal niet!”
Ik: “Jawel, dat hebben jullie de vorige keer ook met mijn koffers gedaan.”

Наш адрес:

Москва 11954, проспект Вернадского,

дом 76, Nieuwsbrief;

Телефон: +7 (495)4349268

Редколлегия:

Л. Шишулина - главный редактор

Е. Ярмыш

e-mail: zhenya.yarmysh@gmail.com

Бас Ломан

Оформление и дизайн

В. Кригер; e-mail:

doenned@yandex.ru

А также студенты, изучающие нидерландский

язык в МГИМО (У)МИД России

e-mail: scand@mgimo.ru

Ons adres:

Nieuwsbrief, prospekt Vernadskogo, 76, Moskou, 119454;

Telefoon:. +7 (495) 4349268;

Redacteurs:

Larisa Shishulina – hoofdredacteur

Redactieleden:

Jevgenya Jarmysh

e-mail: zhenya.yarmysh@gmail.com

Bas Lohmann

Art direction en lay-out

Vyacheslav Kriger; e-mail:

doenned@yandex.ru